

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

ЗА ПЕРИОД ОД 2022/2023. ДО 2025/2026. ГОДИНЕ

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

- 1) обезбеђивање добробити и подршка celovитом развоју ученика;
- 2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за celovити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- 3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
- 4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- 5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
- 6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
- 7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
- 8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- 9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и технологије;
- 10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- 11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- 12) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- 13) развијање позитивних људских вредности;
- 14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
- 15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, развој толеранције и уважавање различитости;
- 16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- 17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
- 18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школски програм утемељен је на начелима:

- 1) усмерености на процесе и исходе учења;
- 2) заснованости на стандардима, уз систематско праћење и процењивање квалитета програма;
- 3) уважавања узрасних карактеристика у процесу стицања знања и вештина, формирања ставова и усвајања вредности код ученика;
- 4) хоризонталне и вертикалне повезаности у оквиру предмета и између различитих наставних предмета;
- 5) поштовања индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, као и могућности личног избора услободним активностима;
- 6) заснованости на партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења;
- 7) уважавања искуства, учења и знања која ученици стичу ван школе и њихово повезивање са садржајима наставе;
- 8) развијања позитивног односа ученика према школи и учењу, као и подстицање учениковог интересовања за учење и образовање у току целог живота;
- 9) коришћење позитивне повратне информације, похвале и награде као средства за мотивисање ученика;
- 10) уважавање узрасних карактеристика у процесу психофизичког развоја обезбеђивањем услова за живот и рад у школи.

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД	
		НЕД.	ГОД.
1.	Српски језик	5	180
2.	Страни језик-Енглески језик	2	72
3.	Ликовна култура	2	72
4.	Музичка култура	2	72
5.	Историја	1	36
6.	Географија	1	36
7.	Физика	-	-
8.	Математика	4	144
9.	Биологија	2	72
10.	Техника и технологија	2	72
11.	Информатика и рачунарство	1	36
12.	Физичко и здравствено васпитање	3	108+54

Ред. број	Б. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	НЕД.	ГОД.
1.	Верска настава/Грађанско васпитање ³	1	36
2.	Страни језик-Руски језик ⁴	2	72

³- Ученик бира један од понуђених наставних предмета.

⁴- Ученик бира страни језик са листе страних језика коју нуди школа у складу са својим кадровским могућностима и изучава га до краја другог циклуса

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО- ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД	
		НЕД.	ГОД.
1.	Редовна настава	28	972
2.	Допунска настава	1	36
3.	Додатни рад	1	36

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО- ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД	
		НЕД.	ГОД.
1.	Слободне наставне активности*	1	36
2.	Час одељењског старешине	1	36
3.	Физичке активности	1,5	54
	Слободне активности		
1.	Друштвене, техничке, хуманитарне, спортске и културне активности	1-2	36-72
2.	Екскурзија	2 дана годишње	

* Школа је у обавези да ученицима понуди листу од три слободне наставне активности, а ученик обавезно бира једну од њих и похађа током целе школске године. Слободне наставне активности реализују се по програму који припрема школа или по програмима који су

претходно донети као изборни (нпр. свакодневни живот у прошлости, цртање, сликање, вајање, чувари природе и сл.). Сврха ових активности је оснаживање ученика да препознају своја интересовања и способности које су важне за професионални развој и доношење одлука за наставак школовања и зато ученици могу сваке године бирати различите слободне наставне активности. Наставу треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених

Назив предмета	СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
Циљ	Циљеви наставе и учења српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању, тако што ће овладати основним законитостима српског књижевног језика, да стиче основна знања о улози и значају језика у националној култури и изградњи националног идентитета; да кроз читање и тумачење књижевних дела из српске и светске баштине развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање, подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у српској и светској култури, негује љубав према српском језику и књижевности; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	180 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
-------------	--------	----------

КЊИЖЕВНОСТ

- разликује књижевни и некњижевни текст; упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности
- чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела
- чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова
- одреди род књижевног дела и књижевну врсту
- разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности
- разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији
- анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле - поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава)
- разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца
- разликује облике казивања
- увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике
- одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту
- процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шалив, ведар, тужан и сл.)
- развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела
- одреди тему и главне и споредне мотиве
- анализира узрочно-последично низање мотива
- илуструје особине ликова примерима из текста
- вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове

ЛИРИКА

Лектира

1. Народна песма: *Вила зида град*
2. Народне лирске песме о раду(избор); народне лирске породичне песме (избор)
3. Бранко Радичевић: *Певам дању, певам ноћу*
4. Милица Стојадиновић Српкиња: *Певам песму*
5. Душан Васиљев: *Домовина/Алекса Шантић: Моја отаџбина*
6. Војислав Илић: *Зимско јутро*
7. Милован Данојлић: *Шљива/Десанка Максимовић: Сребрне плесачице*
8. Пеђа Трајковић: *Кад књиге буду у моди*

Књижевни термини и појмови

Песник и лирски субјекат.

Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме.

Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац).

Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност.

Стилске фигуре: епитет, оноματοпеја.

Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне.

ЕПИКА

	<ul style="list-style-type: none"> - илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима - уважава националне вредности и негује српску културноисторијску баштину - наведе примере личне добити од читања - напредује у стицању читалачких компетенција - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст 	<p>Лектира</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Народна песма: <i>Свети Саво</i> 2. Народна песма: <i>Женидба Душанова</i> (одломак о савладавању препрека заточника Милоша Војиновића) 3. <i>Еро с онога свијета</i> 4. <i>Дјевојка цара надмудрила</i> 5. Милован Глишић: <i>Прва бразда</i> 6. Стеван Сремац: <i>Чича Јордан</i> (одломак) 7. Бранко Ћопић: <i>Поход на Мјесец</i> 8. Иво Андрић: <i>Мостови</i> 9. Данило Киш: <i>Дечак и пас</i> 10. Горан Петровић: <i>Месец над тепсијом</i> (први одломак приче "Бели хлеб од претеривања" и крај приче који чине одељци "Можеш сматрати да си задобио венац славе" и "Мрави су вукли велике трошице тишине") 11. Антон Павлович Чехов: <i>Шала</i> <p>Књижевни термини и појмови</p> <p>Писац и приповедач.</p> <p>Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу.</p> <p>Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља.</p> <p>Карактеризација ликова - начин говора, понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака.</p> <p>Врсте епских дела у стиху и прози: епска народна песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), шaljива народна прича.</p> <p>Врста стиха према броју слогова: десетерац.</p>

ДРАМА

Лектира

1. Бранислав Нушић: *Кирија*
2. Душан Радовић: *Капетан Џон Пиплфокс*
3. Љубиша Ђокић: *Биберче*

Књижевни термини и појмови

Позоришна представа и драма.

Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија.

Драмске врсте: једночинка, радио-драма.

НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ

(бирати до 2 дела)

1. Вук Ст. Караџић: *Моба и прело* (одломак из дела *Живот и обичаји народа српскога*)
2. Доситеј Обрадовић: *О љубави према науци*
3. М. Петровић Алас: *У царству гусара* (одломци)
4. Милутин Миланковић: *Успомене, доживљаји, сазнања* (одломак)
5. Избор из енциклопедија и часописа за децу

ДОМАЋА ЛЕКТИРА:

1. Епске народне песме (о Немањићима и Мрњавчевићима - преткосовски тематски круг)
2. Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке)
3. Бранислав Нушић: *Хајдуци*

		<p>4. Данијел Дефо: <i>Робинсон Крусо</i> (одломак о изградњи склоништа)</p> <p>5. Марк Твен: <i>Доживљаји Хаклберија Фина/Краљевић и просјак/Доживљаји Тома Сојера</i></p> <p>6. Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: <i>Зеленбабини дарови</i> (одломци))</p> <p>7. Игор Коларов: <i>Аги и Ема</i></p> <p>8. Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...)</p> <p>Допунски избор лектире (бирати до 3 дела)</p> <p>1. Јован Јовановић Змај: <i>Песмо моја</i> (из <i>Булића</i>)</p> <p>2. Стеван Раичковић: <i>Велико дворштите</i> (избор)/<i>Мале бајке</i> (избор)</p> <p>3. Иван Цанкар: <i>Десетица</i></p> <p>4. Љубивоје Ршумовић: <i>Ујдурме и зврчке из античке Грчке</i> (избор)/<i>Густав Шваб</i>: Приче из старине</p> <p>5. Џон Р. Р. Толкин: <i>Хобит</i> (одломци)</p> <p>6. Никол Лезије: <i>Тајна жутог балона</i></p> <p>7. Корнелија Функе: <i>Господар лопова</i> (одломак)</p> <p>8. Вида Огњеновић: <i>Путовање у путопис</i> (одломак)</p> <p>9. Владислава Војновић: <i>Приче из главе</i> (избор, осим приче <i>Позориште</i>)</p> <p>10. Дејан Алексић: <i>Музика тражи уши</i> (избор)/<i>Кога се тиче како живе приче</i> (избор)</p> <p>11. Јован Стерија Поповић: <i>Лажа и паралажа</i> (одломак о <i>Месечевој краљици</i>) и Едмон Ростан: <i>Сирано де Бержерак</i> (одломак о путу на Месец)</p> <p>Дело завичајног аутора по избору.</p>
--	--	--

<p>ЈЕЗИК</p>	<p>ГраMATика (морфологија, синтакса)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - разликује променљиве речи од непроменљивих - разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деКлинацију - разликује основне функције и значења падежа - употребљава падежне облике у складу са нормом - употребљава глаголске облике у складу са нормом - разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима) 	<p>Променљиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви), глаголи; непроменљиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози.</p> <p>Именице - значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске).</p> <p>Промена именица (деКлинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа.</p> <p>Основне функције и значења падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дозивање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место).</p> <p>Придеви - значење и врсте придева (описни присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева.</p> <p>Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу.</p> <p>Заменице - личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица себе, се.</p> <p>Бројеви - врсте и употреба: главни (основни, збирни бројеви, бројне именице на -ица) и редни бројеви.</p>
---------------------	--	---	--

			<p>Глаголи - глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур I.</p> <p>Предикатска реченица - предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за место, за време, за начин; за узрок и за меру и количину); апозиција.</p>
Правопис	<p>- доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова</p> <p>- користи правопис (школско издање)</p>		<p>Велико слово у вишечланим географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева.</p> <p>Заменица Ви из поштовања.</p> <p>Одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви.</p> <p>Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору).</p>
Ортоепија	<p>- правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице</p> <p>- говори јасно поштујући књижевнојезичку норму</p>		<p>Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви).</p>

		<p>- течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове</p>	<p>Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица.</p> <p>Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи).</p>
<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p>	<p>- користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог</p> <p>- издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)</p> <p>- саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште</p> <p>- проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту</p> <p>- напамет говори одабране књижевне текстове или одломке</p>	<p>Препричавање, причање, описивање - уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл)</p> <p>Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице - њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору.</p> <p>Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-стилске функције.</p> <p>Осам домаћих писмених задатака.</p> <p>Четири школска писмена задатка.</p>	

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Има знања из области српског језика и српске и светске књижевности. Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст, разуме и критички промишља оно што прочита, има развијен речник. Чита, доживљава и тумачи књижевно дело; користи читање да боље разуме себе, друге и свет око себе; прочитао је најважнија књижевна дела из националне и светске културне баштине. Има навику и потребу да развија говорну и читалачку културу, како ради сопственог усавршавања тако и ради очувања и богаћења националне културе.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ : Компетенција за учење, рад са подацима и информацијама, комуникација, дигитална компетенција, естетичка компетенција

Исходи воде ка следећим стандардима:

Грамматика:

СЈ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези са облицима речи

СЈ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима

СЈ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи СЈ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима

СЈ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологику у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама

СЈ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези са њима)

Правопис:

СЈ.1.2.8. примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним примерима

СЈ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева

СЈ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму

Писмено изражавање:

СЈ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу)

СЈ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу

СЈ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан СЈ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај

СЈ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста

CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму

Усмено изражавање:

CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу

CJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста)

CJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је целовит и кохерентан CJ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај

Књижевност:

CJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела са именима аутора тих дела

CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност)

CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму

CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани, неримовани; осмерац и десетерац)

CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратија, дескрипција, дијалог, монолог

CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, оноματοпеја)

CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: тему, мотив, фабулу, време и место радње, лик...

CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломка, ликова, карактеристичних ситуација CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре књижевноуметничком тексту

CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
<p>КЊИЖЕВНОСТ</p>	<p>Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима - лирика, епика, драма и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен савременим, актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.</p> <p>Уз текстове које је потребно обрадити на часу дат је и списак домаће лектире. Циљ поновног увођења домаће лектире је формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика. Обимнија дела ученици могу читати преко распуста чиме се подстиче развијање континуиране навике читања.</p> <p>Уз обавезни списак дела за обраду додат је допунски избор текстова. Изборни део допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Такође, програмом се подстиче упознавање ученика са завичајном, локалном (или регионалном) културом и стваралаштвом, пошто је омогућено да сваки наставник обради дело по избору писца из завичајног (регионалног) корпуса.</p> <p>Уз доминантан корпус текстова канонских писаца којим се утиче на формирање естетског укуса ученика, изграђује и богати свест о природи националне књижевности (и вредностима класика светске књижевности), али и културном и националном идентитету, у избору лектире и допунском избору дата је могућност наставницима да одаберу и извештајан број књижевних дела савремених писаца, чиме се ученици упознају са репрезентативним примерима савреме вредностима. Циљ увођења савремених књижевних дела која још нису постала део канона јесте да се по својој мотивској или тематској сродности вежу за постојеће теме и мотиве у оквиру наставног програма и да се таквим примерима покаже како и савремени писци промишљају епску народну традицију или теме пријатељства, етичности, развијају имагинацију и емпатију, чиме ће се богатити вертикално читалачко искуство ученика и осавременили приступ настави.</p> <p>Овакав избор дела омогућава већу могућност примене компаративног приступа проучавању литерарног стваралаштва, уз одабир различитих нивоа обраде: интерпретације, приказа или осврта. Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја - граматике, правописа и језичке културе и сл.).</p>

Текстови из допунског дела програма треба да послуже наставнику и при обради наставних јединица из граматике, као и за обраду и утврђивање садржаја из језичке културе. Дела која неће обрађивати наставник треба да препоручи ученицима за читање у слободно време.

Нови програм заснован је на уочавању природе и улоге књижевног дела, као и уочавању разлике књижевних и некњижевних текстова, односно њиховој већој корелативности. Ученици треба да буду оспособљени да разликују особености књижевног текста (фикционалност, конотативност, књижевни поступци, сликовитост, ритмичност и сл.) у односу на денотативност, информативност и казивање засновано на чињеницама и подацима у различитим видовима некњижевних текстова. Корелативност је омогућена адекватним комбиновањем обавезних и изборних дела.

Са списка допунског избора наставник бира она дела која ће, уз обавезни део лектире, чинити тематско-мотивске целине. Наставник може груписати и повезивати по сродности дела из обавезног и допунског програма на много начина. Могући примери функционалног повезивања наставних јединица могу бити следећи (никако и једини): тема пријатељство: Нушићеви *Хајдуци* - Твенови *Доживљаји Тома Сојера/Доживљаји Хаклберија Фина* - Кишов *Дечак и пас* - Раичковићево *Велико двориште* - *Господар лопова* К. Функе; социјални мотиви и проблеми у одрастању: Кишов *Дечак и пас* - Цанкарова *Десетица* - Г. Олујић, *Село изнад облака* - Коларовљев роман *Аги и Ема* - Глишићева *Прва бразда*; родољубље: Душан Васиљев, *Домовина* или Алекса Шантић, *Моја отаџбина* - народне епске песме о Немањићима и Мрњавчевићима; савремено детињство: Трајковићева песма *Кад књиге буду у моди* - роман *Аги и Ема* - Г. Олујић *Црвена жаба*; детињство у прошлости: Нушићеви *Хајдуци* - Твенови *Доживљаји Тома Сојера/Доживљаји Хаклберија Фина* - Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања* - Кишов *Дечак и пас* - Раичковићево *Велико двориште* - Ћопићев *Поход на Мјесец* - Глишићева *Прва бразда*; детињство великих научника и писаца: о Николи Тесли - Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања*; љубав према науци и књижевности: Д. Обрадовић, *О љубави према науци* (по потреби прилагодити узрасту ученика) - Алексићеве приче *Музика тражи уши* или *Кога се тиче како живе приче* - Миланковићеве *Успомене, доживљаји, сазнања* - Трајковићева песма *Кад књиге буду у моди*; описивање: Илићево *Зимско јутро* - Данојлићева *Шљива* - Андрићеви *Мостови* - *Сребрне плесачице* Д. Максимовић - *Путовање у путопис* В. Огњеновић; обрада портрета: Чича Јордан - Миона - хајдуци - хобит Билбо Багинс - бака Ема - Том Сојер/Хаклбери Фин - Шипио; хумор и пародија: *Еро с онога свијета* - Нушићеви *Хајдуци* - Радовићев *Капетан Џон Пиплфокс*; митологија: митолошке народне лирске песме - Ршумовићева обрада грчких митова у књизи *Ујдурме и зрчке из античке Грчке*; авантуре: Дефоов *Робинсон Крусо* - проза М. Петровића Аласа о гусарима, пиратима и путовању на "Робинсоново" острво - Радовићев *Капетан Џон Пиплфокс* - Твенови *Доживљаји Тома*

Сојера/Доживљаји Хаклберија Фина. Наведени примери показују како се исти текст може повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања.

Књижевна дела која су доживела екранизацију (*Хајдуци, Аги и Ема, Доживљаји Тома Сојера, Хобит, Робинсон Крусо, Господар лопова*) могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевне и филмске (адаптиране, измењене) фабуле и израза, чиме ученици могу доћи до закључка о природи два медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на друге филмове са сличном тематиком (дечје авантуре или авантуре у фантастичном свету, одрастање усамљеног детета и сл.) и додатно повезати обраду једне тематско-мотивске целине.

Са појединим елементима медијске писмености ученике треба упознати такође кроз корелацију: појам дечји часопис упознати на конкретном тексту из часописа по избору (садржај текста треба да буде у вези са лектиром); појам радио упознати уз обраду текста *Капетан Џон Пилфокс* Душка Радовића.

Поред корелације међу текстовима, неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију. Наставник мора бити упознат са садржајима српског језика претходних разреда ради поштовања принципа поступности и систематичности.

Наставник, такође, треба да познаје садржаје предмета природа и друштво за 3. и 4. разред (пример: приликом обраде преткосовских песама у уводном делу часа или приликом мотивације, ученике треба подсетити на оно што су учили о Немањићима и Мрњавчевићима из овог предмета...).

Хоризонталну корелацију наставник успоставља, пре свега, са наставом историје, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

Увођење ученика у свет књижевности, али и осталих, тзв. некњижевних текстова (популарних, информативних), представља изузетно сложен наставни задатак. Управо на овом ступњу школовања стичу се основна и врло значајна знања, умења и навике од којих ће зависити ученичка књижевна култура, али и естетске компетенције. Ученици треба да разумеју фикционалну природу књижевног дела и његову аутономност (односно да праве разлику између лирског субјекта и песника, приповедача и писца), као и чињеницу да књижевно дело обликује једну могућу слику стварности.

При обради текста примењиваће се у већој мери јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта. У складу са исходима, ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова.

Проучавање књижевноуметничког дела у настави је сложен процес који започиње наставниковим и учениковим припремањем (мотивисање ученика за читање, доживљавање и проучавање уметничког текста, читање, локализовање уметничког текста, истраживачки припремни задаци) за тумачење дела, своје најпродуктивније видове добија у интерпретацији књижевног дела на наставном часу, а у облицима функционалне примене стечених знања и умења наставља се и после часа: у продуктивним обнављањима знања о обрађеном наставном градиву, у поредбеним изучавањима књижевноуметничких дела и истраживачко-интерпретативним приступима новим књижевноуметничким остварењима. Средишње етапе процеса проучавања књижевноуметничког дела у настави јесу методолошко и методичко заснивање интерпретације и њено развијање на наставном часу.

Обрада књижевног дела треба да буде проткана решавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем. Многи текстови, а поготову одломци из дела, у наставном поступку захтевају умесну локализацију, често и вишеструку. Ситуирање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквири, као и обавештења о битним садржајима који претходе одломку - све су то услови без којих се у бројним случајевима текст не може интензивно доживети и правилно схватити.

Приликом тумачења текста ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова, уз уважавање индивидуалног разумевања смисла књижевног текста и исказивање различитих ставова.

У наставној интерпретацији књижевноуметничког дела обједињавајући и синтетички чиниоци могу бити: уметнички доживљаји, текстовне целине, битни структурни елементи (тема, мотиви, песничке слике, фабула, односно сиже, књижевни ликови, смисао и значење текста, мотивациони поступци, композиција), форме приповедања (облици излагања), језичко-стилски поступци и литерарни (књижевноуметнички) проблеми.

Књижевнотеоријске појмове ученици ће упознавати уз обраду одговарајућих текстова и помоћу осврта на претходно читалачко искуство. У програму нису наведени појмови и врсте књижевних дела предвиђени за усвајање у

претходним разредима првог основношколског циклуса, али се очекује ће се наставник наклонити на стечено знање ученика, обновити га и продубити на примерима, сходно старијем узрасту. Такав случај је са стилским фигурама (поређењем (компарацијом) и персонификацијом) које се усвајају у трећем и четвртном разреду; појму приповедања и облицима казивања у епском књижевном делу (дијалог, монолог, описивање)...

Језичко-стилским изражајним средствима прилази се с доживљајног становишта; полазиће се од изазваних уметничких утисака и естетичке сугестије, па ће се потом истраживати њихова језичко-стиљска условљеност.

Током обраде књижевних дела, као и у оквиру говорних и писмених вежби, настојаће се да ученици откривају што више особина, осећања и душевних стања појединих ликова, као и да изражавају своје ставове о поступцима ликова.

Приликом повезивања књижевних (фикционалних), граничних, односно нефикционалних текстова (путописна и аутобиографска проза) и некњижевних текстова (енциклопедије, речници, часописи и сл.), треба реализовати исходе везане за уочавање разлике између фикционалне и нефикционалне књижевности (засноване на личном сведочењу и проверљивим подацима), као и књижевног и некњижевног текста и упућивати ученика да увиде разлику у књижевном поступку између наведених врста.

Иако ученик усваја појмове народне и ауторске бајке у претходним разредима, сада треба да буде у стању да детаљније познаје одлике народне бајке и њене разлике у односу на ауторску бајку (композиција, (не)постојање стереотипног почетка и завршетка, ликови - човек као главни лик народне бајке и животиње и натприродна бића као јунаци ауторске бајке, поремећај равнотеже као узрок потраге јунака у народној бајци/потрага за идентитетом и животном срећом у ауторској бајци, коришћење (и измена) мотива народне бајке у ауторској бајци), као и у односу на драмску или сценску бајку (адаптација мотива, односно прилагођавање радње драмском облику). Такође, ученик треба да уочава разлике у особеностима народне и уметничке новеле на примерима из лектире. Загонетке и пословице уводе се у наставу српског језика и књижевности од првог разреда, па се знања о овим врстама обнављају и проширују. Исто важи и за причу о животињама и њену дистинкцију у односу на басну - наставник се наслања на знање из првог циклуса образовања, обнавља га и проширује.

Исходи везани за наставну област књижевност засновани су на читању. Кроз читање и тумачење књижевних дела ученик развија читалачке компетенције које подразумевају не само истраживачко посматрање и стицање знања о књижевности већ подстичу и развијају емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање, богате асоцијативне моћи, уметнички сензибилитет, критичко мишљење и изграђују морално просуђивање. Разни облици читања су основни предуслов да ученици у настави стичу сазнања и да се успешно уводе

	<p>у свет књижевног дела. У петом разреду негује се, пре свега, доживљајно читање, а ученици се поступно уводе у истраживачко читање (читање према истраживачким задацима, читање из различитих перспектива и сл.) и оспособљавају да искажу свој доживљај уметничког дела, увиде елементе од којих је дело сачињено и разумеју њихову улогу у изградњи света дела.</p>
<p>ЈЕЗИК</p>	<p>У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним) српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.</p> <p>Када се у садржајима програма наводе наставне јединице које су ученици већ обрађивали у нижим разредима, подразумева се да се степен усвојености и способност примене раније обрађеног градива проверава, а понављање и увежбавање на новим примерима претходи обради нових садржаја, чиме се обезбеђује континуитет рада и систематичност у повезивању новог градива са постојећим знањима.</p> <p>Нужно је да наставник увек има на уму пресудну улогу умесних и систематских вежбања, односно да наставно градиво није усвојено док се добро не увежба. То значи да вежбања морају бити саставни чинилац обраде наставног градива, примене, обнављања и утврђивања знања.</p> <p>ГраMATИКА</p> <p>Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодной прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Језичке појаве не треба наводити нити приказивати као изоловане (нпр. повезане речи и смисаоно некореспондентне реченице), већ их увек ваља контекстуализовати везивањем за говорне ситуације у којима се могу јасно препознати, издвојити и објаснити њихове карактеристике и функције.</p> <p>Наставни приступ падежима и вежбе усмерене на утврђивање знања о употреби правилних облика именских речи треба повезивати с одступањима од књижевног језика, колебањима и типичним грешкама које се јављају у усменом и писменом изражавању ученика. Стога се садржај вежбања падежа у настави мора одређивати на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика (нпр. током дијалога на часу, а такође и на примерима из</p>

домаћих и писмених задатака ученика). Тако ће настава језика бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим књижевним српским језиком.

Обрада предлога не може се сматрати окончаном на једном часу, указивањем на њихову непроменљивост, већ основна знања треба поступно проширивати током обраде падежа, и то наводећи најфреквентније примере и њихову типичну употребу. Исто важи и за прилоге, чију поделу по значењу треба повезати са прилошким одредбама, а функцију показивати у реченици и у тексту. И променљиве врсте речи треба повезивати са њиховим типичним функцијама у реченици да би ученици уочили реч као јединицу на морфолошком и синтаксичком нивоу.

Правопис

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.). У оквиру правописних вежби пожељно је повремено укључити и питања којима се проверава графика (писана слова: велико и мало ћирилично Ћ, Ћ; велико и мало латиничко Ћ, велико Г, С, Ш итд.).

Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у СМС комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета.

Поред тога, ученике треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање). Пожељно је да наставник доноси примерак Правописа на час кад год се обрађују правописне теме (тако би могао појединачно ученицима задавати да пронађу реч у правописном речнику и одреде њен правилан облик или правилно писање).

Ортоепија

Наставник стално треба да указује на важност правилног говора, који се негује спровођењем одређених ортоепских вежби. Ортоепске вежбе не треба реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике: нпр. уочавање места акцента у речи може се повезати са обрадом и утврђивањем знања о падежима (именице време, раме, теме и сл. у генитиву једнине и номинативу множине немају акценат на истом слогу итд.); реченична интонација може се с једне стране повезати са правописом, а са друге са синтаксом итд. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор, а у местима где се одступа од акценатске нормe, да разликују стандардни акценат од свога акцента, тј. од дијалекатске акцентуације.

	<p>Неке ортоепске вежбе могу се спроводити и уз одговарајуће теме из књижевности: нпр. артикулација се може вежбати изговарањем брзалица, онда када се оне обрађују као део народног стваралаштва; акценат речи, темпо, ритам, реченична интонација и паузе могу се вежбати гласним читањем одломака из изборне лектире (по избору наставника или ученика) итд. Као ортоепску вежбу треба спроводити и говорење напамет научених одломака у стиху и прози (уз помоћ аудитивних наставних средстава).</p>
<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p>	<p>Развијање језичке културе један је од најважнијих задатака наставе матерњег језика. Ова наставна област, иако је програмски конституисана као посебно подручје, мора се повезивати с обрадом књижевних текстова као репрезентативних образаца изражавања, а такође и са наставом граматике и правописа. Исто тако, обрада књижевног текста и рад на граматички и правопису књижевног језика мора укључивати и садржаје који доприносе неговању културе усменог и писменог изражавања. Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања. Све врсте тих вежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току говорних вежби. Када су у питању домаћи задаци, препоручује се да се четири задатка пишу ћирилицом, а четири латиницом (наизменично). Годишње се ради четири школска писмена задатка - по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање побољшане верзије састава). Школске писмене задатке требало би писати ћирилицом, а два исправка латиницом. Приликом реализације програма предмета српски језик и књижевност наставници треба да користе и савремене технологије (нпр. видео-бим, паметну таблу и сл.). Осавремењивање часова може се постићи и коришћењем електронских уџбеника и других наставних средстава.</p>

Назив предмета	ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ	Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	72 часа

Област/Тема	Исходи	Садржаји
Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	<p>-разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе;</p> <p>-поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства;</p> <p>-постави и одговори на једноставнија питања личне природе;</p> <p>-у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.).</p> <p><i>Hello. Hi. I'm Maria. What's your name? I'm/My name is ... Tony is 11. How old are you? I live in (town, city, village). Where do you live? I live at number 46 Black Street. My best friend lives next door. What's your address? What's your phone number? Have you got/Do you have an email address? These are my parents. Their names are ... I can't play tennis, but I can do karate. Can you play the guitar? My birthday is on the 21st of May. When is your birthday? This is Miss May. She's my teacher. This is Mr Crisp. He's my tennis coach.</i></p> <p><i>The Present Simple Tense</i> за изражавање сталних радњи. <i>Have got/Have</i> за изражавање поседовања. Личне заменици у функцији субјекта - <i>I, you ...</i> Присвојни придеви-<i>my, your ...</i> Показне заменице- <i>this/these, that/those</i> Питања са <i>Who/What/Where/When/How(old) ...</i> Основни бројеви (1-1000). Предлози за изражавање места - <i>in, at ...</i> Употреба неодређеног члана са именицама у једнини. Изостављање члана испред назива спортова.</p>

		Употреба одређеног члана уз називе музичких инструмената. (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; титуле уз презимена особа (<i>Mr, Miss, Mrs, Ms, Sir</i>); имена и надимци; начин писања адресе.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	-разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; -упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање/поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио/видео записа, радио емисија и слично). <i>Who's the boy with short fair hair and a black jacket? What's Maria wearing? She's wearing a nice white T-shirt and dark blue jeans. My brother is clever, but lazy. My best friend is kind and fiendly. There is/isn't a cinema/hospital in my town. There are two big bookshops in my town. What's this/that over there? It's a sports centre. How far is it? Zebras are white wild animals with black and white stripes. A cheetah is a fast, dangerous animal. How deep is the Adriatic Sea/the Pacific Ocean? How long is the Danube/the Thames River? Layla is prettier than Susan. Who's the best student in your class? This car is more expensive than that one. London is larger than Belgrade. About eight million people live there. Belgrade is much smaller, but...</i> <i>The Present Simple Tense</i> и <i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање радњи и стања у садашности Глаголи <i>have got, to be</i> за давање описа Питања са <i>Who/What/Where/When/Which/How (old, far, deep, long...)</i> Егзистенцијално <i>There is/are...</i> Употреба одређеног члана са именицама које означавају лица и предмете који су познати саговорнику, као и уз имена река, мора и океана. Употреба/изостављање одређеног члана уз имена градова и држава. Поређење придева (правилно и неправилно поређење). (Интер)културни садржаји: географске карактеристике Велике Британије; биљни и животињски све
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	-разуме једноставније	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање

	<p>предлоге и одговори на њих; -упути једноставан предлог; -пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;</p>	<p>позивнице за прославу/журку или имејла/СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/изговора.</p> <p><i>I think we can go out this afternoon. Why not? Let's do it. Sorry. I can't. I must do my homework. Sorry, I think that's boring. Let's do something else. How about going to the cinema? Great. What time? See you then.</i></p> <p><i>Let's make pancakes. That's a good idea. What shall we do? Let's play Monopoly. Why don't we meet at the sports centre? What time? Half past two. Fine. I'll see you at the sports centre at half past two. Would you like to come to my birthday party on Sunday? I'm sorry, but I can't make it. I'd love to, thanks.</i></p> <p>Императив <i>How about</i> + глаголска именица <i>Why don't we</i> + инфинитивна основа глагола <i>Would you like</i> + инфинитив глагола Модални глаголи за изражавање предлога- <i>can/could/shall</i> Глагол <i>will</i> за изражавање одлука (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.</p>
<p>Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности</p>	<p>-разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; -упути једноставне молбе и захтеве; -затражи и пружи кратко обавештење; -захвали и извине се на једноставан начин; -саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности.</p> <p><i>Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much/so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8.</i></p> <p>Модални глаголи за изражавање молбе и захтева - <i>can/could/may</i>. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.</p>

<p>Разумевање и давање упутстава</p>	<p>-разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; -да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи/прави, напише рецепт и сл.);</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава.</p> <p><i>Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token... Press the button and wait. Insert the coin in the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove.</i></p> <p>Императив Личне заменице у функцији објекта - <i>me, her, him...</i> (Интер)културни садржаји: традиционалне/омиљене врсте јела.</p>
<p>Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења</p>	<p>-разуме честитку и одговри на њу; -упути пригодну честитку; -разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја.</p> <p><i>Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In Britain, people open their presents on Christmas Day. On Easter Sunday children often hunt for eggs. Happy Valentine's Day! Same to you! Roses are red, violets are blue, my heart is full of love for you. In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity!</i></p>

		<p><i>The Present Simple Tense</i> за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника.</p> <p>Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу.</p> <p>(Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања/прославе; честитање.</p>
<p>Описивање догађаја и способности у садашњости</p>	<p>-разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности;</p> <p>-размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију;</p> <p>-описе сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности користећи неколико везаних исказа;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја/активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл и сл.).</p> <p><i>I live in a flat on the first floor. What do you usually do on Sundays? Do you live in a house or in a flat? My sister doesn't go to school. What time do you go to bed/does she get up? He never tidies his room. I can clean my dad's car. When do Americans celebrate Halloween? When does winter start? Where do penguins live? What are you doing at the moment? I'm feeding my cat. We're going on a school trip today. They're having dinner now. I normally go to school by bus, but today I'm going on foot. I'm doing my homework. I always do it after dinner. I can speak three languages, but now I'm speaking English. I am good at maths.</i></p> <p><i>The Present Simple Tense</i> за изражавање уобичајених и сталних радњи. <i>The Present Continuous</i> за изражавање тренутних и привремених радњи.</p> <p>Модални глагол <i>can</i> за изражавање способности.</p> <p>Прилози за учесталост - <i>usually, often...</i></p> <p>Предлози за изражавање правца - <i>to, from...</i></p> <p>Предлози за описивање начина кретања – <i>by (car), on(foot)...</i> (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи - наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.</p>
<p>Описивање догађаја и способности у прошлости</p>	<p>-разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима/активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја/активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.</p>

	<p>-размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; -описе у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; -описе неки историјски догађај, историјску личност и сл.;</p>	<p><i>Where were you at eight o'clock last Saturday? I was at home. What was on TV last night? What time was it on? I watched/didn't watch TV last night. I played volleyball on Monday. What did you do? We went to Paris in July. We travelled by plane. Where did you spend your summer holiday? How did you travel? I lost my passport yesterday. Did you have a good time on holiday? Yes, we did./No, we didn't. I could swim when I was five. I couldn't ski last year.</i></p> <p><i>The Past Simple Tense</i> правилних и најчешћих неправилних глагола Модални глагол could за изражавање способности у прошлости (Интер)културни садржаји: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости (историјска личност, писац,</p>
<p>Исказивање жеља, планова и намера</p>	<p>-разуме жеље планове и намере и реагује на њих; -размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; -саопшти шта он/она или неко други жели, планира, намерава;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.). <i>I would like/want to be a doctor when I grow up. He would like a new mobile phone/to go out with his friends. I'm going to do my homework in the afternoon. What are you going to do this afternoon? My parents are going to visit their friends this evening, so I'm going to play all my favourite computer games. Oh! Are you?</i></p> <p><i>The Present Simple Tense (want) Would like</i> + именица/инфинитив глагола <i>Going to</i> за изражавање будућих планова Употреба неодређеног члана уз називе занимања. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.</p>
<p>Исказивање потреба, осета и осећања</p>	<p>-разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. <i>I'm hot/cold/hungry/thirsty... Take off/Put on your coat. Why don't you take a sandwich/a glass of</i></p>

	<p>-изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;</p>	<p><i>water? Do you want some juice/biscuits too? Yes, please. Would you like some fruit? I'm tired. What shall we do? Why don't we stop and take some rest? How about going home? I'm happy to see you. I'm glad/sorry to hear that. Oh dear! It's a pity!</i></p> <p><i>The Present Simple Tense (be, want)</i> Императив <i>Why don't we/you</i> + инфинитивна основа глагола <i>How about</i> + глаголска именица <i>Would like</i> + именица /инфинитив глагола (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.</p>
<p>Исказивање просторних односа и величина</p>	<p>-разуме једноставнија питања и одговори на њих; -разуме обавештења о простору и величинама; -опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина.</p> <p><i>Which room is it in? Where's the library? It's on the left/right. Is the sofa by the door? What's next to/near the table? Where are the (books)? They're on the top/bottom shelf. It's in front of/behind the wardrobe. Where do you do your homework? Where is she? She's at the supermarket/in/at the park... The bakery is between the school and the supermarket. How wide/long/deep is the river? It's 45 metres wide/2 kilometres long. An elephant is bigger than a hippo. The Blue whale is the biggest animal in the world. What is the largest room in your house/flat? The room above/below. My town is in the north-east of Serbia.</i> Предлози за изражавање положаја и просторних- <i>in front of, behind, between, opposite...</i> Питања са <i>What/Where/Which/How (far, deep, long...)</i> Поређење придева (правилно и неправилно поређење). Употреба одређеног члана са суперлативом придева. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; локалне мерне јединице (инч, стопа...); природа.</p>
<p>Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)</p>	<p>-разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација</p>

	<p>приликама у ширем комуникативном контексту;</p> <p>-опише дневни/недељни распоред активности;</p> <p>-опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима</p>	<p>пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.).</p> <p><i>What time is it? It's five o'clock. It is half past six. It's (a) quarter to/past seven. It's ten past/to eleven. When do your lessons start? At (a) quarter to nine. When do you have your dance classes? On Monday and Wednesday. I was born in January/on the first of January/January the first.. ...on Christmas/Easter Day... Columbus discovered America in 1492/in the 15th century. What is the weather like? It's cold/sunny... The wind is blowing. What was the weather like yesterday? It was foggy/cloudy/windy... It didn't rain, it snowed. It is usually warm in spring/hot in summer/freezing in winter. It's wetter in the west than in the east. It is much drier in Australia than in Serbia.</i></p> <p><i>The Present Simple Tense</i> за изражавање утврђених програма, планова и распореда (ред вожње, ТВ/биоскопски програм и сл.) и уобичајених радњи.</p> <p><i>The Present Continuous Tense</i> за изражавање тренутних и привремених радњи</p> <p><i>The Past Simple Tense</i></p> <p>Предлози за изражавање времена - <i>in, on, at, to, past, after...</i></p> <p>Питања са <i>When, What (time/day)...</i></p> <p>Редни бројеви до 100.</p> <p>(Интер)културни садржаји: климатски услови у Великој Британији; разлика у часовној зони (Београд-Лондон).</p>
<p>Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза</p>	<p>-разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе;</p> <p>-размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу,</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.).</p> <p><i>Remember to bring your membership card. You can't sit here, the seat isn't free. Can you use your phone in class? No, we can't. You mustn't use your phone in class. You must write in ink. Do you have to wear uniforms at school? They have to/don't have to wear uniforms at school. I must study today. I have to feed our dog every morning. I must/have to go now.</i></p> <p>Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и обавезе <i>can/can't, must/mustn't</i></p>

	<p>зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;</p>	<p><i>Not (have to)</i> за изражавање обавезе и одсуства обавезе (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.</p>
<p>Изражавање припадања и поседовања</p>	<p>-разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; -пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих.</p> <p><i>Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got/doesn't have an umbrella.</i></p> <p>Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) <i>my friend's/friends'/children's books</i> Присвојни придеви <i>my, your...</i> <i>Have got/Have</i> за изражавање поседовања Питања са <i>Whose</i> (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.</p>
<p>Изражавање интересовања, допадања и недопадања</p>	<p>-разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли/не воли, које му/јој се свиђају/не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му/јој се</p>

	<p>допадања и недопадања; -опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;</p>	<p>свиђају/не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли/не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата.</p> <p><i>I'm interested in (swimming). What (sports) are you interested in? My hobby is (collecting bagdes). What's your hobby? I love swimming because I'm good at it. I don't like skiing. I'm bad at it. What do you like doing? Peter dosen't like football. Sally is crazy about dancing. My favourite sport is tennis. What's your favourite sport? What are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people like tennis - eight boys and seven girls.</i></p> <p>Придевско-предлошке фразе - <i>interested in, good/bad at, crazy about...</i> Глаголи <i>like/love/hate</i> + глаголска именица Питања са <i>What, Who, Why ...</i> (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).</p>
<p>Изражавање мишљења (слагања и неслагања)</p>	<p>-разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.</p> <p><i>What do you think of/about...? How do you like it? Please tell me about... Do you agree with (me)? I think/feel it's OK/Okay. You're right/wrong! That's true. Exactly. Tht's not true. I'm not sure. I like/don't like it because it's boring.</i> <i>The Present Simple Tense (think, like, agree...)</i> <i>sure. I like/don't like it because it's boring.</i> <i>The Present Simple Tense (think, like, agree...)</i> Питања са <i>What, Why, How ...</i> (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.</p>
<p>Изражавање количине, бројева и цена</p>	<p>-разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; -пита и каже колико нечега има/нема,</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена.</p>

	<p>користећи једноставнија језичка средства; -на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/израчуна колико нешто кошта; -састави списак за куповину - намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.); -изрази количину у мерама - 100 гр шећера, 300 гр брашна и сл.</p>	<p><i>How many people are there in the park? There are two men/women and three children in the park. How much milk does he need? Is there any butter in the fridge? No, there isn't any butter, but there's some margarine. I haven't got any food for you. I've got some lemonade/strawberries. There isn't much fruit in the bowl. There aren't many biscuits left in the cupboard. There are a lot of spoons and forks and some/six knives on the table. I need a hundred grams of sugar (100 g)/a bottle of (fizzy) water/2 kilos of potatoes. Can I have a sandwich and a glass of juice please? That's £7.80. Shopping list: a packet of butter, two loaves of bread, three pots of yoghurt, a bunch of bananas...</i></p> <p>Основни бројеви до 1000. Правилна множина именица Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: <i>strawberries, shelves, knives...</i> Множина именица које се завршавају на -o: <i>kilos, potatoes...</i> Синкретизам једнине и множине: <i>sheep, fish...</i> Најчешћи облици неправилне множине (<i>men, women, children, people, feet, teeth, mice...</i>) Бројиве и небројиве именице - <i>pounds, money...</i> Детерминатори- <i>some, any, no.</i> Квантификатори- <i>much, many, a lot of.</i> Питања са <i>How much/many.</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локална мерна јединица за тежину (фунта); валута, намирнице и производи специфични за циљну културу.</p>
--	---	---

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама. Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто.

Владање страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду. Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.

МЕЂУПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА : Компетенција за учење, Одговорно учешће у демократском друштву , Естетичка компетенција, Комуникација, Одговоран однос према околини, Одговоран однос према здрављу, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Сарадња, Дигитална компетенција

Исходи и компетенције воде ка следећим стандардима:

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.1.1.1. Разуме фреквентне речи и једноставне изразе у јасно контекстуализованом и спором говору.

ПСТ.1.1.2. Разуме једноставне поруке и питања која се односе на једноставне информације и непосредно окружење.

ПСТ.1.1.3. Разуме кратка, једноставна, разговетно и споро изговорена упутства.

ПСТ.1.1.4. Разуме кратка саопштења и питања која се односе на познате / блиске теме.

ПСТ.1.1.5. Разуме предмет једноставног разговора других лица о познатим / блиским темама (нпр. личне и породичне ствари, непосредно окружење) уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.1.1.6. Разуме појединачне речи и једноставне изразе из текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.1.1.7. Разуме кратке поруке које се односе на једноставне информације и непосредно окружење (нпр. писма, мејлови итд.)

ПСТ.1.1.8. Разуме кратка, појединачна упутства која се тичу његових непосредних потреба, уколико укључују визуелне елементе.

ПСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставним врстама текстова (кратке приче, извештаји, огласи, временске прогнозе и сл.) уз одговарајуће илустративне елементе.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.10. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи једноставна језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљуивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника (нпр. ко је, одакле је, чиме се бави итд.)

ПСТ.1.1.11. Уз дуже паузе и уз помоћ саговорника, саопштава основне информације о себи и свом непосредном окружењу, тражи одређени предмет, користећи кратке једноставне исказе.

ПСТ.1.1.12. Уз дуже паузе, описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности користећи најједноставнија језичка средства.

ПСТ.1.1.13. Поставља једноставна питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ПСТ.1.1.14. Поставља и одговара на питања која се односе на изражавање допадања и недопадања, слагања и неслагања користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.1.1.15. Формулише молбе и извињења.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.1.1.16. Пише једноставне податке о себи и лицима из блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама.

ПСТ.1.1.17. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама.

ПСТ.1.1.18. Писаним путем доставља/тражи основне информације о себи/другима.

ПСТ.1.1.19. Пише кратке и једноставне поруке (нпр. СМС, имејл, објаве на друштвеним мрежама) у којима се захваљује, извињава или нешто честита.

ПСТ.1.1.20. Повезује неколико кратких исказа у кратак, везани текст о блиским темама.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.1.1.21. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...)

ПСТ.1.1.22. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику.

ПСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).

ПСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.

ПСТ.1.2.3. Познаје и користи ограничен број фреквентних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.

ПСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.

ПСТ.1.3.4. Познаје неколико најпознатијих историјских и савремених личности циљних култура; наводи и на матерњем језику даје основне податке о некој личности из циљних култура за коју показује интересовање.

ПСТ.1.3.5. Познаје неколико најпознатијих културних остварења циљних култура; наводи и описује на матерњем језику неколико локација циљних култура за које показује интересовање.

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на средњем нивоу.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.2.1.1. Разуме краће низове (2–3) саопштења, упутстава, молби који се односе на његове потребе и интересовања.

ПСТ.2.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са)говорника о блиским и познатим темама, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.2.1.3. Разуме основни смисао и главне информације споријих, јасно артикулисаних монолошких излагања и прича о познатим и узрасно адекватним темама, уз одговарајућу визуелну подршку, паузе и понављања.

ПСТ.2.1.4. Разуме основни смисао и главне информације из подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим и узрасно адекватним темама, уколико се говори споро и разговетно.

ПСТ.2.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова из савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.2.1.6. Разуме општи смисао и главне информације у краћим порукама, писмима, мејловима о блиским темама.

ПСТ.2.1.7. Разуме краће низове (2–3) упутстава која се тичу његових непосредних потреба (нпр. оријентација у простору, употреба уређаја и апарата, правила игре и сл.), праћена визуелним елементима.

ПСТ.2.1.8. Разуме општи смисао и главне информације у краћим текстовима, различитих врста и једноставне садржине, са интернета или других писаних медија, о познатим и узрасно адекватним темама.

ПСТ.2.1.9. Разуме општи смисао једноставних књижевних текстова прилагођених узрасту и интересовањима.

ПСТ.2.1.10. Разуме општи смисао и једноставније формулације у текстовима савремене музике.

ПСТ.2.1.11. Разуме смисао једноставних рекламних порука уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.12. Успева да поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме.

ПСТ.2.1.13. Уз краће паузе и минималну помоћ саговорника, размењује информације, тражи одређени предмет, објашњење, услугу, повезујући неколико краћих исказа у смислену целину

ПСТ.2.1.14. Уз краће паузе, описује себе и своје непосредно окружење, свакодневне активности, искуства из прошлости користећи једноставна језичка средства.

ПСТ.2.1.15. Поставља и одговара на 2–3 повезана питања, о познатим темама, у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз одговарајућу помоћ саговорника и понављање.

ПСТ.2.1.16. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање и једноставним језичким средствима даје кратко објашњење.

ПСТ.2.1.17. Размењује основне информације о плановима и обавезама.

ПСТ.2.1.18. Једноставним језичким средствима пореди људе, ствари и појаве.

ПСТ.2.1.19. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ вербалним и невербалним средствима.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.2.1.20. Писаним путем доставља/тражи или преноси детаљније информације, обавештења или податке о себи и другима.

ПСТ.2.1.21. Пише једноставна лична писма, поруке, мејлове у којима се са пријатељима и познаницима договара о активностима или одговара на питања.

ПСТ.2.1.22. Саставља краће текстове о себи, својој породици и непосредном окружењу.

ПСТ.2.1.23. Описује искуства, активности и догађаје из прошлости користећи једноставније језичке структуре и увежбану лексику.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.2.1.24. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе.

ПСТ.2.1.25. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа.

ПСТ.2.1.26. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста.

ПСТ.2.1.27. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације коју су тражили од трећег лица (назив улице, број линије у градском саобраћају, цену).

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ПСТ.2.2.2. Правилно записује фреквентне и увежбане речи, познаје и примењује одређени број основних правописних правила.

ПСТ.2.2.3. Познаје и користи једноставније граматичке елементе и конструкције.

ПСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ПСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).

ПСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања које је непримерено/неприкладно у контексту циљних култура.

ПСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.

ПСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.

ПСТ.2.3.6. Познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик.

ПСТ.2.3.7. Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости циљних култура.

ПСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на напредном нивоу.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ПСТ.3.1.1. Разуме дуже низове саопштења, упутстава, молби итд. који се тичу његових потреба и интересовања.

ПСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације у аутентичном разговору два или више (са)говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ПСТ.3.1.3. Разуме основни смисао и главне информације јасно артикулисаних монолошких излагања, прича, презентација и предавања на узрасно адекватне и блиске теме, уз одговарајућу визуелну подршку.

ПСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и може да издвоји главне информације из аутентичних подкаста, радио и телевизијских емисија о познатим, узрасно адекватним темама (нпр. репортажа, научно-популарних, документарних, играних, анимираних филмова, спотова) које слуша/гледа у смисленим целинама.

ПСТ.3.1.5. Разуме општи смисао и већину фраза и израза сложенијих разговетних текстова савремене музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ПСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и може да издвоји већину релевантних информација у порукама, писмима и мејловима о блиским темама.

ПСТ.3.1.7. Разуме упутства која се односе на сналажење на јавним местима (нпр. руковање апаратима и уређајима, упозорења, безбедносне информације и сл.)

ПСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и главне информације различитих врста текстова са интернета или других писаних медија који су у складу са узрастом и интересовањима ученика.

ПСТ.3.1.9. Разуме главне идеје, поруке и специфичне информације адаптираних верзија белетристике за младе.

ПСТ.3.1.10. На основу смисла читавог текста и садржаја појединачних делова открива значења непознатих речи и конструкција.

ПСТ.3.1.11. Разуме експлицитно изражена осећања, жеље и расположења.

ПСТ.3.1.12. Разуме општи смисао и већину фраза и израза у текстовима из савремене музике.

ПСТ.3.1.13. Разуме смисао једноставних рекламних порука.

ПСТ.3.1.14. Проналази потребне информације у речницима, енциклопедијама, брошурама и на интернет страницама.

ПСТ.3.1.15. Разуме и може да издвоји потребне информације из табела, графикана, информатора и сл.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.16. Течно и с лакоћом описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, искуства/догађаје из прошлости и планове за будућност.

ПСТ.3.1.17. Учествује у неформалном и формалном разговору (нпр. са наставницима, службеним лицима и сл.), поставља и одговара на неколико питања у низу на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање.

ПСТ.3.1.18. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљења.

ПСТ.3.1.19. Објашњава оно што не разуме, уме да тражи помоћ и да изрази мишљење/потребу расположивим језичким средствима.

ПСТ.3.1.20. На једноставан начин излаже на задату тему и одговара на питања која се односе на њу.

ПСТ.3.1.21. Описује и тумачи податке из табела, графикана, информатора и сл.

ПСТ.3.1.22. Резимира текст који слуша или чита ослањајући се у мањој мери на језичка средства која се у њему појављују.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ПСТ.3.1.23. Пише обична и електронска писма у којима са пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме.

ПСТ.3.1.24. Пише краће текстове од неколико логички повезаних реченица о узрасно релевантним темама (о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота).

ПСТ.3.1.25. Прецизно описује искуства, активности и догађаје из садашњости и прошлости у виду дескриптивних и наративних текстова користећи познате сложеније језичке структуре и адекватну лексику.

ПСТ.3.1.26. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.

ПСТ.3.1.27. Резимира/парафразира одслушан или прочитан текст, ослањајући се минимално на језичка средства која се у њему појављују.

ПСТ.3.1.28. Описује и тумачи податке из табела, графикона, информатора и сл.

МЕДИЈАЦИЈА

ПСТ.3.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.30. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима.

ПСТ.3.1.31. На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим темама.

ПСТ.3.1.32. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акцентаско-интонацијских правила или уз мање неправилности које не угрожавају разумевање поруке коју жели да саопшти.

ПСТ.3.2.2. Записује речи и изразе уз минималне ортографске неправилности које не ремете разумевање датог записа; познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ПСТ.3.2.3. Познаје и користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ПСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ПСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ПСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ПСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/ неприкладног понашања у контексту циљних култура.

ПСТ.3.3.4. Препознаје да постоји пристрасност у тумачењу културних појава и негује критичко мишљење у њиховом посматрању и разумевању.

ПСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик.

ПСТ.3.3.6. Познаје положај циљног језика у глобалном контексту и код нас.

ПСТ.3.3.7. Познаје најтипичније представнике појединих екосистема света где се користи страни језик и доводи их у везу са одликама екосистема.

ПСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје.

ПСТ.3.3.9. Препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто.

Област/Тема	Начин и поступци за остваривање програма
Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	-циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери; -говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика; -наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	-битно је значење језичке поруке; -знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	-са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се

Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	<p>путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;</p> <p>-наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;</p> <p>-сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.</p> <p>-усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;</p> <p>-поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;</p> <p>-наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;</p> <p>-ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;</p> <p>-учбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;</p> <p>-учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;</p> <p>-рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;</p> <p>-за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.</p>
Разумевање и давање упутстава	
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	
Описивање догађаја и способности у садашњости	
Описивање догађаја и способности у прошлости	
Исказивање жеља, планова и намера	
Исказивање потреба, осета и осећања	
Исказивање просторних односа и величина	
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	
Изражавање припадања и поседовања	
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	
Изражавање количине, бројева и цена	

Назив предмета	ЛИКОВНА КУЛТУРА
Циљ	Циљ наставе и учења ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
РИТАМ	<ul style="list-style-type: none"> - опише ритам који уочава у природи, окружењу и уметничким делима; - пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте ритма; - гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или с одређеном намером; - користи, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналног визуелног ритма; - разматра, у групи, како је учио/ла о визуелном ритму и где та знања може применити; - направи, самостално, импровизовани прибор од одабраног материјала; - искаже своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност; 	<p>Поступци за безбедно и одговорно коришћење и одржавање прибора и радне површине;</p> <p>Материјал из природе, вештачки материјал, материјал за рециклажу, рециклирани материјал, импровизовани прибор, школски прибор и материјал, професионални прибор;</p> <p>Ритам у природи (смена дана и обданице, смена годишњих доба, таласи, падавине...); Ритам у простору (распоред тродимензионалних облика у природи, урбаним срединама и у ближем окружењу ученика). Ритам у структури (грађи) облика.</p> <p>Ритам у текстури природних и вештачких материјала;</p> <p>Врсте ритма. Правилан и неправилан ритам. Слободан ритам.</p> <p>Спонтани ритам (ритам линија, облика, мрља). Функције ритма - понављање боја, линија и/или облика да би се постигла динамичност (живост) или ред. Утисак који различите врсте ритма остављају на посматрача. Субјективни утисак кретања и оптичка илузија кретања;</p> <p>Ритам као принцип компоновања у делима ликовних уметности.</p> <p>Ритам у другим врстама уметности. Примена визуелног ритма у свакодневном животу;</p> <p>Различити ритмови као подстицај за стваралачки рад - звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, плес...; Уметничко наслеђе - значај праисторијског наслеђа на простору Србије и у свету.</p>

<p>ЛИНИЈА</p>	<ul style="list-style-type: none"> - опише линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима; - пореди утисак који на њега/њу остављају различите врсте линија; гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала; - користи одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналних цртежа; - црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог; - разматра, у групи, како је учио/ла о изражајним својствима линија и где се та знања примењују; - искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности; 	<p>Врсте линија и изражајна својства линија. Линије у природи и окружењу. Линија као ивица тродимензионалних облика; Изражајна својства линија у односу на прибор, материјал, притисак и угао под којим се држи прибор/материјал. Савремена средства за цртање - дигитална табла и оловка за цртање, 3Д оловка, апликативни програми за цртање... Својства линије у апликативном програму за цртање. Цртање светлом;</p> <p>Уметнички цртеж, аматерски цртеж, дечји цртеж, схематски цртеж, технички цртеж, научне илустрације... Врсте уметничког цртежа - скица, студија, илустрација, стрип, карикатура, графити... Занимања у којима је неопходна вештина слободоручног цртања;</p> <p>Поступци грађења цртежа додавањем и одузимањем линија. Лавирани цртеж. Линеарни цртеж. Цртеж у боји;</p> <p>Текстура (ликовни елемент). Поступци грађења текстуре линијама. Ритам линија;</p> <p>Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, звуци из природе и окружења, музика, кретање у природи и окружењу, текст, писмо...);</p> <p>Читање (декодирање) цртежа, стрипа, карикатуре, графита, рекламних порука...</p> <p>Уметничко наслеђе - значај наслеђа првих цивилизација.</p>
<p>ОБЛИК</p>	<ul style="list-style-type: none"> - пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; - гради апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад; - наслика реалне облике у простору самостално мешајући боје да би добио/ла жељени тон; - обликује препознатљиве тродимензионалне 	<p>Дводимензионални и тродимензионални облици. Правилни геометријски облици (геометријске фигуре и тела). Правилни облици у природи и у ликовној уметности. Неправилни облици;</p> <p>Својства облика. Величина облика. Боја облика. Реална и имагинарна функција облика. Карактеристични детаљи и својства по којима је облик препознатљив. Светлост као услов за опажање облика. Изглед облика посматраног из различитих углова. Стилизовање облика;</p> <p>Статични облици. Кретање облика (кретање статичних облика помоћу ветра и воде, карактеристично кретање бића и машина);</p>

	<p>облике одабраним материјалом и поступком;</p> <ul style="list-style-type: none"> - преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност; - комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену; - објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе; - разматра, у групи, како је учио/ла о облицима и где та знања примењује; - искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно; 	<p>Распоред облика у простору и њихово дејство на посматрача. Положај облика у равни - linija horizonta, planovi i veličina oblika u odnosu na rastojanje od посматрача. Преклапање, прожимање, додиривање облика;</p> <p>Поступци грађења апстрактних и фантастичних облика (превођење реалних облика у апстрактне одузимањем карактеристичних детаља, превођење реалних облика у фантастичне додавањем неочекиваних детаља, грађење имагинарних и апстрактних облика на основу једне, две и три информације...);</p> <p>Луминообјекти. ЛЕД технологија у савременој уметности.</p> <p>Обликовање простора светлом;</p> <p>Обликовање (дизајн) употребних предмета. Преобликовање материјала и предмета за рециклажу;</p> <p>Различити садржаји као подстицај за стваралачки рад (облици из природе и окружења, кретање у природи и окружењу, уметничка дела, етно наслеђе, садржаји других наставних предмета...);</p> <p>Орнамент и орнаментика. Функција орнамента. Симетрија. Ритам линија, боја и облика у орнаменту;</p> <p>Уметничко наслеђе - наслеђе етно културе. Значајни римски споменици на тлу Србије.</p>
<p>ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - пореди различите начине комуницирања од праисторије до данас; - обликује убедљиву поруку примењујући знања о ритму, линији, облику и материјалу; - изрази исту поруку писаном, вербалном, невербалном и визуелном комуникацијом; - тумачи једноставне визуелне информације; - објасни зашто је наслеђе културе важно. 	<p>Различите врсте комуникације од праисторије до данас; Невербална комуникација - читање информација; израз лица и карактеристичан положај тела;</p> <p>Читање визуелних информација (декодирање). Визуелно изражавање; Уметничко наслеђе - значај наслеђа за туризам и за познавање сопственог порекла.</p>

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ :Кроз наставу ликовне културе ученици стичу функционална знања и умења и развијају способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету.

СТАНДАРДИ

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на основном нивоу у свакој области.

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.

ЛК. 1.1.1. Изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове користећи основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности да би изразио одређени садржај.

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје...)

ЛК.1.2.1. Описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак, описује садржај...)

3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.

ЛК.1.3.1. Описује сличности и разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода.

ЛК.1.3.2. Зна важне споменике културе у својој средини.

4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека...) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.

ЛК.1.4.1. Познаје места и изворе где може проширити своја знања.

ЛК.1.4.2. Зна занимања за која су потребна знања и вештине стечене учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...).

ЛК.1.4.3. Препознаје и увиђа примену визуелних уметности у свакодневном животу.

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на средњем нивоу у свакој области.

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.

ЛК. 2.1.1. Познаје и користи основне изражајне могућности класичних и савремених медија, материјала и техника визуелних уметности

ЛК. 2.1.2. Одабира адекватан садржај да би изразио неку идеју или став

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје...)

ЛК.2.2.1. Образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)

ЛК.2.2.2. Познаје и користи основне стручне термине и појмове везане за технике, елементе и садржаје (теме и мотиви) визуелних уметности

3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.

ЛК.2.3.1. Препознаје одабрана уметничка дела у оквиру њиховог историјског и друштвеног контекста

ЛК.2.3.2. Истражује поступке, технике, садржаје радова уметника и користи их као подстицај у свом раду

4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека...) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.

ЛК.2.4.1. Користи изворе где може проширити своја знања

ЛК.2.4.2. Зна институције културе у својој средини (музеј, галерија, дом културе,...)

Следећи искази описују шта ученик зна и уме на напредном нивоу у свакој области.

1. Ученици израђују дводимензионалне и тродимензионалне радове истражујући различите теме, идеје и садржаје. Ученици користе различите материјале и технике, ликовне елементе и принципе у стварању свог рада.

ЛК. 3.1.1. Познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности

ЛК. 3.1.2. Изводи радове са одређеном намером, користећи основне ликовне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат

ЛК. 3.1.3. Одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју идеју

2. Ученици описују и процењују своје радове и радове других користећи адекватне термине и појмове (на основу технике, карактеристика материјала, ликовних елемената, намере и идеје...)

ЛК.3.2.1. Уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других

ЛК.3.2.2. Користи стручне термине и појмове (нпр. текстура, ритам, контраст...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других

3. Ученици познају културно наслеђе свог и других народа. Истражују и упознају уметничка дела из различитих периода.

ЛК.3.3.1. Тумачи одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...)

ЛК.3.3.2. Проучава уметничка дела, истражује и анализира поступке, технике, садржаје и користи их као подстицај у свом стваралачком раду

ЛК.3.3.3. Разуме да су уметничка дела одраз времена и места у коме настају

4. Ученици познају и користе места (музеј, галерија, атеље, библиотека...) и изворе (интернет, репродукције...) где могу проширити своја знања везана за визуелне уметности. Ученици прате културне догађаје и учествују у јавном и културном животу заједнице.

ЛК.3.4.1. Користи постојећа места и изворе (нпр. библиотека, интернет, културне установе, музеј...) да би проширио своја знања и интересовања из визуелних уметности

ЛК.3.4.2. Зна вештине, способности које су потребне за уметничка занимања ЛК.3.4.3. Разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота (нарочито као средство визуелне комуникације).

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
РИТАМ	I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Имајући у виду специфичност наставног предмета ликовна култура, програм је оријентисан на процес (учења) и на исходе. Под учењем се подразумевају сва дешавања на часу која воде ка стицању функционалних знања и умења и развијању способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету. Осим у наставном програму, очекивана знања, умења, навике и ставови одређени су и: стандардима постигнућа за крај основног образовања и васпитања; међупредметним компетенцијама; циљевима образовања и васпитања и општим исходима и стандардима образовања и васпитања (Закон о основама система образовања и васпитања). Часови се одржавају у специјализованој учионици (кабинету намењеном настави предмета ликовна култура, информатика и рачунарство, техника и технологија или другог наставног предмета, а у зависности од опреме која је потребна за реализацију часа), учионици опште намене, простору школе, установама културе, локалном окружењу... Место реализације часова одређује се у складу са могућностима и потребама школе и локалне заједнице, као и са планираним начином реализације часа или наставне јединице. Садржаји програма од петог до осмог разреда нису промењени, већ су организовани у четири тематске целине и допуњени. Груписање садржаја у четири тематске целине (по две за свако полугодиште) неопходно је да би сви ученици, у мањој или већој мери, достигли исходе теме. Четири тематске целине омогућавају и тимско планирање интегрисане тематске наставе. Оваква организација садржаја омогућава и коришћење постојећих уџбеника, без потребе за реорганизацијом или допуном њихових садржаја (кључни садржаји су обрађени у свим одобреним уџбеницима). Садржаји уџбеника не треба да буду водиља за формирање месечног и индивидуалног плана рада наставника, већ неопходно средство и
ЛИНИЈА	
ОБЛИК	
ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ	

ослонац у раду (имајући у виду и то да су приступачан извор репродукција уметничких дела). Исходи теме су искази о томе за шта је сваки ученик (у мањој или већој мери) оспособљен по завршетку учења теме. Исходе тема не треба изједначавати са исходима задатака, активности или наставне јединице, који се дефинишу прецизније (уобичајено их дефинише наставник како би могао лакше да процењује и прилагођава сопствену праксу). Један исход задатка достиже се по завршетку једног задатка/активности. Један исход теме достиже се по завршетку више разноврсних активности, односно тек по завршетку теме. Приликом планирања активности и задатака пожељно је да сваки води ка достизању више од једног исхода теме. У моделу курикулума који је усмерен на процес, фокус није на садржајима, па су сви садржаји програма препоручени. Програм је осмишљен тако да уважава и образовање, искуство, креативност и интегритет наставника. Наставник, самостално или у тиму, планира наставне јединице и одређује број часова за њихову реализацију, место и начин реализације, односно бира наставне методе, технике и поступке. Приликом планирања наставних јединица, наставник прави избор и редослед садржаја водећи рачуна да се одабрани садржаји постепено и логично надовезују. Фокус је на процесу, односно наставним методама, техникама и поступцима који на најефикаснији начин воде ученике ка развоју индивидуалних способности и достизању исхода. У колони Садржаји нема предложених задатака, активности, материјала, ликовних техника, наставних метода и поступака. Ова колона садржи само предложене теоријске садржаје које наставник може да одабере и објасни. На пример, ако је предложен садржај материјал за рециклажу, не ради се о препорученом материјалу за рад, већ о теми за разговор (коришћење материјала за рециклажу у практичном раду прописано је исходима, а у складу са Националном стратегијом одрживог развоја, тако да није потребно и у садржајима истицати материјал који ученици користе). Наставник може да одлучи да ученицима објасни значај рециклирања у савременом свету или да говори о уметности рециклирања и доприносу уметника одрживом развоју или да говори о безбедности, хигијени и очувању здравља приликом обликовања употребљене амбалаже... Наставник није у обавези да поведе разговор о овој теми, могуће је да зада ученицима да преобликују материјал за рециклажу, без пратећег објашњења. Међутим, треба имати у виду да такав приступ не омогућава смислено учење и развој компетенција. Уколико ученици не знају због чега раде неки задатак, мало је вероватно да ће у овом узрасту сами закључити где све могу да примене стечено знање и искуство.

Наставник са положеном лиценцом зна да се теоријски садржаји могу обрадити кроз пар реченица (информативно), кроз дијалог (питања која наводе ученика на размишљање), кроз мотивациони разговор, кроз необавезан разговор током рада на задатку, кроз игру...; уме да испланира време за објашњења тако да се не губи драгоцено време за стваралачки рад и зна да процени важност садржаја. Наставници који немају потребно искуство пролазе кроз менторски рад са искусним колегама и могу да добију помоћ од колега и на обукама. Очекује се и да се наставник самостално усавршава, у установи и ван ње, да чита стручне текстове и литературу и са колегама размењује искуства из праксе.

Имајући у виду да садржаји нису прописани, садржаји програмских тема које су се до сада обрађивале допуњени су предлозима који треба да послуже као почетни подстицај, подршка наставнику да самостално обогаћује програм. Предложени садржаји нису организовани као предлог наставних јединица, нити по утврђеној структури (редоследу), јер се водило рачуна о томе да се избегне нуђење готовог решења које би усмерило фокус на садржаје. Овај приступ је проверен у пракси и искуство је показало да је наставницима потребно извесно време да се навикну на већу самосталност у креирању програма. Из тог разлога се наставницима препоручује да приликом планирања наставних јединица по новом програму у почетку не одступају значајно од досадашње праксе и да у наредним годинама постепено уводе само оне измене које су претходно испитали у пракси.

Програм садржи и две новине. Једна се односи на употребу савремене технологије, посебно апликативних програма. У петом разреду ова новина није видљива у исходима, јер се водило рачуна о томе да ученици претходно треба да савладају програм новог предмета информатика и рачунарство, али и основе ликовног језика у оквиру наставе предмета ликовна култура. Наставник може да потражи на интернету примере употребе савремене технологије у уметности и да о томе кратко информише ученике, како би ученици постепено развијали свест о томе да је напредак технологије утицао и на уметност (на пример, 3Д оловка, [хттпс://www.уоутубе.цом/ватцх?v=AQgИ2-x7yУQ](https://www.youtube.com/watch?v=AQgИ2-x7yУQ), сликање помоћу Гоогле'с Тилт Брусх, интерактивне ЛЕД скулптуре, као што је Фисх Беллиес у кампусу Државног универзитета Тексас и сл.). Затим, може да планира виртуелну посету пећини Ласко ([хттп://www.ласцаух.културе.фр/?лнг=ен#/фр/02_00.хмл](http://www.ласцаух.културе.фр/?лнг=ен#/фр/02_00.хмл)) или неком музеју. Уколико жели, наставник може да планира и стваралачки рад (цртање, сликање) на рачунару, а у договору са наставником информатике и рачунарства.

Друга новина је да програм не садржи препоручена уметничка дела и споменике културе. Приликом избора дела наставник може да се ослони на претходни програм, на уџбенике и на друге изворе.

Свака тематска целина садржи и посебан део, Уметничко наслеђе. Препоручени садржаји овог дела нису прецизирани, јер се водило рачуна о специфичностима наслеђа свих националних мањина. Садржаје овог дела одређује наставник, односно савети националних мањина.

Исходи тема су дефинисани уопштено како би наставник имао могућност да осмисли разноврсне задатке и активности. Од бројних могућих исхода теме одабрани су они које сваки ученик може да достигне. Уколико наставник жели да приликом планирања наставне јединице, активности или задатка дефинише прецизније исходе може да користи следећу схему: Уводни исказ (по завршетку задатка/наставне јединице ученик ће бити у стању да/умети да) + један глагол (наслика) + објекат (пејзаж) + критеријум (на основу имагинације). Исход задатка се формулише на основу циљева задатка. У наведеном примеру циљ би био да ученици на основу сопствене имагинације креирају оригиналан ликовни рад. Један задатак по правилу има више циљева и исхода. На пример, наставник може да очекује од ученика и да по завршетку рада вербално опишу свој рад, да упореде радове осталих ученика (на пример, да анализирају композицију према задатим критеријумима).

Коначно, треба имати у виду да је програм, укључујући и упутство, само помоћ наставнику у процесу осамостаљивања. Већа количина информација у програму не подразумева и већу оптерећеност ученика и наставника. Напротив, наставник треба да испланира наставне јединице тако да предвиди довољно времена да ученици реализују своје идеје и уживају у раду, као и да рачуна на неочекиване прилике и могућности које се јављају у пракси.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм није организован по предметним областима, јер није пожељно, а често ни могуће, одвојено изучавати садржаје различитих предметних области (ни стандарди постигнућа за крај школовања нису организовани по предметним областима). Из тог разлога је на овом месту само дат опис предмета (без стриктне поделе на предметне области или области учења).

Развој ученика

Настава ликовне културе је индивидуализована и усмерена на целокупан развој ученика, а пре свега на развијање опажања и памћења, креативности, стваралачког мишљења, еманципације, емпатије, свести о општем и личном добру, толеранције, способности сарадње и разумевања различитости, естетичких критеријума, моторике и индивидуалних способности. Повезаност циља и садржаја наставе ликовне културе огледа се у повезаности опажања креативног изражавања и вредновања. Све почиње опажањем: креативно изражавање, посматрање уметничког дела и вредновање. Посматрање, истраживање и стварање изрази су надахнућа, али и примене знања о ликовним елементима, њиховим односима, како би се могле задовољити одговарајуће потребе ученика и развијати ликовни говор. Нужно је развијати и побуде као што су: знатижеља; мотивисаност; отвореност за стицање нових искустава; осетљивост за проблеме; преузимање ризика; толеранција према нејасноћама и самопоуздање, а од спознајних функција: флексибилност; оригиналност; спознају и памћење.

Креативност

Креативност се не везује само за уметност и даровите ученике. Сваки ученик има потенцијал који може да развије уколико му се пружи прилика. У складу са тим, све се чешће истиче потреба за учењем креативности и у настави се већ примењују неке технике за развој креативности (на пример, олуја идеја). Настава предмета ликовна култура има огроман потенцијал за развијање креативности сваког ученика (не само ученика који су даровити за уметност). Због тога је важно да ученици постепено стичу свест о томе на који начин су долазили до идеја за рад, шта их је мотивисало, као и да та искуства могу применити и у другим ситуацијама.

Основни услов за развој креативности су мотивациони садржаји који подстичу интересовање, одушевљење, имагинацију и позитивну емотивну реакцију, као и настава која ученику (али и наставнику) обезбеђује задовољство у раду. Уобичајени поступак је мотивациони разговор који омогућава да сваки ученик осмисли своју идеју (тему) за рад. Наставник може да испроба у пракси и следеће технике и поступке: постављање ликовног проблема (на пример, кретање облика) и нуђење више тема за рад од којих ученик треба да одабере ону која по његовом мишљењу

одговара постављеном проблему (неке од тема треба да буду везане за појмове који нису у вези са кретањем, а може се десити да ученик пронађе неочекивану везу, односно оригинално решење); извлачење цедуља (2-3) на којима су исписани наизглед неспојиви појмови које треба повезати у смислену ликовну целину/ликовну причу; симулација ситуације у којој су ученици "дизајнери", а наставник је "купац" који наручује продукт и поставља услове (на пример, тражи комбинацију три боје или једну боју која доминира...); асоцијације (од ученика се тражи оригиналан рад мотивисан једним појмом или сликом, звуком, појавом, поруком, текстом...).

Опажање

Опажање се темељи на знању и осећајима ученика. Наглашава се ликовно-естетска перцепција, дакле ликовни и тактилни опажаји, спознаја и осећаји у којима ученици проналазе смисао у комуникацији с околином и уметничким ликовним делима. Задаци сваке наставне јединице развијају способност посматрања и уочавања карактеристика ликовних елемената. Треба увек осигурати пуно ликовних примера и подстицати ученике да изразе оно што су истраживали, подједнако речима као и ликовно-техничким средствима. Ликовне технике и материјал

Ликовне технике и материјал обрађују се кроз кратко упутство и савете током рада, у оној мери која је неопходна, јер се учење заснива на самосталном (и у сарадњи са другима) истраживању изражајних могућности техника, прибора и материјала. Наставник указује ученицима и на основне карактеристике неког материјала или прибора. На пример, уколико ученик црта и боји фломастерима његов рад ће с временом бледети и нестати, а уколико користи перманентне маркере треба да их користи према инструкцијама, јер су поједини маркери токсични. Ученици могу да буду демотивисани уколико покушају да добију секундарне боје или жељени тон мешајући водене боје које садрже мању количину (неквалитетног) пигмента. Једно од решења је да заједно експериментишу позајмљујући једни другима материјал. Употребљена амбалажа, уколико није припремљена (опрана, термички обрађена и сл.) садржи штетне микроорганизме.

Теорија обликовања

Договорена теорија не постоји, већ се у литератури срећу различите поделе и тумачења. Од наставника се очекује да буде упознат са различитим тумачењима и да их критички процени и одабере. У програму је предвиђено тумачење простора и тумачење композиције (врсте композиција, ликовни елементи и принципи компоновања), међутим, свесно је избегнуто истицање једног од могућих тумачења. Теорија обликовања се може посматрати као отворени дијалог када је реч о уметничкој школи или факултету.

Имајући у виду да би овакав приступ само збунио ученике основне школе најбоље је задржати се на једноставним, основним информацијама. Појмови из теорије обликовања објашњавају се на примерима уметничких дела и на примерима из природе и урбаног окружења. Знања из теорије обликовања нису примењива само у ликовном раду и настави других предмета, већ и у свакодневном животу ученика. На пример, распоред ствари према одређеном ритму у соби ученика може да омета или да подстиче концентрацију, одређене боје подстичу агресивност... Теорија

обликовања се од петог до осмог разреда постепено учи и примењује, а предвиђено је да ученици буду упознати са могућом применом стечених знања у свакодневном животу, наставку школовања и у различитим занимањима.

Медијска писменост и комуникација

Као и до сада, садржаји који омогућавају стицање медијске писмености планирају се у корелацији са садржајима предмета српски језик и односе се на читање (разумевање) садржаја слике, текста и мултимедијалних садржаја.

Имајући у виду да су ученици све раније изложени различитим садржајима на интернету, као и штетним (негативним) порукама које се провлаче кроз рекламе, игрице,

музичке спотове, мимове и др. потребно је успоставити и корелацију са садржајима предмета информатика и рачунарство, техника и технологија, грађанско васпитање или веронаука, као и са осталим предметима који предвиђају медијско описмењавање.

Медијска писменост подразумева и способност визуелног споразумевања, односно комуницирање медијумима ликовних уметности. Осим слободног и спонтаног изражавања, које је заступљено у највећем проценту, ученици се оспособљавају и да изражавају своје идеје, замисли, поруке, ставове, емоције... различитим медијумима ликовних уметности.

Уметничко наслеђе

Садржаји уметничког наслеђа обухватају ликовна дела и споменике културе из прошлости и уметничка дела настала у 20. и 21. веку, епохе, стилове, правце, појаве, трендове, уметнике и уметничке групе, значајне споменике културе, манифестације, установе културе, установе за заштиту културне баштине... Приликом обраде ових садржаја фокус није на меморисању података, већ на развијању сензибилитета за доживљавање и разумевање дела, као и на сагледавању развоја уметности кроз историју и међусобног утицаја уметности и друштва. Неизоставни садржаји су најзначајнија дела из светске културне баштине, а посебна пажња се посвећује баштини на тлу Србије. Ови садржаји се планирају у корелацији са садржајима предмета историја и музичка култура, а могу да се обраде кроз интегрисану наставу, пројектне задатке, играње улога, инситу...

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Оцењивање се врши према Правилнику о оцењивању.

Процењивање напредовања ученика и оствареност исхода врши се такозваном алтернативном (или аутентичном) методом, која се и до сада користила у пракси. Напредак ученика се прати да би наставник подржао развој потенцијала сваког ученика. Наставник може и да састави чек-листе за процену и самопроцену напретка. Међутим, ако се има у виду однос фонда часова и неопходног времена за неспутани развој ученика, као и искуство из света, пожељно је да се чек-листе не користе често. Уколико их наставник користи, препорука је да се користе на тромесечју и да садрже мањи број индикатора, кратко и јасно формулисаних (детаљнија објашњења могу се наћи у стручној литератури и на интернету). Треба имати у виду да су се до сада као најефикаснији вид подршке напредовању ученика показали савети које наставник даје у току практичног рада, као и питања која наводе ученике

на промишљање и развијање идеја. Други вид ефикасне подршке је одељенска изложба (по завршетку задатка) на којој су заступљени сви радови ученика. Поређењем свих решења истог ликовног проблема ученици ефикасно уче на разликама и умеју да процене сопствени напредак. Коначно, ученички портфолио (мапа радова) омогућава ученику да и ван наставе самостално процењује сопствени напредак.

Напредак и оствареност исхода процењују се на три нивоа (основни, средњи и напредни). Када обавештава ученике о њиховом напретку, наставник може да формулише исказе на подстицајнији начин (на пример, добро је, одлично, изузетно). Програм подржава индивидуални развој ученика. По завршетку прве теме, Ритам, не завршава се учење о ритму. У наредним темама и разредима ученици ће примењивати стечено искуство и знања о ритму у различитим контекстима, прошириваће и продубљивати знања и искуства на различите начине. То значи да ће многи ученици по завршетку прве теме достићи исходе теме на основном нивоу, а да ће до краја године напредовати и исте исходе остварити на средњем или напредном нивоу. Због тога је за закључну процену најважније сагледати целокупни напредак и крајњи резултат, односно доказ о томе да је ученик напредовао.

Назив предмета:	МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ наставе и учења предмета:	Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
Разред :	пети
Годишњи фонд часова:	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ЧОВЕК И МУЗИКА	<ul style="list-style-type: none"> - наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; - објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; - искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; - реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; - идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.); 	<p>Човек у праисторији Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичкоантрополошка истраживања); Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес; Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине. Човек Антикe Божанска природа музике: - митолошка свест античког човека; - музички атрибути богова; - музика и држава. Музика у храму и музика на двору; Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама; Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника;</p>

<p>МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - класификује инструменте по начину настанка звука; - опише основне карактеристике ударалки; - препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; - користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација); 	<p>Најстарији инструменти: тело, ударалке, дувачки, жичани; Ударалке - настанак, првобитни облик и развој; Ритмичке ударалке као најједноставнија група инструмената; Мелодијске ударалке;</p>
<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - изражава се покретима за време слушања музике; - вербализује свој доживљај музике; - идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; - анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; - илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); - критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; - понаша се у складу са правилима музичког бонтона; - користи могућности ИКТ-а за слушање музике; 	<p>Елементи музичке изражајности - темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;</p>

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање	<ul style="list-style-type: none"> - пева и свира самостално и у групи; - примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); - кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; 	<p>Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; Певање песама у комбинацији са покретом;</p>
	Свирање	<ul style="list-style-type: none"> - користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; - искаже своја осећања у току извођења музике; - примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака...) 	<p>Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; Извођење дечјих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом;</p>
МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	<ul style="list-style-type: none"> - користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; - изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; - комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; - учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; - користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво. 		<p>Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодије од понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација</p>

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве.

Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима.

Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње.

Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета.

Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: -компетенција за учење ,комуникација ,естетичка компетенција , сарадања ,рад са подацима и информацијама ,одговоран однос према здрављу

Исходи воде ка следећим стандардима:

Човек и музика:

МК. 1.1.1. препозна основне елементе музичке писмености

МК. 1.1.2. опише основне карактеристике историјско–стилских периода, народног стваралаштва ученик уме да анализира повезаност

МК. 2.1.2. структуре и драматургије одређеног музичког жанра

МК. 2.1.3. облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота

МК. 3.1.2. разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора

МК. 3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд

МК. 3.1.4. уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту

Музички инструменти:

МК. 1.1.1. препозна основне елементе музичке писмености

МК. 1.1.2. опише основне карактеристике музичких инструмената и састава ученик уме да анализира повезаност

МК. 2.1.1. музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу

МК. 3.1.1. зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела

МК. 3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд

Слушање музике:

МК. 1.2.1. именује музичке изражајне елементе

МК. 1.2.2. именује извођачки састав

МК. 1.2.4. именује српски музички фолклор

МК. 2.2.1. опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената

МК. 2.2.2. препозна структуру одређеног жанра ученик уме да анализира слушни пример и открије везу опажених карактеристика са:

МК. 3.2.1. структуралном и драматуршком димензијом звучног примера

МК. 3.2.2. жанровским и историјско–стилским контекстом звучног примера

МК. 3.2.3. контекстом настанка и примене различитих облика музичког фолклора

Извођење музике:

МК. 1.3.1. пева једноставне дечије, народне или популарне композиције

МК. 1.3.2. изводи једноставне дечије, народне или популарне композиције на бар једном инструменту

МК. 3.3.1. изведе разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима.

Музичко стваралаштво:

МК. 1.4.1. направи музичке инструменте користећи предмете из окружења

МК. 1.4.2. осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела

МК. 1.4.3. изводи пратеће ритмичке и мелодијско–ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима

МК. 1.4.4. учествује у одабиру музике за дати жанровски и историјски контекст.

МК. 3.4.1. осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте

МК. 3.4.2. импровизује и/или компоњује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова

МК.3 4.3.осмисли музику за школску представу, приредбу или перформанс.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
<p>ЧОВЕК И МУЗИКА</p>	<p>Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика (и ако јесте, на које начине) била уметност какву је данас познајемо или и нешто друго. Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за пети разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немумичким аспектима праисторије и антике на детаљнији и специфичнији начин</p>
<p>МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ</p>	<p>Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области Музичке културе. Како су, поред људског тела и гласа, једно од најстаријих средстава изражавања човека, информације о првим музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског контекста и свакодневног живота. У том смислу треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилике када се и на који начин музика изводила некада и сада. Инструменти Орфовог инструментаријума могу бити полазна тачка за класификацију инструмената у зависности од начина стварања звука (ударалке, дувачки и жичани). Посебан фокус је на инструментима из групе ударалки, као најједноставнијим и присутним од самог почетка музичког изражавања. Информације треба да буду сведене и усмерене на настанак, првобитан облик и развој, као и основне карактеристике, изражајне могућности и примену ритмичких и мелодијских ударалки. У настави треба максимално тежити да се до знања о инструментима дође из непосредног искуства свирања, слушања и анализе, а не фактографским набрајањем података. У томе, као и у примени знања из ове области, могу помоћи и доступне ИКТ апликације.</p>

<p>СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ</p>	<p>Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено, ови елементи музичког тока постају "константа" у процесу ученичке а/перцепције па наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика</p> <p>98</p> <p>усмеравајући њихову пажњу пре слушања на релевантне специфичности музичког дела. У контексту праисторије и антике, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела - описати специфичност одређених елемената музичког дела и звучни и карактерни ефекат који је њима постигнут, потом повезати са контекстом настанка дела и намене.</p> <p>Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав и изражајне могућности инструмената.</p> <p>Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања дела које су ученици слушали, подстичући креативност и критичко мишљење</p>
<p>ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ</p>	<p>Певање</p> <p>Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Научна истраживања указују да читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и fine моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Уједно је важно да се кроз</p>

извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче и развијање личног стила изражавања.

С обзиром на то да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, важно је имати на уму да начин извођења треба прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музику (плес) и покрете који имају одговарајуће значење у музичком чину (обред).

Кроз примену на одговарајућим примерима музичких вежби и композиција, обрадити елементе музичке писмености. То су разлике између дура и мола, а-мол лествица (природна и хармонска), појам предзнака - повисилица и разрешилица, прости и сложени тактови, шеснаестина ноте у групи и предтакт.

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Ученике не треба потцењивати у смислу поједностављеног литерарног и музичког садржаја. Што је музичко дело квалитетније, то је већи потенцијал природне позваности ученика да учествује у музичком догађају.

Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за правилно дисање и распевавање. Посебно треба обратити пажњу на правилну дикцију. Рад на песми почиње фрагментима. У току рада треба указати на грешке, исправити их колико је то могуће, па тек на крају извести композицију у целини. Наставник треба да узме у обзир гласовне могућности ученика преодабира песама за певање.

Уколико је у питању извођење песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. То се може подстакнути пратњом која укључује природни инструмент (нетемперовани инструмент, као и људски глас). Такође, одређене песме ће карактерисати специфичан стил извођења (нпр. грлено певање).

	Свирање	<p>Приликом инструменталног музицирања користити ритмичке и мелодијске инструменте (Орфов инструментаријум, као и друге доступне инструменте). Пошто су ученици описмењени, свирање на мелодијским инструментима биће олакшано јер се могу користити нотни примери појединих песама које су најпре солмизационо обрађене. Примењујући принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности.</p>
<p>МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО</p>	<p>Дечије музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се стичу у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких репродуктивних и стваралачких активности и знања.</p> <p>Стваралаштво може бити заступљено кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> - музичка питања и одговоре, - компоновање мелодије на задати текст, - састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива, - импровизација игре/покрета на одређену музику, - илустрацију доживљаја музике, - израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних), - музичко-истраживачки рад, - осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката, - осмишљавање музичких квизова, - осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација, - креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони... <p>Уколико има могућности, могу се осмислити и реализовати тематски пројекти на нивоу одељења или разреда (племенска музика, музика на двору, у храму, пригодна музика...).</p>	

Назив предмета	ИСТОРИЈА
Циљ	Циљ наставе и учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно- историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> - разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); - лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; - разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; - именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; - разврста историјске изворе према њиховој основној подели; - повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека); 	<p>Основни садржаји Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија - рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје. Историјски извори - дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. Проширени садржаји Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе - тековине.</p>
ПРАИСТОРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> - наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; - разликује основне одлике каменог и металног доба; 	<p>Основни садржаји Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). Подела праисторије (камено, метално доба). Проширени садржаји Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...).</p>

<p style="text-align: center;">СТАРИ ИСТОК</p>	<ul style="list-style-type: none"> - лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; - користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; - одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; - пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; - наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; - идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; - разликује врсте писама цивилизација Старог истока; илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век; изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом; прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; - визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом; 	<p>Основни садржаји</p> <p>Појам Старог истока - географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија).</p> <p>Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија - царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока.</p> <p>Основне одлике привреде и свакодневни живот - обичаји, занимања, култура исхране и становања.</p> <p>Култура и историјско наслеђе народа Старог истока - религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...).</p> <p>Проширени садржаји</p> <p>Специфичности египатске религије.</p> <p>Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма.</p> <p>Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина).</p>
<p style="text-align: center;">АНТИЧКА ГРЧКА</p>	<ul style="list-style-type: none"> описе особености природних услова и географског положаја античке Грчке; лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; 	<p>Основни садржаји</p> <p>Појам античке Грчке - географске одлике.</p> <p>Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам, примери) и</p>

	<p>приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој; идентификује узроке и последице грчко- персијских ратова и Пелопонеског рата; истражи основна обележја и значај религије старих Грка; разликује легенде и митове од историјских чињеница; наведе значај и последице освајања Александра Великог; илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; користи основне историјске појмове;</p>	<p>хомерски епови. Колонизација и основне одлике привреде. Полиси - Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). Грчко-персијски ратови. Пелопонески рат - узроци и последице. Култура и свакодневни живот (религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хеленистичко доба и његова култура. Историјско наслеђе (институције, закони, књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, олимпијске игре). Проширени садржаји Пелопонески рат (ток рата, најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип ИИ, Аристотел, Архимед... Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба.</p>
АНТИЧКИ РИМ	<p>лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе; наведе основне разлике између античке римске републике и царства; разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; истражи основна обележја и значај религије античког Рима; илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет;</p>	<p>Основни садржаји Појам античког Рима - географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење Римске републике. Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства - принципат и доминат. Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство - појава и ширење. Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе</p>

	<p>пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију.</p>	<p>народа, подела царства и пад Западног царства). Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви, водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). Проширени садржаји Етрурци. Римска војска. Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики...). Римски пантеон. Гледијаторске борбе.</p>
--	---	---

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

На крају основног образовања кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ : Дигитална компетенција, Естетичка компетенција, Компетенција за учење, Комуникација, Одговоран однос према околина, Одговорно учешће у демократском друштву, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Сарадња, Одговоран однос према здрављу,

Исходи воде ка следећим стандардима:

- ИС.1.1.1. именује и разликује основне временске одреднице
- ИС.1.1.2. именује историјске периоде и зна редослед историјских периода
- ИС.1.1.3. зна поделу на праисторију и историју
- ИС.1.1.4. уме да одреди којем веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.5. уме да одреди којем историјском периоду припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.2. именује историјске периоде и зна редослед историјских периода

ИС.1.1.3. зна поделу на праисторију и историју

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.2.1. уме да закључи о ком догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора

ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора

ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС 1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС.2.1.2. препознаје да постоји повезаност националне, регионалне и светске историје

ИС.2.2.4. уме да одреди угао гледања на историјску појаву (победника или побеђеног) на основу поређења два историјска извора који говоре о истом историјском догађају, феномену

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)

ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости

ИС.1.1.4. уме да одреди ком веку припадају важне године из прошлости

ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације

ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје

ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје

ИС.1.1.9. зна на ком простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје

ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч

ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике

ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда

ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом

ИС.2.1.4. препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости

ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	<p>У остваривању циља наставе историје припрема за часове је од изузетне важности, као и планирање наставе на годишњем и месечном нивоу. Требало би настојати да се ученици укључе у наставни процес и да се развијају њихове интелектуалне и креативне способности. На тај начин ће настава историје бити занимљива и неће бити сведена на пуко меморисање историјских чињеница. Наставник би требало да усмерава рад ученика, а не само да им пружа готова знања. На часовима би требало да буду заступљене активне методе рада, у којима ученик није само пасивни посматрач већ и учесник у наставном процесу.</p> <p>Развијањем креативног и критичког мишљења ствара се могућност слободнијег и интересантнијег извођења наставе историје.</p> <p>Да би се наведени задаци наставе историје што потпуније остварили неопходно је да се обезбеди корелација са сродним предметима, као што су географија, српски језик, ликовна и музичка култура, верска настава, грађанско васпитање и свакодневни живот у прошлости. Чињеница да се исти садржаји у историји и сродним предметима не обрађују у исто време, због различитих наставних програма, знатно отежава корелацију у обради новог градива. Наставници историје могу корелацију остварити консултовањем са наставницима сродних предмета у обради исте материје у току наставе, као и заједничком обрадом неких тема кроз додатни рад, слободне активности, излете и екскурзије. Посебну могућност за међупредметну сарадњу пружа додатни рад, чије теме могу да обухвате садржаје сродних предмета обрађене уз стручно-методичку помоћ наставника тих предмета.</p> <p>У настави историје нагласак би требало ставити на активне облике рада. Они се најпотпуније могу остварити кроз групни рад, рад у паровима, индивидуални рад или дискусију свих ученика у одељењу. Часове са поменутиим облицима рада требало би брижљиво планирати и рационално изводити, имајући у виду да је њихов основни задатак активирање ученика, њихово оспособљавање за самостални рад и усвајање знања, развијање способности и навика. Реализација садржаја програма у великој мери зависи од правилног избора наставних метода. У настави историје усмено излагање наставника (монологска метода) и разговор са ученицима (дијалогска метода) заузимају веома важно место. Осим ове две најзаступљеније методе, треба користити и остале. Посебан значај има коришћење историјских текстова, нарочито извора. Читањем и анализом историјских извора ученицима се пружа могућност да сагледају специфичност неког историјског проблема или појаве. Веома је важно напоменути да би требало користити и историјске карте, јер њихова адекватна употреба олакшава темељно савлађивање градива.</p> <p>Истицање поменутих метода не значи да би остале требало запоставити. Наставник би требало да свакој наставној јединици приступа као посебном образовном и дидактичком проблему и проналази одговарајућа решења.</p> <p>У настави историје требало би што чешће користити следећа наставна средства:</p> <ul style="list-style-type: none"> - историјске карте (зидне, из атласа, уџбеника и друге литературе); - илустрације (слике, дијапозитиви, шеме, графикони);
ПРАИСТОРИЈА	
СТАРИ ИСТОК	
АНТИЧКА ГРЧКА	
АНТИЧКИ РИМ	

- документарне и игране видео и дигиталне материјале;
- музејске експонате;
- културно-историјске споменике (обилазак споменика).

Наставни садржаји предмета историја у петом разреду ученика уводе у историју, науку која се бави прошлошћу људског друштва, у праисторијски период људске цивилизације и период старог века. Препоручени садржаји наставнику остављају могућност да ученике постепено уводи у историју као науку, пратећи развојну линију цивилизације кроз културне, привредне и политичке делатности људи у најстаријим епохама прошлости. Иако се ученици први пут сусрећу са систематским изучавањем историје, у раду се могу користити њихова знања о друштвеним појавама и одређеним историјским догађајима која су стекли у првом циклусу основног образовања и васпитања. Мали фонд часова и психофизичке могућности ученика захтевају од наставника рационалност при избору битних чињеница, без много хронологије и дефиниција историјских појмова и социолошких категорија. Тежиште наставе историје у петом разреду требало би да буде на разумевању античког друштва и културе.

Назив предмета	ГЕОГРАФИЈА
Циљ	Циљ наставе и учења географије је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ / ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	<ul style="list-style-type: none"> – повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; – повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-техничким прогресом; – на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; – разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на планети Земљи; 	<p>Ширење географских хоризоната и велика географска открића.</p> <p>Одговорност човека према планети Земљи.</p>
ВАСИОНА	<ul style="list-style-type: none"> – разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; – објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; – разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; – одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене; 	<p>Васиона, галаксија, Млечни пут, звезде, сазвежђа.</p> <p>Сунчев систем: Сунце, планете, сателити, Месец, месечеве мене, астероиди, комете, метеори .</p>

ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	Облик Земље и структура њене површин е	<p>- помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику;</p> <p>– помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана;</p> <p>– примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач;</p>	Облик и димензије Земље, распоред копна и воде на Земљи Сила Земљине теже, глобус, екватор, полови.
	Земљина кретања	<p>– разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице;</p> <p>– повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – повеже нагнутост земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље;</p> <p>– повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева;</p>	<p>Ротација Земље и последица ротације: смена обданице и ноћи, привидно кретање Сунца, локално време.</p> <p>Револуција Земље и последице револуције: неједнака дужина обданице и ноћи током године, смена годишњих доба, календар, топлотни појасеви.</p>
	Унутраш ња грађа и рељеф Земље	<p>– разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље);</p> <p>– разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље;</p> <p>– наведе спољашње силе (ветар, вода) Земље;</p> <p>– помоћу карте и цртежа опише начине и последице кретања литосферних плоча (вулканизам, земљотреси, набирање и раседање);</p>	<p>Постанак и унутрашња грађа Земље, литосферне плоче: кретање плоча, промена положаја континената.</p> <p>Вулканизам и земљотреси: елементи, настанак, зоне појава у свету и Србији,</p>

		<ul style="list-style-type: none"> – разликује хипоцентар и епицентар и наведе турсне зоне у свету и у Србији; – наведе поступке које ће предузети за време земљотреса ; – опише процес вулканске ерупције и њене последице; – помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена, описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; – помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; – разликује ерозивне и акумулативне процесе; – наведе примере деловања човека на промене у рељефу (бране, насипи, копови); 	<p>последнице и шта радити у случају земљотреса.</p> <p>Стене: магматске, седиментне, метаморфне.</p> <p>Постанак рељефа процесима набирања и раседања, планине, низије, надморска и релативна висина.</p> <p>Обликовање рељефа дејством воде (радом река, таласа, леда, растварање стена) и ветра.</p> <p>Човек и рељеф (позитивни и негативни утицаји).</p>
	<p>Ваздушн и омотач Земље</p>	<ul style="list-style-type: none"> – опише структуру атмосфере; – наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); – разликује појам времена од појма клима; – наведе климатске елементе и чиниоце и основне типове климе; – графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; – користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са њима; – наводи примере утицаја 	<p>Атмосфера (састав, структура и значај).</p> <p>Време и клима: климатски елементи и појаве (температура, притисак, влажност ваздуха, падавине, облачност, ветар).</p> <p>Климатски чиниоци, основни типови климе.</p> <p>Човек и клима</p>

		човека на загађење атмосфере и предвиђа последице таквог понашања; – наводи примере о утицају атмосферских непогода на човека (екстремне температуре и падавине, град, гром, олуја);	(атмосферске непогоде, утицај човека на климу).
	Воде на Земљи	<ul style="list-style-type: none"> – уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе; – наведе и опише својства морске воде; – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор, ушће, различити падови на речном току); – разликује типове језерских басена према начину постанка; – наведе узроке настанка поплава и бујица и објасни последице њиховог дејства; – наведе поступке које ће предузети за време поплаве и након ње; – наведе примере утицаја човека на загађивање вода и предвиђа последице таквог понашања; 	<p>Светско море и његова хоризонтална подела, својства морске воде (сланост, температура, боја, провидност), кретање морске воде (таласи, цунами, плима и осека, морске струје).</p> <p>Воде на копну: подземне воде и извори, реке, језера и ледници.</p> <p>Човек и вода – поплаве и бујице, заштита вода од загађења.</p>
	Биљни и животињски свет на Земљи	<ul style="list-style-type: none"> – помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; – помоћу карте наведе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; – опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; – наведе примере за заштиту живог света на Земљи 	<p>Распростирање биљног и животињског света на Земљи.</p> <p>Угроженост и заштита живог света</p>

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Учењем наставног предмета Географија ученик је оспособљен да користи практичне вештине (оријентација у простору, практично коришћење и познавање географске карте, географских модела, савремених технологија - ГПС и ГИС и инструменте (компас, термометар, кишомер, ветроказ, барометар) ради лакшег сналажења у простору и времену. Ученик је оспособљен да примењује географска знања о елементима географске средине (рељеф, клима, хидрографија, живи свет, природни ресурси, привреда, становништво, насеља, саобраћај), о њиховом развоју, међусобним односима, везама, очувању и рационалном коришћењу ради планирања и унапређивања личних и друштвених потреба, националних и европских вредности.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ : Компетенција за учење, Одговорно учење у демократском друштву, Естетичка компетенција, Комуникација, Одговоран однос према околини, Одговоран однос према здрављу, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Сарадња, Дигитална компетенција

СТАНДАРДИ

ОСНОВНИ НИВО

У области **ГЕОГРАФСКЕ СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНЕ** ученик уме да:

ГЕ.1.1.1. оријентише се у природи и на географској карти

ГЕ.1.1.3. употребљава најједноставније мерне инструменте (компас, термометар, хигрометар, барометар, анемометар, кишомер, снегомерна летва) и описује податке које они приказују

ГЕ.1.1.4. употребљава различите географске изворе и статистичке податке.

У области **ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА** ученик уме да:

ГЕ.1.2.1. именује небеска тела у Сунчевом систему и наводи њихов распоред

ГЕ.1.2.2. препознаје облик Земље и наводи њена кретања

ГЕ.1.2.3. именује Земљине сфере (литосферу, атмосферу, хидросферу, биосферу) и препознаје њихове основне одлике

ГЕ.1.2.4. препознаје догађаје проузроковане деловањем природних сила (земљотреси, вулканизам, поплаве, клизишта, екстремне температуре ваздуха, пожари...) као елементарне непогоде.

СРЕДЊИ НИВО

У области **ГЕОГРАФСКЕ СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНЕ** ученик уме да:

ГЕ.2.1.1. одређује положај места и тачака на географској карти и у простору

ГЕ.2.1.3. класификује географске чињенице (објекте, појаве и процесе) и географске податке и представља их на некој карти картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), моделом, дијаграмом, табелом, схемом, текстом.

У области **ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА** ученик уме да:

ГЕ.2.2.1. класификује небеска тела и описује појаве, процесе и њихове односе у Сунчевом систему

ГЕ.2.2.2. описује појаве и процесе у вези са обликом Земље и њеним кретањима

ГЕ.2.2.3. класификује и анализира географске објекте, појаве, процесе и односе у Земљиним сферама (литосфери, атмосфери, хидросфери, биосфери)

ГЕ.2.2.4. описује елементарне непогоде и идентификује угрожене територије у нашој држави и свету.

напредни ниво

У области **ГЕОГРАФСKE СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНЕ** ученик уме да:

ГЕ.3.1.2. користи и анализира географске информације дате у писаним и електронским медијима

ГЕ.3.1.3. планира и изводи једноставна теренска истраживања.

У области **ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА** ученик уме да:

ГЕ.3.2.1. анализира последице Земљиног облика и њених кретања

ГЕ.3.2.2. објашњава појаве и процесе у Сунчевом систему и њихов утицај на планету Земљу

ГЕ.3.2.3. анализира физичко-географске законитости у географском омотачу и наводи мере за његову заштиту, обнову и унапређивање

ГЕ.3.2.4. објашњава деловање и последице елементарних непогода у географској средини и предлаже мере за превенцију, ублажавање и отклањање последица у географској средини

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	<ul style="list-style-type: none"> -увођење ученика у наставни предмет и упознавање са значајем географије -упознавање ученика са садржајем наставног програма и давање јасних упутстава за рад -помоћи ученицима да повежу постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком
ВАСИОНА	<ul style="list-style-type: none"> -давање ученицима најосновнијих математичко-географских и астрономских знања о васиони, Сунчевом систему, облику и величини Земље и њеном положају у васиони -информисање ученика о основним карактеристикама осталих небеских тела -илустративни прикази планета и осталих небеских тела
ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	<ul style="list-style-type: none"> -код проучавања облика и величине Земље и распореда континената и океана користити илустративно-демонстративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земље-глобуса и географске карте(треба радити на даљем унапређивању сналажења ученика на карти) -за разумевање Земљине ротације и револуције и последице ових кретања користити очигледна наставна средства(глобус, батеријску лампу, телуријум, видео записе, анимације...), илустративно-демонстративне методе и методе експеримента -илустративно-демонстративни приказ земљотреса и вулканских ерупција -визуелно откривање сличности и разлика између типова стена -израда модела облика рељефа -акцент ставити на достизање исхода који се односе на функционално знање ученика(понашање у случају земљотреса, екстремних температура, атмосферских непогода, бујица и поплава), а треба навести и примере позитивног и негативног деловања човека на природу; указивати на превенцију и на заштиту природе -развијати код ученика одговорност о очувању биљних и животињских врста и рационалном коришћењу природних ресурса, као услова опстанка на Земљи -користити планиране излете да се ученици упознају са објектима геонаслеђа и да развију правилне ставове о његовом значају и очувању -помоћи ученицима да правилно географски посматрају и уочавају природне објекте, појаве и процесе у локалној средини чиме ће се подстаћи радозналост деце и самостално истраживање -помоћи ученицима да користе статистички материјал који је систематизован у табелама, као и да уколико је то могуће помоћи им да рукују различитим мерним инструментима

Назив предмета	МАТЕМАТИКА
Циљ	Циљ наставе и учења математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој
Разред	пети
Годишњи фонд часова	144 часа

ОБЛАСТ/ТЕМЕ	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	<ul style="list-style-type: none"> - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева); - примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама; - разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце; - одреди и примени НЗС и НЗД; - изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке; - правилно користи речи и, или, не, сваки у математичко-логичком смислу; 	<p>Први део</p> <p>Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу \mathbb{N}_0.</p> <p>Дељење са остатком у скупу \mathbb{N}_0 (једнакост $a = bq + r$, $0 \leq r < b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја.</p> <p>Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25.</p> <p>Дељивост са 3 и 9.</p> <p>Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика.</p> <p>Други део Прости и сложени бројеви.</p> <p>Ератостеново сито.</p> <p>Растављање природних бројева на просте чиниоце.</p> <p>Заједнички делилац и највећи заједнички делилац.</p> <p>Еуклидов алгоритам за налажење НЗД.</p> <p>Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом; - опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и 	<p>Тачке и праве; односи припадања и распореда.</p> <p>Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права.</p> <p>Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија.</p> <p>Вектор и транслација.</p>

<p>ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ</p>	<p>праве у односу на круг; - нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор; - упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски; - преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом, - правилно користи геометријски прибор;</p>	
<p>УГАО</p>	<p>- идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе; - нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор; - измери дати угао и нацрта угао задате мере; - упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно, - - реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова);</p>	<p>Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.</p>
<p>РАЗЛОМЦИ</p>	<p>- прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други; - одреди месну вредност цифре у запису децималног броја, - заокругли број и процени грешку заокругљивања; - израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину; - реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; - одреди проценат дате величине; - примени размеру у једноставним реалним ситуацијама; - примени аритметичку средину датих бројева; - сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер;</p>	<p>Први део: Појам разломка облика a/b ($a, b \in \mathbb{N}$). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис броја и превођење у запис облика a/b ($b \neq 0$). Упорјеђивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Други део Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост $p < (p+q)/2 < q$.</p>

ОСНА СИМЕТРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> - идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије; - симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор; - конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства; - конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој прави. 	<p>Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре.</p> <p>Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.</p>
----------------	---	---

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:

Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационо-комуникационе технологије и друга средства.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Компетенција за учење, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, решавање проблема

ИСХОДИ ВОДЕ КА СЛЕДЕЋИМ СТАНДАРДИМА:

Природни бројеви и дељивост

- МА1.1.1. уме да прочита и запише различите врсте бројева (природне, целе, рационалне);
- МА1.1.3. пореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно;
- МА1.1.5. дели са остатком једноцифреним бројем и зна када је један број дељив другим;
- МА2.1.3. уме да примени основна правила дељивости са 2, 3, 5, 9 и декадним јединицама;
- МА2.1.4. користи бројеве и бројевне изразе у једноставним реалним ситуацијама;
- МА2.2.5. користи једначине у једноставним текстуалним задацима;
- МА3.1.1. уме да одреди вредност сложенијег бројевног израза;
- МА3.1.2. оперише са појмом дељивости у проблемским ситуацијама;
- МА3.1.3. уме да користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама;
- МА3.2.5. користи једначине и неједначине решавајући и сложеније текстуалне задатке.

Основни појмови геометрије

МА1.3.1. влада појмовима: дуж,полуправа, права, раван (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; разликује паралелне и нормалне праве);

МА1.3.3 влада појмовима: круг, кружна линија (издваја њихове основне елементе, уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор);

МА3.4.1 по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима

Угао

МА1.3.1. влада појмовима: дуж,полуправа, права, раван 'и угао(уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; разликује неке врсте углова и паралелне и нормалне праве);

МА1.4.1. користи одговарајуће јединице за мерење дужине, површине, запремине, масе,времена и углова;

МА1.4.2. претвори веће јединице дужине,месе и времена у мање;

МА1.4.3. користи различите апоене новца;

МА1.4.4. при мерењу одабере одговарајућу мерну јединицу; заокружује величине исказане датом мером;

МА2.3.1. одреди суплементне и комплементне углове, упоредне и унакрсне углове; рачуна са њима ако су изражени у целим степенима;

МА2.4.1. пореди величине које су изражене различитим мерним јединицама за дужину и масу;

МА2.4.3. уме да дату величину искаже приближном вредношћу;

МА3.3.1. рачуна са угловима укључујући и претварање угаоних мера; закључује користећи особине паралелних и нормалних правих, укључујући углове на трансверзали;

МА3.4.1 по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима;

МА3.4.2. процени и заокружи дате податке и рачуна са таквим приближним вредностима; изражава оцену грешке (нпр. мање од 1 динар, 1 cm, 1 g);

Разломци

МА1.1.1. уме да прочита и запише различите врсте бројева (природне, целе, рационалне);

МА1.1.2. преводи децимални запис броја у разломак и обратно;

МА1.1.3. пореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно;

МА1.1.4. изврши једну основну рачунску операцију са бројевима истог записа, помажући се сликом кад је то потребно (у случају сабирања и одузимања разломака само са истим имениоцем); рачуна, на пример $1/5$ од n , где је n дати природан број;

МА2.1.1. упореди по величини разломке записане у различитим облицима;

МА2.1.2. одреди супротан број, реципрочну вредност и апсолутну вредност броја; израчуна вредност једноставнијег израза са више рачунских операција различитог приоритета, укључујући ослобађање од заграда, са бројевима истог записа;

МА2.1.4. користи бројеве и бројевне изразе у једноставним реалним ситуацијама;

МА2.2.5. користи једначине у једноставним текстуалним задацима;

МА3.1.1. уме да одреди вредност сложенијег бројевног израза;

МА3.1.3. уме да користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама;

МА3.2.5. користи једначине и неједначине решавајући и сложеније текстуалне задатке.

Осна Симетрија

МА1.3.6. интуитивно схвата појам подударних фигура (кретањем до преклапања);

МА2.3.6. уочи осносиметричне фигуре и уме да одреди осу симетрије(нпр. паралелност и једнакост страница паралелограма);

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
<p>ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ</p>	<p>Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и N_0 (претходник или следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне праве.</p> <p>Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема.</p> <p>Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева - бројевима, бројева - дужима, бројева - површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгоритма, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама.</p> <p>У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a=bq+r$, $0 \leq r < b$ и скуп могућих остатака. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа.</p> <p>Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. Такође, ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања.</p> <p>На конкретним примерима подскупова N_0, увести различите начине записивања скупова уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа. Увести основне појмове о скуповима и математичком изражавању: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, са одговарајућим знацима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке.</p> <p>Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда). Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Поред тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац.</p>

	<p>Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихови примену у проблемским задацима.</p>
<p>ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ</p>	<p>Циљ теме јесте да успостави природни прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа визуелизације (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое анализирања и апстракције (одн. неформалне дедукције). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и формалном језику, анализирање односа међу објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника и, или, а нарочито ако...онда). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање, и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање.</p> <p>Полазећи од појмова тачке и праве и односа припадања и распореда увести појам дужи и појам полуправе и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе.</p> <p>Разматрати однос две праве у равни; формулисати као очигледну истину да за сваку праву и тачку ван ње постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена раван задатим правима. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи троуглове и паралелограме и начине њиховог означавања.</p> <p>Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака).</p> <p>Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима.</p> <p>Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима. Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије.</p> <p>Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма.</p> <p>Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом ("паралелним преношењем") пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине транслагације и повезати их са особинама паралелограма.</p>

<p style="text-align: center;">УГАО</p>	<p>Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Ако угаона линија није опружена, истаћи разлику између конвексне и неконвексне области у зависности од тога да ли та област садржи или не садржи дуж чији су крајеви на крацима. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфабета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова.</p> <p>Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова.</p> <p>Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, а након истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао.</p> <p>Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правима, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки.</p> <p>Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима.</p>
<p style="text-align: center;">РАЗЛОМЦИ</p>	<p>Разломци - Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. На почетку увести појмове правога односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком.</p> <p>Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака.</p> <p>Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији.</p> <p>Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати</p>

помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла).

Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа.

Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу.

Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на претходни случај.

Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда.

Веома важан део ове теме су проблемски - текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу.

У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту).

Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују

	<p>овакву врсту записа броја.</p> <p>Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.).</p> <p>Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета.</p> <p>Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме.</p>
ОСНА СИМЕТРИЈА	<p>Код увођења појма осне симетрије од велике важности су: примери који се ученицима дају на непосредно посматрање и експериментисање и питања која ученицима постављамо како би дошли до њихових основних представа о најважнијим карактеристикама осне симетрије.</p> <p>Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осам симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор.</p> <p>Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину.</p> <p>Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.</p>

Назив предмета	БИОЛОГИЈА
Циљ	Циљ наставе биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	72 часа

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
Порекло и разноврсност живота	<ul style="list-style-type: none"> - Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - Групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - Одабира макро- морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. - Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље - Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; 	<ul style="list-style-type: none"> - Жива бића, нежива бића и биологија. особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надрашљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће. - Једноћејски и вишећелијски оргаизми. основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају једни у друге (груписање живих бића). -Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за обављање животних процеса. - Дисање као размена гасова у различитим срединама. - Излучивање. - Надрашљивост. - Покретљивост – кретање. - Размножавање: бесполно и полно. - Раст и развиће. Дужина живота. Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост.

<p>Јединство грађе и функција као основ живота</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - Групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - Одабира макро- морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. - Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље - Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; 	<ul style="list-style-type: none"> - Живот у воденој и копненој средини – изглед, прилагођеност на начин живота. - Живот у води – изглед, прилагођености на начин живота. - Живот на копну – изглед, прилагођеност на начин живота. - Живот под земљом – изглед, прилагођеност на начин живота.
<p>Наслеђивање и еволуција</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - Групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - Одабира макро- морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље. - Прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; - Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; - Поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; 	<ul style="list-style-type: none"> - Преношење особина са родитеља на потомке. - Разлике родитеља и потомака. - Разлике полног размножавања у настанку варијабилности. - Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. - Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију.

<p style="text-align: center;">Живот у екосистему</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - Групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - Одабира макроморфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. - Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - Доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; - Направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; - Предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасиљан начин; - Илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава; 	<ul style="list-style-type: none"> - Жива бића из непосредног окружења. - Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину. - Заштита живих бића и животне средине. - Пројекат очувања природе у мом крају. - Дивље животиње као кућни љубимци - да или не. - Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње).
<p style="text-align: center;">Човек и здравље</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - Идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања. 	<ul style="list-style-type: none"> - Здрава исхрана и унос воде. Енергетски напаци. - Штетност дуванског дима и психоактивних супстанци. - Физичка активност и здравље. - Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА :

Учећи биологију у општем средњем образовању, ученик ће овладати знањима и вештинама које ће му омогућити да разуме структуру, филогенију и еволуцију живог света, човеково место и његову улогу у природи, као и огромну човекову одговорност за очување животне средине и биолошке разноврсности на Земљи. Овако стечена знања из биологије и биолошких вештина примењиваће у свакодневном животу за побољшање сопственог здравља и одабир животног стила и учествовање у друштвеним дебатама ради доношења важних одлука, као што су одрживи развој и заштита животне средине, заштита природе и биодиверзитета и употреба биотехнологија. Бавећи се биологијом развијаће способност критичког мишљења, формираће научни поглед на свет, разумеће сличности и разлике између биолошког и других научних приступа и развиће трајно интересовање за биолошке феномене.

МЕЂУПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА : Компетенција за учење, Рад са подацима и информацијама, Комуникација, Одговорно учење у демократском друштву, Естетичка компетенција, Решавање проблема, Сарадња Дигитална компетенција Одговоран однос према околини, Одговоран однос према здрављу

Исходи воде ка следећим стандардима:

Порекло и разноврсност живота

БИ.1.1.1. уме да наведе основне карактеристике живог света

БИ.1.1.3. препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња

БИ.1.2.1. зна да су најмањи организми саграђени од једне ћелије у којој се одвијају сви карактеристични животни процеси и зна основне карактеристике грађе такве ћелије

БИ.1.2.2. зна да је ћелија најмања јединица грађе свих вишећелијских организама у чијим одељцима се одвијају разноврсни процеси, и зна основне карактеристике грађе тих ћелија

БИ.1.2.3. зна основне карактеристике грађе биљака, животиња и човека и основне функције које се обављају на нивоу организма

БИ.1.3.3. зна да свака ћелија у организму садржи генетички материјал

БИ.1.5.1. зна основне мере за одржавање личне хигијене и хигијене околине и разуме зашто је важно да их се придржава

БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.1.6.2. уме да по упутству и уз помоћ наставника реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате у табели/графикону и извести о резултату

БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и на терену и правила о раду и безбедности рада

БИ.2.1.3. познаје критеријуме по којима се царства међусобно разликују на основу њихових својстава до нивоа кола/класе

БИ.2.2.3. зна карактеристике и основне функције спољашње грађе биљака, животиња и човека

БИ.2.2.4. разуме да је за живот неопходна енергија која се производи, складишти и одаје у специфичним процесима у ћелији и да се то назива метаболизам

БИ.2.6.1. уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату

БИ.2.6.2. зна шта је грешка инструмента и прецизност мерења и уме по упутству да калибрише инструмент

БИ.2.6.3. уме, уз помоћ наставника, да прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата

БИ.3.1.2. уме да објасни зашто је нешто класификовано као живо или као неживо

БИ.3.1.3. разуме критеријуме по којима се разликују биљке и животиње и уме да их примени у атипичним случајевима

БИ.3.6.1. разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података

БИ.3.6.2. уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата

Јединство грађе и функције као основа живота

БИ.1.1.1. уме да наведе основне карактеристике живог света

БИ.1.1.3. препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња

БИ.1.2.1. зна да су најмањи организми саграђени од једне ћелије у којој се одвијају сви карактеристични животни процеси и зна основне карактеристике грађе такве ћелије

БИ.1.2.2. зна да је ћелија најмања јединица грађе свих вишећелијских организама у чијим одељцима се одвијају разноврсни процеси, и зна основне карактеристике грађе тих ћелија

БИ.1.2.3. зна основне карактеристике грађе биљака, животиња и човека и основне функције које се обављају на нивоу организма

БИ.1.3.3. зна да свака ћелија у организму садржи генетички материјал

БИ.1.5.1. зна основне мере за одржавање личне хигијене и хигијене околине и разуме зашто је важно да их се придржава

БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.1.6.2. уме да по упутству и уз помоћ наставника реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате у табели/графикону и извести о резултату

БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и на терену и правила о раду и безбедности рада

БИ.2.1.3. познаје критеријуме по којима се царства међусобно разликују на основу њихових својстава до нивоа кола/класе

БИ.2.2.3. зна карактеристике и основне функције спољашње грађе биљака, животиња и човека

БИ.2.2.4. разуме да је за живот неопходна енергија која се производи, складишти и одаје у специфичним процесима у ћелији и да се то назива метаболизам

БИ.2.6.1. уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату

БИ.2.6.2. зна шта је грешка инструмента и прецизност мерења и уме по упутству да калибрише инструмент

БИ.2.6.3. уме, уз помоћ наставника, да прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата

БИ.3.1.2. уме да објасни зашто је нешто класификовано као живо или као неживо

БИ.3.1.3. разуме критеријуме по којима се разликују биљке и животиње и уме да их примени у атипичним случајевима

БИ.3.6.1. разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података

БИ.3.6.2. уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата

Наслеђивање и еволуција

БИ.1.3.1.разуме да јединка једне врсте даје потомке исте врсте

БИ.1.3.2.зна основне појмове о процесима размножавања

БИ.1.6.1.уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и на терену и правила о раду и безбедности рада

БИ.2.6.1. уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату

БИ.2.6.3.уме, уз помоћ наставника, да прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата

Живот у екосистему

БИ.1.1.3.препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња

БИ.1.4.2.препознаје утицаје појединих абиотичких и биотичких фактора на организме и популације

БИ.1.4.3.уме на задатом примеру да одреди материјалне и енергетске токове у екосистему, чланове ланца исхране и правце кружења најважнијих супстанци (воде, угљеника, азота).

БИ.1.4.4.препознаје животне услове који владају у карактеристичним екосистемима Србије и најважније представнике врста које их насељавају,

БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење)

БИ.2.1.3.познаје критеријуме по којима се царства међусобно разликују на основу њихових својстава до нивоа кола/класе

БИ.2.4.4.зна да у природи постоји кружење појединих супстанци (воде, угљеника и азота)

БИ.2.6.1.уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату

БИ.3.4.2.разуме да се уз материјалне токове увек преноси и енергија и обратно и интерпретира односе исхране у екосистему (аутоτροφне, хетеротрофне, сапротрофне животне комплексе, ланце исхране и трофичке пирамиде)

Човек и здравље

БИ.1.5.3.разуме значај одржавања хигијене кућних љубимаца, домаћих и дивљих животиња и правилног опхођења са њима

БИ.2.5.3.зна како се чува хранљива вредност намирница.

БИ.2.5.4.зна механизме којима загађење животне средине угрожава здравље човека

БИ.3.5.5.познаје симптоме и главне карактеристике болести метаболизма и узроке због којих настају (гојазност, анорексија, булимија, шећерна болест)

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
<p>Порекло и разноврсност живота</p>	<ul style="list-style-type: none"> – У изучавању ћелије акценат је на томе да је ћелија основна јединица грађе свих живих бића, да има своје основне делове (ћелијску мембрану, цитоплазму са органелами и једро са наследним материјалом, као и да постоје ћелије чији се наследни материјал налази слободан у цитоплазми, као у случају бактерија) и да према броју ћелија разликујемо једноћелијска и вишећелијска жива бића. – Није потребно детаљно изучавати грађу ћелије, нити помињати поједине органеле. – Процедуре за истраживање и елементе безбедног рада одређује наставник и упознаје ученике. Препорука је да се микроскоп не користи, већ да ђаци током вежбе самостално користе лупу посматрајући крупне ћелије које су им доступне сходно окружењу у коме се школа налази, као нпр. ћелије паренхима поморанце, јаје птице, икра рибе, јаја водоземаца. – Изучавање заједничких особина живих бића треба обрадити кроз огледе (потребе за водом, одговарајућом температуром за раст, дисање, развој и размножавање и исхрана се могу пратити на квасцу; дисање, у смислу размене гасова, се може пратити огледом са свећом; кретање се може пратити огледом са кишном глистом на папиру итд). – Потребно је заједничке особине обрађивати упоредо, на представницима свих великих група, али би увек требало кренути од човека као бића које је овом узрасту најближе. Особине које се не могу обрадити огледом, могу се обрадити кроз истраживачки рад ученика. – Препорука је да ученици овог узраста све задатке обављају у пару, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације, а наставник може да оствари много бољи увид у активности ученика. – Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље. – После истраживања заједничких особина, ученици би требало самостално да изводе груписање организама, према задатом критеријуму. Наставник може самостално одабрати једну или више група (на примеру биљака и животиња) погодних за савладавање научног принципа класификације организама. – Треба више пажње посветити карактеристичним особинама (морфологији), а не ономе што жива бића раде (нпр. расту целог живота, могу да пливају...), како изгледају (нпр. имају одређену боју), или зато што а priori знамо припадност групи (нпр. цветнице, бескичмењаци, сисари...). Овакав начин на који се жива бића класификују путем успостављања хијерархије главних „атрибута“ (карактера) које имају и уклапања у поједине скупове (групе), омогућава увођење научног приступа и разумевање биолошке еволуције. – Не препоручује се увођење нижих систематских категорија, осим врсте због наслеђивања особина. Слично као и код обраде заједничких особина живих бића, све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље, као и да направе речник основних појмова, при чему на овом узрасту не инсистирати на употреби појмова као што су морфологија, анатомија, хијерархија.

<p align="center">Јединство грађе и функција као основ живота</p>	<p>– У овој области је акценат на ученичком истраживању спољашњих особина живих бића из непосредног окружења и њиховом односу са условима средине у којој живе (нпр. за живот у воденој и копненој средини жаба, комарац, вилин коњиц итд; за живот у води речна шкољка, речни рак, шаран, штука, локвањ, дрезга, нека алга итд; за живот на копну човек, срна, пас, мачка, јазавац, слепи миш, сова ушара, кокошка, шумски мрав, стрижибуба, храст, смрча, дивља ружа, љубичица, хајдучка трава, камилица, ливадарка итд; за живот под земљом кртица, ровац, кишна глиста итд;) због чега у препорученим садржајима нема морских организама. Ако су ученици заинтересовани за њих, јер их срећу у нпр. географији или научно-популарним емисијама, наставник треба да одговори њиховим образовним потребама. Треба имати у виду да су примери дати у табели само препоручени садржаји, тј. наставник може користити све или само неке од примера, а може увести и нове адекватне примере, сходно окружењу у коме се школа налази, структури одељења и интересовању ученика.</p> <p>– Резултате истраживања би требало искористити за генерализацију и увођење новог појма – прилагођеност (адаптација).</p> <p>– Часови утврђивања и часови вежбања могу се искористити за радионичарски рад описивања и цртања животних форми на карактеристичним примерима.</p>
<p align="center">Наслеђивање и еволуција</p>	<p>- У овој области акценат је на преносу особина са родитеља на потомке размножавањем, разликама бесполог и полног размножавања у погледу наслеђивања особина и разликовању наследних и ненаследних утицаја у развићу особина јединки.</p> <p>– Потребно је разјаснити да се особине једне јединке развијају под утицајем наследних фактора које је она добила од родитеља и, истовремено, под утицајем животних услова у којима се њено развиће одвија. Трбало би нагласити да варијабилност (различитост јединки) унутар једне врсте настаје кроз садејство ових фактора. Наведене феномене би требало обрадити кроз ученичко истраживање варијабилности унутар једне врсте (нпр. разлике између деце у одељењу, у димензијама и боји плодова на пијаци, између говеда у истом домаћинству; уочавање разлика у висини стабла, броју листова и цветова биљака које расту у хладу и оних који расту на сунцу, или биљака које расту у близини саобраћајница и даље од њих) и кроз оглед са пелцерима или листовима афричке љубичице (биљке са истим наследним материјалом различито изгледају када расту под различитим условима).</p> <p>– Огледу треба да претходи постављање хипотезе која ће бити огледом испитана (шта очекујем да ће се десити ако резнице исте биљке гајим у различитим условима осветљености и слично). Закључци о наслеђивању, утицају фактора животне средине и индивидуалној варијабилности могу бити генерализовани и повезани са питањима из свакодневног живота. На овај начин се постиже разумевање различитости између људи са акцентом на то да је свака особа јединствена и непоновљива (чиме се доприноси фундаменталној изградњи осећања прихватања и толеранције јер сви смо међусобно различити). Такође, на овај начин намеће се суштинско разумевање разлога због којих животни стил сваког од нас (исхрана, физичка активност, пушење, наркоманија и сл.) утиче на наше особине (нпр. раст и формирање тела током одрастања и касније) и на потенцијална обољевања.</p>

	<p>– Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, би требало практиковати увек када се прикупљају подаци.</p> <p>– Препорука је да се ИКТ опрема користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета информатика и рачунарство и техника и технологија.</p> <p>– У петом разреду, неопходно је увести само појам наследног материјала као узрока уочене различитости и појам врсте због варијабилности. Не препоручује се увођење појмова ген, хроматин, хромозом, Менделових правила наслеђивања и слично.</p>
<p>Живот у екосистему</p>	<p>– Исходи у овој области омогућавају да се жива бића проучавају у амбијенту у којем реално живе и да се код ученика развија осећање одговорности за заштиту природе и биолошке разноврсности, као и свест о властитом положају у природи и потреби одрживог развоја.</p> <p>– Препорука је да се часови намењени реализацији исхода из ове области изводе што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где би ђаци самостално или у групама проучавали жива бића, прикупљали податке, осмишљавали и реализовали еколошке пројекте.</p> <p>– Пројекте могу да осмисле на почетку школске године, да их реализују током читаве године, а на часовима предвиђеним за ову област да представе резултате.</p>
<p>Човек и здравље</p>	<p>– У овој области акценат је на основним чињеницама о здравој исхрани (ужина спремљена код куће), води као најздравијем пићу, штетности енергетских пића и дуванског дима.</p> <p>– Промене у и на телу, као последице пубертета, требало би повезати са потребом одржавања личне хигијене и хигијене животног простора и опасностима од ступања у преране сексуалне односе.</p> <p>– Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе.</p> <p>– Свакако би требало обраду прераног ступања у сексуалне односе обратити заједно са школским психологом.</p>

Назив предмета	ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА
Циљ	Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа преузимајуће и иницијативно.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	72 часа

Област	Исходи	Садржај програма
Животно и радно окружење	<ul style="list-style-type: none"> - зна да опише улогу техничких уређаја и да их наброји - зна да наброји: природно, друштвено и техничко животно окружење - наводи занимања у области технике и технологије - зна појам технике:скуп знања и вештина и технологије- процес и начини добијања и обраде материјала разликује основна подручја човековог рада. 	<ul style="list-style-type: none"> - Техника и технологија - Предмет техника и технологија
Саобраћај	<ul style="list-style-type: none"> - разликује учеснике у саобраћају - наводи учеснике у саобраћају - објашњава значење примера саобраћајне сигнализације - објашњава примере саобраћајних правила и прописа - демонстрира правилно и сигурно учествовање пешака и бициклиста у саобраћају - набраја редослед предности управљања саобраћајем - наводи сигурносне и законске услове учествовања у саобраћају као путник и као возач бицикла и других дечијих саобраћајних средстава - наводи возила с првенством пролаза - описује значење светлосне сигнализације за пешаке - демонстрира правилно кретање пешака тротоаром и прелазак коловоза 	<ul style="list-style-type: none"> - Развој и врсте саобраћаја - Друмски саобраћај - Саобраћајна сигнализација - Пешаци и бициклисти у саобраћају

<p>Техничка и дигитална писменост</p>	<ul style="list-style-type: none"> - наводи прибор за техничко цртање - уз сталну помоћ црта технички цртеж слободном руком и прибором за техничко цртање. - наводи начине пребацавања фајлова: помоћу CD, DVD и USB Flash диска и USB кабла - уме да пронађе и покрене програм за унос и обраду текста Word - зна да пронађе слику на Интернету - описује прибор за техничко цртање - наводи А формате папира - препознаје врсте линија - црта и котира изглед једноставног предмета. - зна намену USB Flash диска - практично пребацује слике са мобилног телефона на рачунар - зна да сними текст - практично убацује слику у текст 	<ul style="list-style-type: none"> - Техничка документација - Програм за обраду текста и слике
<p>Ресурси и производња</p>	<ul style="list-style-type: none"> - уз помоћ именује и препознаје делове техничке документације - наводи полупроизоде од дрвета - уз помоћ наводи својства материјала - наводи материјал и алат - уз помоћ израђује једноставан модел према цртежу - примењује правила заштите на раду - именује и препознаје делове техничке документације - према техничкој документацији израђује модел - уз повремену помоћ наводи својства материјала - наводи полупроизоде од дрвета - самостално примењује техничку документацију при изради модела - објашњава разлику између полупроизоде од дрвета - испитује својства материјала према техничкој документацији - разврстава материјале према резултатима испитивања 	<ul style="list-style-type: none"> - Природни ресурси на Земљи - Материјали - Природни материјали - Ручна обрада материјала

<p>Конструкторско моделовање</p>	<ul style="list-style-type: none"> - наводи алате и прибор за обраду папира, дрвета, пластике , коже и скаја - користи прибор и алат за мерење, обележавање и обраду материјала - израђује предмет - уређује радно место - врши избор одговарајућег алата - именује поступке обраде - самостално користи документацију при изради одабраног модела - израђује одабрани предмет: сече, спаја и врши заштиту - самостално израђује алгоритам за израду предмета и реализује све кораке: скицу, технички цртеж, алат и прибор, материјал и контролу - рационално користи материјал - израчунава трошкове израде предмета 	<ul style="list-style-type: none"> - Од идеје до реализације - Израда предмета
----------------------------------	--	--

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

„Ученик разуме привредне и етичке вредности људског рада. Он користи своје знање стечено у техничко- технолошким областима у корист сопственог развоја и чини прве одлуке везане за будуће школовање и професију. Ученик познаје ИКТ и користи их при решавању проблема у различитим областима и истражује нове могућности њихове примене“.

МЕЂУПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА : Рад с подацима и информацијама ,Решавање проблема ,Сарадња ,Дигитална компетенција ,Одговоран однос према здрављу, Компетенција за учење ,Одговорно учење у демократском друштву ,Естетичка компетенција ,Комуникација ,Одговоран однос према околини

НЕКИ ОД ПРЕПОРУЧЕНИХ НАЧИНА ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА:

- просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих)
- што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка и надареним ученицима
- размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи
- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
- и све друго што ће се применити у складу са конкретним случајем

Област	Начини и поступци остваривања програма
Животно и радно окружење	<ul style="list-style-type: none"> - Фронтални, индивидуални, групни - Различитим методама, подстичући истраживачки начин рада, постојеће знање ученика о техници и технологији проширити користећи различите изворе знања. Развој технике повезивати са историјским епохама и догађајима. -Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија.
Саобраћај	<ul style="list-style-type: none"> - Фронтални, индивидуални и групни - Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају правилима и са прописима кретања пешака и бицикла у јавном саобраћају, начине регулисања саобраћаја и безбедна кретање од школе до куће. -Тежиште ове теме је на: безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају и употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. - За реализацију ових наставних садржаја, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу урадити ученици на редовним часовима или у раду слободних активности као и коришћењем рачунарске симулације.
Техничка и дигитална писменост	<ul style="list-style-type: none"> - Фронтални, индивидуални, групни - Увежбати изражавање идеје скицом и техничким цртежом. - Објаснити како се применом правила израђује технички цртеж. Упознати ученике, кроз практичну примену, са: врстама линија, форматима папира, размером, правилима котирања... - Оспособити ученике и инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање и развоју вештине њиховог коришћења. Потребно је да сваки ученик самостално нацрта технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања. - Примена информационо-комуникационих технологија у техници првенствено се односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. - Вежбати у пару пренос података између рачунара и екстерних уређаја а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару.

<p>Ресурси и производња</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Фронтални, индивидуални, групни - Надограђујући се на ранија знања ученика, упознати их са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. - Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. - Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. - Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. - Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом обезбеђује да обрада материјала постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије -Упознавати ученике са професијама из овеобласти. - На крају ове области, ученици треба да направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела.
<p>Конструкторско моделовање</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Пројекте реализовати у паровима или малим групама. - У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо-комуникационе технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Користити материјале и технологије које су ученици упознали у претходној области. Ученици самостално врше мерење и обележавање. Ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. - Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продукцима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. - Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост.

Назив предмета	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО
Циљ	Циљ наставе информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

Област	Исходи	Садржај програма
ИКТ	<ul style="list-style-type: none"> - наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу - правилно користи ИКТ уређаје - именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја - прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса - прилагоди радно окружење кроз основна подешавања - креира дигитални слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички) - креира текстуални документ и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички) - примени алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа - креира мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички) 	<ul style="list-style-type: none"> - Предмет изучавања информатике и рачунарства. - ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера. - Подешавање радног окружења. - Организација података. - Рад са сликама. - Рад са текстом. - Рад са мултимедијом. - Рад са презентацијама.

<p>Дигитална писменост</p>	<ul style="list-style-type: none"> -реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; -доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине -разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на интернету -реагује исправно када дођу у контакт са непримереним садржајем или са непознатим особама путем интернета -приступа интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај -информацијама на интернету приступи критички -спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на интернету -разуме значај ауторских права -препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем -рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на интернету 	<ul style="list-style-type: none"> - Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин. - Правила безбедног рада на интернету. - Претраживање интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. - Заштита приватности личних података. Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом.
----------------------------	---	---

<p>Рачунарство</p>	<ul style="list-style-type: none"> -изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке -схвати математичко-логички смисао речи "и", "или", "не", "сваки", "неки", израза "ако...онда" -зна алгоритме аритметике (сабирања, множења, дељења с остатком, Еуклидов алгоритам) и интерпретира их алгоритамски -наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема -креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу -сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби -користи математичке операторе за израчунавања -објасни сценарио и алгоритам пројекта -анализира и дискутује програм -проналази и отклања грешке у програму -сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом, формулацији и представљању резултата и закључака -одабира и примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта -наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка -вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен -поставља резултат свог рада на интернет, ради дељења са другима, уз помоћ наставника 	<ul style="list-style-type: none"> - Увод у логику и скупове - Увод у алгоритме аритметике: писмено сабирање, множење, дељење с остатком, Еуклидов алгоритам. - Увод у тему програмирања. - Радно окружење изабраног софтвера за визуелно програмирање. - Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком и видеом. - Програм - категорије, блокови наредби, инструкције. - Програмске структуре (линијска, циклична, разграната). - Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. - Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. - Представљање резултата пројектног задатка.
--------------------	--	---

КЉУЧНЕ РЕЧИ ПО ОБЛАСТИМА:

6. ИКТ: Информатика и рачунарство – ИКТ – хардвер – софтвер – оперативни систем – кориснички програм – датотека
7. Дигитална писменост: ИКТ уређаји – рециклажа – ауторска права – зависност од технологије – заштита – одговорно и безбедно
8. Рачунарство: програм – програмирање – алгоритам – визуелно програмирање – блок – скрипта - ИКТ - рачунар - екстерни уређаји
9. Пројектна настава: пројекат – фазе пројекта – сценарио – мултимедијални садржај

МЕЂУПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА : Рад с подацима и информацијама ,Решавање проблема ,Сарадња ,Дигитална компетенција ,Одговоран однос према здрављу, Компетенција за учење ,Одговорно учење у демократском друштву ,Естетичка компетенција ,Комуникација ,Одговоран однос према околини

Заступљеност компетенције по наставним областима:

6. ИКТ: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9
7. Дигитална писменост ј: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
8. Рачунарство: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9
9. Пројектна настава: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10

Напомена: Наведени бројеви, десно од одговарајуће наставне области, указују да се развија и постоји нека од горе наведених компетенција означених бројевима од 1 до 10.

Битно је напоменути да постоји корелација са свим наставним предметима коју је најлакше остварити при изради пројекта .

ПРОВЕРА ОСТВАРЕНОСТИ СТАНДАРДА УЧЕНИЧКИХ ПОСТИГНУЋА (ОСТВАРЕНОСТИ ИСХОДА)

Провера остварености стандарда ученичких постигнућа (остварености исхода)					
Шта пратимо		Поступак и инструменти оцењивања	Критеријуми	Време	
Степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених исхода постигнућа у току савладавања програма предмета	Процењују се: вештине разумевања, примена и вредновање научених поступака и процедура;	ученик који остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5);	- Свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника	<ul style="list-style-type: none"> • Број јављања: • За јављање + • За јављање више пута ++ • За давање комплетног, потпуног одговора на тежа питања +5 • Ко не зна одговор - 	Свакодневно бележење током године
	рад са подацима и рад на различитим врстама тестова;	ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних	- Усмено одговарање, свеска евиденције наставника	Учесталост по месецима	Пресек стања по тромесечју
	вештине, руковање алатима и технологијама и извођење радних задатака.		-Редовност онлајн домаћег, свеска евиденције	Свеобухватност одговора Сналажење у одговарајућим и намеским програмима и апликацијама Хоризонтално и вертикално повезивање градива	По потреби, бар једном у полугодишту
			- Писане онлајн		

		<p>стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4);</p>	<p>провере, свеска евиденције</p>	<p>За три неурађена онлајн домаћа задатка - 1 у свеску</p>	<p>Свакодневно током године праћење/ пресек стања за тромесечје На крају наставне године</p>
		<p>ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену добар (3);</p>	<p>- Групни рад (посматрање наставника, излагање група), свеска евиденције</p> <p>Рад у пару</p> <p>(посматрање наставника, излагање парова), свеска евиденције</p> <p>-Сналажење у апликацијама програмима</p>	<p>Бодовање: 35-49%-2 50-74%-3 75.89%-4 90-100%-5</p>	<p>Након сваке теме</p>
		<p>ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним</p>		<p>Сарадња у групи (сви чланови су укључени, сви имају задато забележено у свескама...) Степен знања свих чланова групе Квалитативно и квантитативно</p>	<p>По потреби</p>

		образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);		процењивање резултата рада група (апликација, табела...)	
				Прва три пара која ураде добијају +5	По потреби
					На крају школске године
Ангажовање ученика у настави	Одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима	веома висок степен ангажовања ученика (5)	Вођење евиденције од стране наставника о: -Броју јављања на часовима -Броју успешности у групном раду, раду у пару -Учешћу на такмичењима -Несебичном пружању помоћи другим ученицима..	Све што је рађено на часу налази се у свескама или фолдерима или у облаку, друпбоксу (у зависности од захтева) Број и квалитет добровољног учешћа у разним наставним и ваннаставним активностима (такмичења, израда паноа, кратко предавање, вођење квиза, израда асоцијација...)	Пресек стања по тромесечјима
		висок степен ангажовања ученика (4)			
		уз ангажовање ученика (3)			
		ангажовање ученика (2)			

Област	Начини и поступци остваривања програма
ИКТ	<ul style="list-style-type: none"> - Фронтални, индивидуални, групни - Реализацију ове тематске целине започети навођењем примера примене ИКТ-а. Мотивисати ученике да дискутују о могућности примене ИКТ-а из њихове перспективе, да опишу искуства у коришћењу дигиталних уређаја и наведу оно шта је њима важно код дигиталних уређаја - Ученике информативно упознати са предметом изучавања информатике и рачунарства и то навођењем примера који би њима били познати. - Појам оперативни систем увести кроз повезивање претходног искуства ученика у коришћењу различитих дигиталних уређаја. Нагласити који оперативни систем користе рачунари на којима ће радити у школи. Описати укратко улогу ОС, нагласити да препознаје и повезује делове рачунара и омогућава да користимо рачунар и друге дигиталне уређаје. - При раду са текстом применити основне алате за уређивање и обликовање текста (унос текста, додавање, брисање, копирање, селектовање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, уметање слика...). Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма (кодног распореда: ћирилица, латиница...) и инсистирати на примени правописа. Увежбати чување и штампање документа. Рад са табелама и сложенијим алатима обрадити у старијим разредима.
Дигитална писменост	<ul style="list-style-type: none"> - Фронтални, индивидуални и групни - Демонстрирати функције антивирусног програма и заштитног зида. Анализирати са ученицима од каквог су материјала направљени ИКТ уређаји, да ли се такви материјали могу рециклирати и на које све начине се могу одлагати дигитални уређаји који нису у употреби, у циљу заштите животне средине. - Проверити са ученицима њихова досадашња искуства у коришћењу веб-прегледача (читача, браузера). Разговарати о сајтовима претраживачима и начинима претраге, увести појмове аутор и ауторска права и навести основне лиценце. Претрагу интернета и одабир релевантних страница из приказаних резултата претраге. (Како проналазимо, бирамо и преузимамо информације? Како стварамо (онлајн апликације)? Како размењујемо информације и сарађујемо на интернету?) - Упознати ученике са правилима понашања на интернету (енг. Нетикетете). За утврђивање и појашњавање ове теме, организовати квизове и радионице као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на то како је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.). Једна од активности за ученике, ради повезивања знања, може бити израда текстуалних докумената на тему: Моја правила понашања на интернету, Како да интернет постане сигурнији за децу, и сл.

<p>Рачунарство</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Фронтални, индивидуални, групни - Реализација теме може се започети приказивањем мотивационих филмова о програмирању. Увести појмове: програм и програмирање. Демонстрирати готове анимације и рачунарске игре ради развијања свести и побуђивања мотивације да ученици сами могу да креирају своје игрице. Одабрати пример игрице за анализу (на пример са портала www.цеде.орг), као и друге мотивационе материјале из сличних образовних извора) са циљем упознавања ученика са корацима у решавању једноставних проблемских задатака. Увести појам алгорита при решавању најједноставнијег проблема. Искористити искуство које ученици имају као корисници технологије (рачунара, паметних телефона...) да би се направила јасна веза између процеса програмирања и коначног производа, игрица или анимација.. - У међупредметној координацији са предметом математика, увести математичко-логичке појмове које леже у основи информатике и рачунарства: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп (са одговарајућим знацима); Венови дијаграми; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке; речи: "и", "или", "не", "сваки", "неки"; одговарајуће логичке везнике и њихову интерпретацију скуповним операцијама и релацијама. Коришћењем примера из текућих садржаја, даље се осмишљава појам скупа, изграђује математичко-информатички језик и уноси прецизност у изражавању. Потребно је на разноврсним примерима користити одговарајуће симболе (знаке) и уочавати законитости скуповних и логичких операција. На подесним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: сваки, неки, или, и, не, следи (ако...онда). Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника "и", "или", а нарочито "ако...онда"). Наставити са даљим изграђивањем појмова: бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ, алгоритам. - Објаснити проблем речима, дефинисати сваку појединачну инструкцију (корак) и поступак ређања блокова, представити дејство наредбе "покрени" и описати какво дејство има на понашање објекта. Напоменути да се једном поређани блокови инструкција могу више пута покренути. - Изабрати програмско окружење за визуелно програмирање које треба да омогући алгоритамско решавање проблема и основе програмирања. Програмско окружење бирати тако да омогућава једноставну анимацију објеката, односно, да алати омогућавају ученицима да се одмах, без много теоријског увода и објашњења сложених програмерских концепата, активно укључе у програмирање. - Поступно кроз примере увести појмове: линијска, циклична и разграната структура - Поступак корак по корак до решења проблема, треба да послужи за систематизацију поступка израде пројекта. Она треба да обухвати разумевање појма пројекта, израду сценарија и алгорита, ређање блок-наредби, проверу грешака, исправљање програма, дељење са другима преко Интернета. Нагласити да се алгоритми могу описати на разне начине: дијаграмом тока, псеудокодом, препричано обичним језиком, као и кроз програм креиран у једном од визуелно оријентисаних програмерских алата.
--------------------	---

Назив предмета	ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ	
	НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА	ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА
ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ РЕДОВНА НАСТАВА ФИЗИЧКОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА ОБАВЕЗНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ - кумулативно	3 0,5	108 18
ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ АКТИВНОСТИ У ПРИРОДИ КОРЕКТИВНО-ПЕДАГОШКИ РАД и допунски рад ШКОЛСКА И ДРУГА ТАКМИЧЕЊА СПОРТСКА НЕДЕЉА	1	36 2 НЕДЕЉЕ (1 у првом, 1 у другом полугодишту)

ОБЛАСТ/ТЕМА		ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ		-примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби -изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама -упореди резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледа сопствени моторички напредак	Обавезни садржаји Вежбе за развој снаге Вежбе за развој покретљивости Вежбе за развој аеробне издржљивости Вежбе за развој брзине Вежбе за развој координације Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	Атлетика	-комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу -доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама	Обавезни садржаји Техника истрајног трчања Истрајно трчање - припрема за крос Техника спринтерског трчања Техника високог и ниског старта Скок увис (прекорачна техника) Бацање лоптице (до 200 г) Препоручени садржаји Техника штафетног трчања Скок удаљ Бацања кугле 2 кг Бацање "вортекс-а" Тробој
	Споретка гимнастика	-одржава стабилну и динамичку равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела	Обавезни садржаји Вежбе на тлу Прескоци и скокови Вежбе у упору Вежбе

		<p>-користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри</p> <p>-процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици</p>	<p>у вису Ниска греда</p> <p>Гимнастички полигон</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Вежбе на тлу (напредне варијанте) Висока греда</p> <p>Трамболина Прескок</p> <p>Коњ са хватаљкама</p> <p>Вежбе у упору (сложенији састав) Вежбе у вису (сложенији састав)</p>
	Основе миских и спортских игара	<p>-користи елементе технике у игри</p> <p>-примењује основна правила рукомета у игри</p> <p>-учествује на унутародељенским такмичењима</p>	<p>Обавезни садржаји</p> <p>Рукомет/минирукомет:</p> <p>Основни елементи технике и правила;</p> <p>-вођење лопте,</p> <p>-хватања и додавања лопте,</p> <p>-шутирања на гол,</p> <p>-финтирање,</p> <p>-принципи индивидуалне одбране</p> <p>-основна правила рукомета/минирукомета Спортски полигон</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Напредни елементи технике, тактике и правила игре:</p> <p>-хватања котрљајућих лопти,</p> <p>-дриблинг,</p> <p>-шутирања на гол,</p> <p>-финтирање,</p> <p>-основни принципи колективне одбране.</p>
	Плес и ритмика	<p>-изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу</p> <p>-игра народно коло</p> <p>-изведе кретања у различитом ритму</p> <p>-изведе основне кораке плеса из народне традиције других култура</p>	<p>Обавезни садржаји</p> <p>Покрети уз ритам и уз музичку пратњу Ритмичка вежба без реквизита</p> <p>Скокови кроз вијачу Народно коло "Моравац"</p> <p>Народно коло из краја у којем се школа налази</p> <p>Основни кораци друштвених плесова</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Вежбе са обручем</p> <p>Вежбе са лоптом</p> <p>Сложенији скокови кроз вијачу</p>

	Пливање	<ul style="list-style-type: none"> -контролише и одржава тело у води -преплива 25 м слободном техником -скочи у воду на ноге -поштује правила понашања у и око водене средине 	<p align="center">Обавезни садржаји</p> <p>Предвежбе у обучавању пливања Игре у води Самопомоћ у води</p> <p>Препоручени садржаји</p> <p>Плива једном техником Роњење у дужину</p>
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (Реализује се кроз све наставне области и теме уз практичан рад)	Физичко вежбање и спорт	<ul style="list-style-type: none"> -објасни својим речима сврху и значај вежбања -користи основну терминологију вежбања -поштује правила понашања у и на просторима за вежбање у школи и ван ње, као и на спортским манифестацијама -примени мере безбедности током вежбања -одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање -примени и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама -навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин -користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекреативних активности -прихвати сопствену победу и пораз у складу са "ферплејом" -примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама -препозна лепоту покрета и кретања у физичком вежбању и спорту -направи план дневних активности 	<p>Циљ и сврха вежбања у физичком и здравственом васпитању</p> <p>Основна правила Рукомета/минирукомета и Малог фудбала</p> <p>Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе)</p> <p>Чување и одржавање материјалних добара која се користе у физичком и здравственом васпитању</p> <p>Уредно постављање и склањање справа и реквизита неопходних за вежбање</p> <p>Упознавање ученика са најчешћим облицима насиља у физичком васпитању и спорту</p> <p>"Ферплеј" (навијање, победа, пораз решавање конфликтних ситуација)</p> <p>Писани и електронски извори информација из области физичког васпитања и спорта</p> <p>Значај развоја физичких способности за сналажење у ванредним ситуацијама (земљотрес, поплава, пожар...)</p> <p>Физичко вежбање и естетика (правилно обликовање тела)</p> <p>Планирање дневних активности</p>
		<ul style="list-style-type: none"> -наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље 	<p>Физичка активност, вежбање и здравље Основни принципи вежбања и врсте физичке активности</p>

	Здравствено васпитање	-разликује здраве и нездраве начине исхране -направи недељни јеловник уравнотежене исхране уз помоћ наставника. -примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања -препозна врсту повреде -правилно реагује у случају повреде -чува животну средину током вежбања	Одржавање личне опреме за вежбање и поштовање здравствено-хигијенских мера пре и после вежбања Лична и колективна хигијена пре и после вежбања Утицај правилне исхране на здравље и развој људи Исхрана пре и после вежбања Прва помоћ: -значај прве помоћи, -врсте повреда. Вежбање и играње на чистом ваздуху - чување околине приликом вежбања
--	-----------------------	---	---

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Учењем наставног предмета физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Од општих међупредметних компетенција, програмом су предвиђене:

1. Компетенција за учење (везано за учење моторичких радњи, и теоретских знања везаних за вежбање и здрав начин живота, као и за основе спортова и плесова)
 2. Естетичка компетенција (везано за допринос физичког вежбања лепшем и здравијем изгледу)
 3. Комуникација (везано за функционисање у групи и тимски рад, договор...)
 4. Одговоран однос према околини и здрављу
 5. Сарадња (односи се на рад у групи и зависност успеха од сарадње појединаца у групи и заједничког деловања)
 6. Решавање проблема (везано за брзо деловање у непознатим ситуацијама и решавање истих)
 7. Дигитална компетенција (увођење и примена дигиталних ресурса и апарата у спорту и физичком вежбању)
- Исходи воде ка испуњењу следећих стандарда:

Физичке способности: Фв.1.1.3.,Фв.1.1.4.,Фв.1.1.5.,Фв.1.1.6.,Фв.1.1.7.,Фв.1.1.9.,Фв.1.1.10.

Атлетика: Фв.1.1.3.,Фв.1.1.4.,Фв.1.1.5.,Фв.1.1.6.,Фв.1.1.7.,Фв.1.1.9.,Фв.1.1.10.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Спортска игра рукомет: Фв.1.1.1.,Фв.1.1.2.,Фв.2.1.1.

Спортска гимнастика:

в.1.1.11.,Фв.1.1.12.,Фв.1.1.13.,Фв.1.1.14.,Фв.1.1.15.,Фв.1.1.16.,Фв.1.1.17.,Фв.1.1.18.,Фв.1.1.19.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Плес и ритмика: Фв.1.1.20.,Фв.1.1.21.,Фв.1.1.22.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Пливање: Фв.1.1.6.,Фв.2.1.6.

Физичко вежбање и спорт: Фв.1.2.1.,Фв.1.2.2.,Фв.1.2.3.,Фв.1.3.1.,Фв.1.3.2.,Фв.1.3.3.,Фв.1.3.4.,Фв.1.1.24.,Фв.1.1.25.

Здравствено васпитање: Фв.1.4.1.,Фв.1.4.2.,Фв.1.4.4.,Фв.3.3.1.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	<p>На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на: развијање физичких способности које се континуирано реализује у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања. Део главне фазе часа може се користити за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облике рада наставник бира у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;</p> <p>подстицање ученика на самостално вежбање;</p> <p>учвршћивање правилног држања тела.</p> <p>Програм развоја физичких способности је саставни део годишњег плана рада наставника.</p> <p>Праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика спроводи се на основу Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способности ученика у настави физичког васпитања, (Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2016).</p>
МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	<p>Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине</p> <p>Усвајање моторичких знања, умења и навика, остварује се кроз примену обавезних и препоручених програмских садржаја атлетике, гимнастике, спортских игара, плеса, ритмичке гимнастике, пливања, примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода.</p> <p>Усвојена знања, умења и навике треба да омогуће ученицима њихову примену у спорту, рекреацији и специфичним животним ситуацијама.</p> <p>СТИЦАЊЕ ЗНАЊА, УМЕЊА И НАВИКА ЈЕ КОНТИНУИРАНИ ПРОЦЕС ИНДИВИДУАЛНОГ НАПРЕДОВАЊА УЧЕНИКА У СКЛАДУ СА ЊЕГОВИМ ПСИХО-ФИЗИЧКИМ СПОСОБНОСТИМА.</p> <p>Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе. Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду.</p> <p>Усавршавање неких моторичких задатака је континуиран процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.).</p> <p>У раду са напреднијим ученицима реализују се препоручени садржаји или садржаји из наредних разреда. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за поједине спортове.</p>
ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА (Реализује	<p>Физичка и здравствена култура</p> <p>Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту, рекреацији и здрављу. Посебно планиране и осмишљене информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу. Ова наставна област остварује се кроз све организационе облике рада у физичком и здравственом васпитању и обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду; развијање и неговање фер-плеја; препознавање негативних облика понашања у спорту и навијању; вредновање естетских вредности у физичком вежбању,</p>

<p>се кроз све наставне области и теме уз практичан рад)</p>	<p>рекреацији и спорту; развијање креативности у вежбању; очување животне средине, као и развијање и неговање здравствене културе ученика.</p> <p>Поред наведеног у овој области потребно је радити на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању материјалних добара, неговању друштвених вредности итд.</p> <p>A1. Обавезне физичке активности ученика</p> <p>Физичке активности ученика доприносе остваривању постављеног циља и исхода физичког и здравственог васпитања. Ове активности организују се у оквиру редовног распореда или према посебном распореду у складу са просторним могућностима школе и потребама ученика у трајању од 1,5 час недељно.</p> <p>План рада ових активности је саставни део планирања у физичком и здравственом васпитању.</p> <p>Школа се може одредити за један од понуђених начина организације ових активности на предлог Стручног већа. Начин организације ових активности је саставни део Школског програма и Годишњег плана рада школе.</p> <p>Начини организације рада обавезних физичких активности ученика:</p> <p>реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. У школама које имају одговарајуће материјално-техничке и просторне услове, фонд од 1/2 школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, може се реализовати тако што ће ученици сваке друге недеље имати још један час ових активности, или на други начин који предложи Стручно веће физичког и здравственог васпитања. Ради ефикаснијег рада и обухваћености свих ученика дозвољено је спајање два одељења истог разреда.</p> <p>Два наставника раде истовремено са два одељења.</p> <p>- реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. Фонд од 1/2 школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, реализује се кумулативно, једном у тромесечју, у укупном трајању од 6 школских часова, односно 4,5 сати.</p> <p>Стручно веће може предложити неки други начин организације ових активности, посебно уколико се школа определи да ове активности реализује изван школе (пливање, скијање, клизање, оријентиринг итд.).</p>
--	---

Назив предмета	РУСКИ ЈЕЗИК
Циљ	Циљ наставе и учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
разред	пети
Годишњи фонд часова	72

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	<p>разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе;</p> <p>поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства;</p> <p>постави и одговори на једноставнија питања личне природе;</p> <p>у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.).</p> <p>Садржаји <i>Привет! Меня зовут Мария. Как тебя зовут? Я - Ирина. Можно просто Ира. Мне 12 лет. Здравствуйте, Иван Владимирович. Добрый день, ребята! Как дела? Сколько тебе лет? Я из России, из Москвы. Ты откуда? Я живу в Воронеже. Я живу в городе Ниш. На какой улице ты живёшь? Я живу на улице Гагарина, дом 12, квартира 14. Это на каком этаже? На втором. Дай мне, пожалуйста, свой номер телефона. У тебя есть имейл (адрес электронной почты)? Это мои родители. Мою маму зовут Вера, папу - Николай. Я родился/родилась 15 мая. Когда у тебя день</i></p>

		<p>рождения? Я занимаюсь спортом, тренируюсь три раза в неделю.</p> <p>Презент повратных глагола: <i>заниматься, тренироваться</i>.</p> <p>Презент глагола <i>жить</i>.</p> <p>Конструкции за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (<i>у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины</i>). (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; имена, патроними, презимена и надимци; адреса; формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи; нумерисање спратова.</p>
<p>Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места</p>	<p>разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање/поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио/видео записа, радио емисија и слично).</p> <p>Садржаји</p> <p><i>Кто мальчик в чёрных джинсах и белой рубашке? Что надела Маша? Она надела зелёную юбку и зелёную футболку. Она высокая и стройная. У неё голубые глаза и длинные светлые волосы. Какие у тебя глаза? Какой у тебя рост? Какого цвета у тебя футболка?</i></p> <p><i>Посмотрите, я надел сегодня новые джинсы! Мой брат умный, но не очень трудолюбивый. На улице Князя Михаила есть книжные магазины. В центре нашего города большой торговый центр недалеко от книжного магазина. Москва - столица России. Санкт-Петербург - северная столица России. Москва больше Санкт-Петербурга. Белград меньше Москвы. У меня есть кошка. Её зовут Мурка. Она маленькая, белая.</i></p>

		<p>Придеви. Род, број и слагање с именицама. Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (<i>у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины</i>).</p> <p>Присвојне заменице: <i>мой, твой, наш, ваш, их</i>. Слагање с именицама.</p> <p>Прошло време фреквентних глагола.</p> <p>Прост компаратив <i>больше, меньше, лучше</i>. (Интер)културни садржаји: Русија и Србија: градови; биљни и животињски свет.</p>
<p>Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности</p>	<p>разуме једноставније предлоге и одговори на њих; упути једноставан предлог; пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/изговора.</p> <p>Садржаји</p> <p><i>Давай играть в футбол/баскетбол! Поиграем вместе? Пусть Витя играет в футбол. Приглашаю тебя ко мне на день рождения/вечеринку. Приходи ко мне на вечеринку! Ты сможешь прийти ко мне на день рождения завтра в семь? Вечеринка у меня дома/в кафе. Спасибо за приглашение, я обязательно приду. К сожалению, я не смогу прийти, я должен присмотреть за братом. Извини, но я не смогу прийти.</i></p> <p><i>Вечеринка/день рождения, к сожалению, без меня. Давай пойдём в кино завтра? Где встречаемся? Около метро. Во сколько? В пять.</i></p> <p>Заповедни начин; треће лице једине/множине: <i>Пусть Саша играет!</i>; прво лице множине (с речцом <i>давай</i> и без ње): <i>Поиграем вместе! Давай поиграем вместе!</i></p> <p><i>Давай играть вместе!</i></p>

		<p>Предлошко-падежне конструкције (у, около, без + ген; к + дат; в, на + ак; с, за + инстр, в, на + лок).</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи. Садашње време у значењу будућег.</p> <p>Модалне конструкције (личне и безличне): <i>Мне надо; я должен/должна.</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.</p>
<p>Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности</p>	<p>разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих;</p> <p>упути једноставне молбе и захтеве;</p> <p>затражи и пружи кратко обавештење; захвали и извини се на једноставан начин;</p> <p>саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности.</p> <p>Садржаји</p> <p><i>Тебе помочь? Нет, спасибо. Да, пожалуйста. Что тебе нужно? Тебе нужна ручка? Ты хочешь апельсин?</i></p> <p><i>Передай, пожалуйста, соль. Конечно, вот она. Спасибо огромное. Не за что. Ничего. Дай мне, пожалуйста, ручку. Можно? Конечно, пожалуйста, вот она. К сожалению, ручка мне нужна. Извини(те), можно вопрос?</i></p> <p>Заповедни начин.</p> <p>Садашње време глагола <i>хотеть</i>. Предикатив <i>можно</i>.</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи..</p> <p>(Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.</p>
<p>Разумевање и давање упутстава</p>	<p>-разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава.</p>

	<p>- да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи/прави, напише рецепт и сл.);</p>	<p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>Закрой глаза. Угадай, кто говорит. Пропусти один ход. Иди два хода вперёд/назад. Возьми яблоко, нарежь его на ломтики. Налей воду в кастрюлю. Свари пельмени. Заповедни начин.</p> <p>(Интер)културни садржаји: традиционалне/омиљене врсте јела (пельмени, блины, борщ...).</p>
<p>Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења</p>	<p>- разуме честитку и одговори на њу; - упути пригодну честитку; - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;</p>	<p style="text-align: center;">Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја.</p> <p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>Поздравляю тебя с днём рождения! Желаю всего самого лучшего! С Новым годом! С Рождеством С Днём Учителя! С Восьмым марта! Счастливо! Желаю тебе/вам всего хорошего: здоровья, счастья, успеха. Тебе/вам тоже всего хорошего. Поздравляю с успехом! С приездом! Добро пожаловать! С Днём ангела! Хочу пожелать тебе всего самого-самого лучшего!</p> <p>Садашње и прошло време. Глаголи хотеть, желать/пожелать кому что, поздравить (кого с чем).</p> <p>(Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања/прославе; честитање.</p>
<p>Описивање догађаја и способности у садашњости</p>	<p>-разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; - размени информације које се</p>	<p style="text-align: center;">Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање описа и размењивање исказау вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја/активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС порука, имејл</p>

	<p>односе на дату комуникативну ситуацију; - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности користећи неколико везаних исказа;</p>	<p>и сл.).</p> <p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>Я живу на втором этаже. Ты живёшь в одноэтажном или многоэтажном доме. У меня брат и сестра. Они не ходят в школу. Что ты делаешь по воскресеньям? Во сколько ты ложишься спать вечером? У него в комнате беспорядок. Они сейчас завтракают. Что ты обычно ешь на завтрак? Обычно я в школу я езжу на автобусе. Каждый день я хожу на тренировки по баскетболу. После школы я гуляю с собакой. Я хорошо знаю математику. Папа стоит в пробке. Я хорошо плаваю. Моя маленькая сестрёнка ещё не ходит. Мы едем на экскурсию! Не могу дождаться! Я леплю снеговика! Глаголи кретања (садашње време): иди/ходить, ехать/ездить, лететь/летать, плыть/плавать. Прилози за време: утром, днём, вечером, весной, осенью. Садашње време глагола есть и пить. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи - наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.</p>
<p>Описивање догађаја и способности у прошлости</p>	<p>-разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;</p>	<p style="text-align: center;">Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима/активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја/активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл.</p> <p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>Где ты был в прошлую среду в пять часов? Я был дома. Ты смотрела вчера фильм? Во сколько начался фильм? Я не смотрел телевизор вчера. Как ты провёл свои летние каникулы? Ты ездил к бабушке? По телевизору показывали мой любимый сериал. В пять лет я умел плавать. Прошло време фреквентних повратних и неповратних глагола. Прилози за време: вчера, сегодня, утром, вечером, ночью...</p>

		<p>Глаголи кретања (прошло време): иди/ходить, ехати/ездить, лететь/летать, плыть/плавать.</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: историјски догађаји и открића; важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевнице, научници/е, уметници/е, и сл.).</p>
Исказивање жеља, планова и намера	<ul style="list-style-type: none"> - разуме жеље планове и намере и реагује на њих; - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопшти шта он/она или неко други жели, планира, намерава; 	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.)</p> <p>Садржаји</p> <p>Кем ты станешь? Я стану лётчиком. А ты кем хочешь стать? Я хочу стать учительницей. Мой брат хочет быть программистом. Сегодня вечером мои родители идут в гости. После обеда я делаю домашнее задание. Завтра мы идём к бабушке в гости. Будуће време глагола быть и стать. Конструкције стать, быть + инстр. Садашње време у значењу будућег.</p> <p>(Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.</p>
Исказивање потреба, осета и осећања	<ul style="list-style-type: none"> - разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним потребама, осетима и осећањима; - изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима; 	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба;</p> <p>предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа.</p> <p>Садржаји</p> <p>Мне холодно. Мне жарко. Мне хочется есть/пить. Надень куртку! Сними капюшон! У меня болит зуб. Налей мне воды, пожалуйста! Сделай мне бутерброд, пожалуйста, так есть хочется!</p> <p>Безличне реченице.</p>

		<p>Глагол хотеть.</p> <p>Глагол хотеться (безлична употреба: мне хочется). Заповедни начин глагола есть и пить.</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.</p>
Исказивање просторних односа и величина	<p>- разуме једноставнија питања и одговори на њих;</p> <p>- разуме обавештења о простору и величинама;</p> <p>- опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина.</p> <p>Садржаји</p> <p>Где книжный магазин? Рядом с нашей школой. Где окно? На стене. Где рюкзак? Под столом. Где картина? Над доской. Слева от шкафа - доска. Мой дом двухэтажный. Моя квартира трехкомнатная. Моя комната небольшая. Слева от двери, у окна, стоит письменный стол. Посередине комнаты маленький диван со столиком. В углу стоит моя кровать. Под моим окном растёт большая липа. У моего дедушки в деревне красивая изба. Его изба больше избы его брата.</p> <p>Генитив, инструментал, локатив с предлозима. Компаративи больше, меньше.</p> <p>Слагање придева с именицама.</p> <p>(Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; руска сеоска кућа; природа.</p>
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	<p>- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту;</p> <p>- опише дневни/недељни распоред активности;</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима;</p> <p>усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту;</p>

	<p>- опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;</p>	<p>израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.).</p> <p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>Который час? Сколько времени? Когда начинается первый урок? В полдевятого. Когда у тебя тренировки по плаванию? По понедельникам и четвергам. Во сколько? В котором часу? В пять часов. Я родилась шестого февраля. Какая погода? Холодно. Снег идёт. Жарко и душно на улице. Какое сегодня число? Первое апреля. Какого числа начинается чемпионат по футболу? Двадцатого апреля.</p> <p>Основни бројеви до 1000.</p> <p>Облици час, часа, часов уз основне бројеве. Редни бројеви до 100.</p> <p>Слагање редног броја с именицом у роду, броју и падежу (двадцатое апреля, двадцатого апреля). Безличне реченице с предикативима (мне жарко, на улице холодно).</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи. Упитне заменице и прилози.</p> <p>(Интер)културни садржаји: климатски услови; разлика у часовној зони.</p>
<p>Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза</p>	<p>- разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе;</p> <p>- замени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе;</p> <p>- представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа</p>	<p style="text-align: center;">Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.).</p> <p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>На уроке нельзя разговаривать. На уроке можно задавать вопросы. Сегодня я должен/должна заниматься. Мне нужно прочитать книгу до четверга. Собаку надо кормить каждый день. Извините, можно войти? Да, можно. Нет, нельзя. Курить запрещено! Запрещено кормить животных!</p>

	језичка средства;	Безличне реченице с предикативима: надо, нельзя, нужно, можно. Датив личних заменица и именица. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	<p align="center">Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих.</p> <p align="center">Садржаји</p> <p>У меня есть собака. Мою собаку зовут Бобик. У меня нет мобильного. У кого есть сестра/брат? Это твоя собака? Нет, не моя. Это собака моего друга. Да, моя. У них в голове только компьютеры. Это дом бабушки. Конструкции за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у мамы); именица + именица у генитиву (дом папы). Општа негација (нет и не). Посебна негација (Не моя собака). Присвојне заменице. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.</p>
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	- разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	<p align="center">Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли/не воли, које му/јој се свиђају/не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му/јој се свиђају/не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли/не воли</p>

		<p>пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата.</p> <p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>У тебе есть хобби? Какое у тебя хобби? Я интересуюсь моделированием. Делаю макеты ракет и космических кораблей. Я ращу кактусы. Я интересуюсь плаванием. Умею плавать брассом и на спине. Мне не нравятся зимние виды спорта. Люблю кататься на санках. Не люблю кататься на лыжах. Мой любимый спорт - теннис. Мне интересно смотреть теннис. Чем ты</p>
		<p>интересуешься? Дети, сколько вас любит играть в футбол? Сколько в баскетбол?</p> <p>Глаголи заниматься, интересоваться чем. Безлична употреба глагола нравится.</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).</p>
<p>Изражавање мишљења (слагања и неслагања)</p>	<p>-разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;</p>	<p style="text-align: center;">Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања.</p> <p style="text-align: center;">Садржаји</p> <p>Что ты думаешь на эту тему? Пожалуйста, расскажи мне об этой книге! Она интересная? Да, мне книга очень понравилась. Нет, не интересная. Довольно скучная. Да, я согласен/согласна. Нет, не согласен/согласна.</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи.</p> <p>Кратки облици придева согласен/согласна/согласны.</p> <p>(Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.</p>

<p>Изражавање количине, бројева и цена</p>	<p>-разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега;</p> <p>- пита и каже колико нечега има/нема, користећи једноставија језичка средства;</p> <p>- на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/израчуна колико нешто кошта;</p> <p>- састави списак за куповину - намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.)</p> <p>- изрази количину у мерама - 100 gr шећера, 300 gr брашна и сл..</p>	<p>Језичке активности у комуникативним ситуацијама</p> <p>Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена.</p> <p>Садржаји</p> <p>Сколько мальчиков, сколько девочек в классе? В классе 12 мальчиков и 15 девочек. Сколько тебе лет? Мне 15 лет. Который час? Пять часове две минуты У нас в школе есть гардероб. У Виктора нет собаки. Есть молоко в холодильнике? Нет, молока нет, но кефир есть. Сколько стоит клубника? 150 рублей за килограмм. Список покупок продуктов: килограмм муки, два килограмма сахара, 300 грамм ветчины, 200 грамм сыра, 2 пакета молока. Мне, пожалуйста, борщ и котлету. А мне суп и макароны с сыром. Пожалуйста, я хочу заказать кофе и апельсиновый сок. А мне, пожалуйста, компот.Сколько с нас? С вас 300 рублей. Упитне заменице и прилози.</p> <p>Основни бројеви до 1000.</p> <p>Интонација упитних исказа без упитне речи. Императив фреквентних глагола.</p> <p>(Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локалне мерне јединице, намирнице и јела специфични за циљну културу.</p>
--	---	--

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама. Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто.

Владање страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду. Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.

МЕЂУПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА : функционално-прагматичка компетенција, лингвистичка компетенција, интеркултурна компетенција

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ДСТ.1.1.1. Разуме најједноставније речи, имена, бројеве (нпр. цене, датуме, изразе за количину и меру) и успева да их запише, уколико му се саопштавају или диктирају полако и разговетно и уколико су јасно контекстуализовани.

ДСТ.1.1.2. Разуме значење најфреквентнијих речи, фраза и других основних лексичких елемената у оквиру једноставних, кратких, јасно контекстуализованих усмених исказа.

ДСТ.1.1.3. Разуме и прати једноставна упутства и обавештења која се односе на познате ситуације, а исказана су спорим темпом и разговетно.

ДСТ.1.1.4. Разуме споро и разговетно артикулисана јасно контекстуализована питања која се односе на непосредне личне потребе и интересовања, породицу, блиско окружење.

ДСТ.1.1.5. Разуме основни смисао најједноставније конверзације, тј. предмет разговора који прати, уколико саговорници говоре довољно разговетно и споро.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ДСТ.1.1.6. Препознаје лична и друга имена, као и најубичајеније интернационализме, разуме фреквентне речи и изразе.

ДСТ.1.1.7. Разуме кратке и једноставне поруке у белешкама, електронским порукама (мејл, СМС).

ДСТ.1.1.8. Разуме најједноставнија упутства, уколико укључују и визуелне елементе.

ДСТ.1.1.9. Разуме општи смисао и главне информације у најједноставнијим врстама текстова (натписи, огласи, вести, кратки извештаји, сервисне информације, временске прогнозе, брошуре, проспекти, рекламе, стрипови), уколико су праћени илустративним елементима и препознатљивим начином графичког обликовања.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ДСТ.1.1.10. Чита наглас (изражајно) кратке и једноставне текстове (показујући да прати њихов општи смисао).

ДСТ.1.1.11. Успоставља и одржава друштвени контакт користећи најједноставнија језичка средства приликом поздрављања, представљања, добродошлице, окончања комуникације, захваљивања, извињавања, давања података о себи, распитивања о основним подацима који се тичу саговорника.

ДСТ.1.1.12. Саопштава саговорнику основне информације о себи и најближем окружењу (породица, кућни љубимци, место становања, школа, хоби).

ДСТ.1.1.13. Најједноставнијим језичким средствима тражи од саговорника одређени предмет.

ДСТ.1.1.14. Најједноставнијим језичким средствима, уз употребу увежбаних фраза, именује и описује људе и ствари из свог непосредног окружења или везане за лична искуства.

ДСТ.1.1.15. Поставља најједноставнија питања личне природе (о блиским темама, потребама, интересовањима, предметима у нечијем поседу) и одговара на слична питања саговорника.

ДСТ.1.1.16. Најједноставнијим језичким средствима саопштава шта воли, а шта не и поставља иста/таква питања саговорнику.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ДСТ.1.1.17. Пише најједноставније податке о себи и лицима из свог блиског окружења, у обрасцима, упитницима или табелама.

ДСТ.1.1.18. Пише најкраће и најсажетије белешке о информацијама од непосредног личног интереса (нпр. списак за куповину).

ДСТ.1.1.19. Писаним путем доставља информације о себи или тражи информације о другима.

ДСТ.1.1.20. Пише кратке и једноставне поздраве и поруке (као СМС, путем електронске поште или социјалне мреже).

ДСТ.1.1.21. Повезује неколико кратких исказа у везани текст о блиским темама. МЕДИЈАЦИЈА

ДСТ.1.1.22. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао јавних натписа и краћих текстова опште информативне природе (плаката, транспарената, јеловника...).

ДСТ.1.1.23. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког усменог исказа на страном језику.

ДСТ.1.1.24. На матерњем језику саопштава основну тему и најопштији садржај кратког писаног текста на страном језику.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.1.2.1. Препознаје и разумљиво изговара једноставније гласове и најчешће гласовне групе и познаје основне интонацијске схеме (нарочито упитну).

ДСТ.1.2.2. Правилно записује познату лексику.

ДСТ.1.2.3. Познаје и/или користи ограничени број правилних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог репертоара језичких средстава.

ДСТ.1.2.4. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за обављање основних комуникативних активности.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.1.3.1. Познаје основне појаве свакодневног живота циљних култура (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ДСТ.1.3.2. Зна за регије и државе у којима се страни језик користи као већински. ДСТ.1.3.3. Познаје најзначајније историјске догађаје циљних култура.

ДСТ.1.3.4. Познаје неколико најпознатијих историјских и савремених личности циљних култура; наводи и на матерњем језику даје основне податке о некој личности из циљних култура за коју показује интересовање.

ДСТ.1.3.5. Познаје неколико најпознатијих културних остварења циљних култура; наводи и описује на матерњем језику неколико локација циљних култура за које показује интересовање.

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на средњем нивоу.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ДСТ.2.1.1. Разуме фреквентнеречииизразакаоглавненосиоцезначењаукраткимсаопштењима на блиске теме.

ДСТ.2.1.2. Разуме једноставније поруке личне природе.

ДСТ.2.1.3. Разуме једноставнија упутства и поступа у складу с њима.

ДСТ.2.1.4. Разуме краћа саопштења и питања која се односе на блиску и познату тематику.

ДСТ.2.1.5. Разуме предмет краће усмене интеракције о личним и породичним стварима, непосредном друштвеном окружењу, природној средини.

ДСТ.2.1.6. Разуме спорији, јасно артикулисани монолошки исказ од неколико реченица, уз одговарајуће паузе и понављања.

ДСТ.2.1.7. Разуме основни смисао кратких телевизијских емисија (или других аудио-визуелних записа) о познатим темама, с предвидљивим информацијама, уколико се говори споро и разговетно.

ДСТ.2.1.8. Разуме појединачне речи, једноставне фразе и предвидљиве конструкције у модерној музици.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ДСТ.2.1.9. Разуме краће поруке личне природе са неколико суштинских информација (писма, мејлови итд.)

ДСТ.2.1.10. Разуме најједноставније савете и упутства који се тичу непосредних потреба (оријентација у простору, употреба апарата, правило игре), праћена визуелним елементима.

ДСТ.2.1.11. Разуме општи смисао и најважније информације у једноставнијим информативним текстовима (новинске вести, брошуре, проспекти, кратке репортаже, кратки прилози на друштвеним мрежама) с блиском тематиком и предвидљивим порукама.

ДСТ.2.1.12. Разуме општи садржај различитих врста нелинеарних интернет текстова, прилагођених узрасту и интересовањима.

ДСТ.2.1.13. Разуме најопштији смисао једноставних прозних и поетских текстова прилагођених узрасту и интересовањима.

ДСТ.2.1.14. Разуме општи смисао једноставнијих текстова модерне музике.

ДСТ.2.1.15. Разуме садржај једноставних рекламних порука уколико не садрже игру речи или неко конотативно/скривено/метафорично значење.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ДСТ.2.1.16. Успева да накратко поведе и/или одржи разговор на блиске и познате теме.

ДСТ.2.1.17. У оквиру размене информација са саговорником о темама од непосредног личног интереса повезује неколико реченица у смислену целину.

ДСТ.2.1.18. На једноставан начин тражи од саговорника предмет, објашњење, услугу.

ДСТ.2.1.19. Једноставним средствима описује или представља људе, предмете у свакодневној употреби, места, уобичајене активности.

ДСТ.2.1.20. Поставља једноставнија питања о темама које одговарају његовим интересовањима (слободно време, хоби, школа, породица, другови) и одговара на слична питања саговорника.

ДСТ.2.1.21. Исказује допадање и недопадање, слагање и неслагање. ДСТ.2.1.22. Размењује основне информације о плановима и обавезама. ДСТ.2.1.23. Формулише љубазне молбе и извињења.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ДСТ.2.1.24. Пише краће белешке о важним информацијама и тренутним потребама.

ДСТ.2.1.25. Писменим путем тражи или преноси детаљнија обавештења и податке личне природе.

ДСТ.2.1.26. Пише једноставне поруке (у личном обраћању) и објаве (на социјалним мрежама), као и кратка писма пријатељима и познаницима да би изразио захвалност, извињење и слично.

ДСТ.2.1.27. Пише кратке текстове на блиске теме у којима описује себе, своју породицу и окружење, користећи фреквентне кохезивне елементе.

МЕДИЈАЦИЈА

ДСТ.2.1.28. На матерњем језику преноси саговорнику општи смисао и појединачне информације краћих и једноставнијих писаних текстова опште информативне природе.

ДСТ.2.1.29. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег усменог исказа.

ДСТ.2.1.30. На матерњем језику саопштава основну тему и најважније информације краћег писаног текста.

ДСТ.2.1.31. На страном језику саопштава туристима најједноставније информације које су тражили од трећег лица (назив улице, број линије у градском саобраћају, цену).

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.2.2.1. Препознаје и разумљиво изговара већину гласова и гласовних група, уз одређена прозодијска ограничења (акценти, интонација, дужина).

ДСТ.2.2.2. Исправно записује фреквентне и увежбане краће речи, познаје и примењује одређен број основних правописних правила.

ДСТ.2.2.3. Познаје и/или користи једноставније граматичке елементе и конструкције.

ДСТ.2.2.4. Поседује ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.2.3.1. Разуме и описује сличности и разлике у свакодневном животу (нпр. начин исхране, радно време, навике, празници, разонода).

ДСТ.2.3.2. Познаје основне елементе у области умећа живљења (начин обраћања и поздрављања, тачност, конвенције и сл.).

ДСТ.2.3.3. Препознаје најкритичније обрасце понашања које је непримерено/ неприкладно у контексту циљних култура.

ДСТ.2.3.4. Препознаје најчешће стереотипе у вези са својом и циљним културама.

ДСТ.2.3.5. Познаје основне одлике регија и држава у којима се страни језик користи као већински.

ДСТ.2.3.6. Познаје животне услове који владају у појединим екосистемима света (клима, географске одлике и сл.) где се користи страни језик.

ДСТ.2.3.7. Препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости циљних култура.

ДСТ.2.3.8. Представља и укратко описује на циљном језику неколико познатих личности и појава из циљних култура, као и оне за које показује интересовање.

Следећи искази описују шта ученик/ученица зна и уме на напредном нивоу.

1. ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА

ДСТ.3.1.1. Разуме саопштења, упутства, молбе итд. којима се изражавају потребе и интересовања.

ДСТ.3.1.2. Разуме основни смисао и главне информације из разговора двоје или више (са) говорника, уколико се говори разговетно и умереним темпом.

ДСТ.3.1.3. Разуме кратко и једноставно монолошко излагање на узрасно адекватне и блиске теме, као и презентације праћене визуелним елементима.

ДСТ.3.1.4. Разуме основни смисао и главне информације радио и телевизијских емисија (или других аудио-визуелних записа) о блиским темама, као и тему и основну поруку кратких телевизијских репортажа и документарних филмова помажући се визуелним информацијама.

ДСТ.3.1.5. Разуме општи смисао и фреквентне фразе и изразе једноставнијих текстова модерне музике.

РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНОГ ТЕКСТА

ДСТ.3.1.6. Разуме општи смисао и релевантне информације на блиске теме у порукама, писмима, мејловима.

ДСТ.3.1.7. Разуме једноставнија упутства у вези с личним потребама и са сналажењем на јавним местима.

ДСТ.3.1.8. Разуме општи смисао и појединачне информације у узрасно примереним информативним текстовима различитих врста и разноврсне тематике, примерене узрасту.

ДСТ.3.1.9. Разуме општи садржај и главне информације различитих врста нелинеарних интернет текстова, прилагођених узрасту и интересовањима.

ДСТ.3.1.10. Разуме информације, главне идеје и поруке фикционалних прича и других форми из области књижевности за младе.

ДСТ.3.1.11. Разуме општи смисао и једноставније формулације у текстовима модерне музике. ДСТ.3.1.12. Разуме смисао једноставнијих рекламних порука.

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ДСТ.3.1.13. Описује себе и околину, школски контекст и приватан живот, свакодневне навике, претходне и планиране активности и догађаје.

ДСТ.3.1.14. Поставља неколико повезаних питања у низу, на познате теме у вези са личним потребама, интересовањима, обавезама, жељама, уз евентуалну помоћ и понављање; одговара на слична питања саговорника.

ДСТ.3.1.15. Објашњава зашто му се нешто допада или не допада, зашто се слаже или не слаже, зашто нешто воли или не; на једноставан начин износи и образлаже своје ставове и мишљење.

ДСТ.3.1.16. Објашњава оно што не разуме и тражи помоћ (вербалним и невербалним средствима).

ДСТ.3.1.17. Једноставним средствима пореди људе, ствари и појаве.

ДСТ.3.1.18. На једноставан начин и укратко излаже на задату тему или резимира краћи текст (прочитан или одслушан), делимично користећи и језичка средства која се у њему појављују.

ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ДСТ.3.1.19. Пише обична и електронска писма у којима с пријатељима и познаницима договара активности и једноставним језичким средствима обрађује/спомиње узрасно релевантне теме.

ДСТ.3.1.20. Саставља краће текстове од неколико повезаних реченица о себи, друштвеном и природном окружењу, аспектима приватног и школског живота.

ДСТ.3.1.21. На једноставан начин описује догађаје и обављене активности.

ДСТ.3.1.22. Пише кратке приче од понуђеног језичког материјала на узрасно адекватне теме.

ДСТ.3.1.23. На једноставан начин резимира или препричава краћи (прочитан или одслушан) текст, у извесној мери користећи и језичка средства која се у њему појављују.

МЕДИЈАЦИЈА

ДСТ.3.1.24. На матерњем језику саопштава основну тему и појединачне информације нешто опширнијег усменог исказа, примереног узрасту и интересовањима.

ДСТ.3.1.25. На матерњем језику преноси саговорнику тему, садржај и главне информације из краћих и једноставнијих писаних текстова (новинских и књижевних), примерених узрасту и интересовањима.

ДСТ.3.1.26. На страном језику саопштава једноставније информације добијене од трећег лица у вези с блиским комуникативним ситуацијама и познатим темама.

ДСТ.3.1.27. На матерњем језику преноси информације, упутства, молбе, савете и сл. добијене од трећег лица.

2. ЛИНГВИСТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.3.2.1. Углавном коректно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у понеким тежим комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила, а евентуалне неправилности не угрожавају комуникацију.

ДСТ.3.2.2. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу (тако да не долази до неспоразума) и познаје и примењује фреквентна правописна правила.

ДСТ.3.2.3. Познаје и/или користи одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе и флексије именица, глагола, придева, прилога.

ДСТ.3.2.4. Користи фреквентне лексичке елементе који се односе на теме и ситуације из његовог непосредног искуства.

3. ИНТЕРКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА

ДСТ.3.3.1. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у различитим аспектима свакодневног живота и прихвата постојање разлика.

ДСТ.3.3.2. Разуме основне сличности и разлике између своје и циљних култура у области умећа живљења и прихвата постојање разлика; примењује неке основне елементе у области умећа живљења (нпр. начин обраћања и поздрављања).

ДСТ.3.3.3. Разуме и избегава основне облике непримереног/неприкладног понашања у контексту циљних култура.

ДСТ.3.3.4. Препознаје да постоји пристрасност у тумачењу културних појава и негује критичко мишљење у њиховом посматрању и разумевању.

ДСТ.3.3.5. Познаје положај земаља у којима се користи страни језик. ДСТ.3.3.6. Познаје положај циљног језика у глобалном контексту и код нас.

ДСТ.3.3.7. Познаје најтипичније представнике појединих екосистема света где се користи страни језик и доводи их у везу са одликама екосистема.

ДСТ.3.3.8. Препознаје повезаност најважнијих појава из историје циљних култура и опште историје.

ДСТ.3.3.9. Препознаје утицај неколико најзначајнијих личности и дела из друштвене и уметничке историје циљних култура у свету, које доводи у везу са друштвеним и уметничким појавама из наше историје и обрнуто.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Поздрављање и представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	<p data-bbox="1016 236 1532 264">ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА</p> <p data-bbox="920 272 2092 746">Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, садржаја и препоручених језичких активности у комуникативним ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама, усмеравају наставника да операционализује исходе на нивоу једне или више наставних јединица. Наставник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и припреме часа, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика.</p> <p data-bbox="920 754 2029 858">То значи да исходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварује већина па до оних које достиже мањи број ученика са високим степеном постигнућа.</p> <p data-bbox="920 866 2092 1118">При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.</p> <p data-bbox="920 1126 1570 1155">ИИ. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА</p> <p data-bbox="920 1163 2092 1339">Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или</p>
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	
Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	
Разумевање и давање упутстава	
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	
Описивање догађаја и способности у садашњости	
Описивање догађаја и способности у прошлости	
Исказивање жеља, планова и намера	
Исказивање потреба, осета и осећања	
Исказивање просторних односа и величина	
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	
Изрицање дозвола, забрана, правила	
Изражавање припадања и поседовања	
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	
Изражавање количине, бројева и цена	

образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива и на социјалној интеракцији; рад у учионици и ван ње спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, потрагом за информацијама из различитих извора (интернет, дечији часописи, проспекти и аудио материјал) као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- наставник упућује ученике у законитости усменог и писаног кода и њиховог међусобног односа;
- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом, а без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту. Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
- наставник треба да омогући приступ и прихватање нових идеја;
- ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;

-уџбеници представљају извор активности и морају бити праћени употребом додатних аутентичних материјала;

-учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;

-рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче ученике на студиозни и истраживачки рад;

-за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто.

Технике/активности

Током часа се препоручује динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.). Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту.

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...). Решавање "текућих проблема" у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

"Превођење" исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова. Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:

-уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);

-препознавање везе између група слова и гласова;

-одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;

-извршавање прочитаних упутстава и наредби. Писмено изражавање:

- повезивање гласова и групе слова;
- замењивање речи цртежом или сликом;
- проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење "уљеза", осмосмерке, укрштене речи, и слично);
- повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
- попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
- писање честитки и разгледница;
- писање краћих текстова.

Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

Предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем. Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина.

Слушање

Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање ученик треба да поседује и следеће компетенције:

- дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука),
- референцијалну (о темама о којима је реч) и
- социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.). Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца:

- од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде,
- од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст,

-од особина онога ко говори,
-од намера с којима говори,
-од контекста и околности - повољних и неповољних - у којима се слушање и разумевање остварују,
-од карактеристика и врсте текста који се слуша, итд.

Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима због обиља контекстуалних информација које се аутоматски уписују у дуготрајну меморију, остављајући пажњи могућност да се усредсреди на друге појединости);
- дужина усменог текста;
- брзина говора;
- јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
- познавање теме;
- могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Читање

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте читања:

- читање ради усмеравања;
- читање ради информисаности;
- читање ради праћења упутстава;
- читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

- глобалну информацију;

- посебну информацију,
- потпуну информацију;
- скривено значење одређене поруке.

Писање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, осећања и реакције, пренесе поруке и изрази ставове, као и да резимира садржај различитих порука (из медија, књижевних и уметничких текстова итд.), води белешке, сачини презентације и слично.

Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста. Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће:

-теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);

-текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, резимирање, личне белешке);

-лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази претпоставке, сумњу, захвалност и слично у приватном, јавном и образовном домену);

-степен самосталности ученика (од вођеног/усмераваног писања, у коме се ученицима олакшава писање конкретним задацима и упутствима, до самосталног писања).

Говор

Говор као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији монолошког излагања, при чему говорник саопштава,

обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији интеракције, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.

Активности монолошке говорне продукције су:

- јавно обраћање (саопштења, давање упутстава и информација);
- излагање пред публиком (предавања, презентације, репортаже, извештавање и коментари о неким догађајима и сл.)

-Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:

- читањем писаног текста пред публиком;
- спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
- реализацијом увежбане улоге или певањем.

Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример:

- размену информација,
- спонтану конверзацију,
- неформалну или формалну дискусију, дебату,
- интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Социокултурна компетенција и медијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи. Та знања се, у зависности од

нивоа општих језичких компетенција, крећу од познавања основних комуникативних принципа у свакодневној комуникацији (основни функционални стилови и регистри), до познавања карактеристика различитих домена језичке употребе (приватни, јавни и образовни), паралингвистичких елемената, и елемената културе/култура заједница чији језик учи. Наведена знања потребна су за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом. Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија, итд.) и способност изналажења структуралних и језичких еквивалената између језика са кога се преводи и језика на који се преводи.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области

граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

ГраMATичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говор и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

ГраMATичке категорије су разврстане у складу са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво који подразумева прогрессију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

ИИИ. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног

оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик - наставник, као и ученик - ученик.

ОБАВЕЗНЕ ФИЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ

Физичке активности ученика доприносе остваривању постављеног циља и исхода физичког и здравственог васпитања. Ове активности организују се у оквиру редовног распореда или према посебном распореду у складу са просторним могућностима школе и потребама ученика у трајању од 1,5 час недељно.

План рада ових активности је саставни део планирања у физичком и здравственом васпитању.

Школа се може определити за један од понуђених начина организације ових активности на предлог Стручног већа. Начин организације ових активности је саставни део Школског програма и Годишњег плана рада школе.

Начини организације рада обавезних физичких активности ученика:

- реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. У школама које имају одговарајуће материјално-техничке и просторне услове, фонд од 1/2 школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, може се реализовати тако што ће ученици сваке друге недеље имати још један час ових активности, или на други начин који предложи Стручно веће физичког и здравственог васпитања. Ради ефикаснијег рада и обухваћености свих ученика дозвољено је спајање два одељења истог разреда. Два наставника раде истовремено са два одељења.

- реализују се у трајању од 45 минута, једном у току недеље. Фонд од 1/2 школског часа односно 22,5 минута, на недељном нивоу, реализује се кумулативно, једном у тромесечју, у укупном трајању од 6 школских часова, односно 4,5 сати.

Стручно веће може предложити неки други начин организације ових активности, посебно уколико се школа определи да ове активности реализује изван школе (пливање, скијање, клизање, оријентиринг итд.).

Програмски садржаји обавезних физичких активности Обавезни програмски садржаји ових активности су:

- Кондиционо вежбање ученика у трајању од најмање 20 минута;

- Мали фудбал:

1. Вођење и контрола лопте,
2. Примање лопте и додавање лопте различитим деловима стопала,
3. Шутирање на гол и основе игре у нападу (откривање),
4. Одузимање лопте и основе игре у одбрани (покривање),
5. Вежбе са два и три играча,
6. Игра са применом основних правила за мали фудбал.

Препоручени програмски садржаји ових активности:

- Обучавање и усавршавање елемената предвиђених препорученим наставним садржајима:

1. Атлетике;
2. Гимнастике;

3. Плеса и ритмике;
4. Других активности предвиђених програмом школских такмичења.
 - Мали фудбал:
 1. колективна игра у одбрани и нападу,
 2. техника игре голмана,
 3. игра уз примену правила
 - Пливање;
 - Скијање;
 - Клизање;
 - Бадминтон;
 - Стони тенис;
 - Оријентиринг;
 - Друге активности по избору Стручног већа школе.

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета	ВЕРСКА НАСТАВА
Циљ	ЦИЉЕВИ верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесу да се њоме посведоће садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се уџеницима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Притом упознавање уџеника са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и науџних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа џовеџанства.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

ТЕМА (наставне јединице)	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА
I – УВОД 1. Упознавање садржаја програма и начина рада	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; • Установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном школовању. 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 5. разреда основне школе; • моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном циклусу школовања. • бити мотивисан да похађа часове Православног катихизиса. 	<ul style="list-style-type: none"> • Упознавање са садржајем програма и начином рада • Прелиминарна систематизација

<p>II - РЕЛИГИЈА И КУЛТУРА СТАРОГ СВЕТА</p> <p>2. Религија и култура старог света</p> <p>3. Човек тражи Бога</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Упознати ученике са основним елементима религије и културе старог века. • Упознати ученике са паганским митовима и легендама о вечном животу. • Припремити ученике за сусрет са Откровењем Истинитог Бога. 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да именује неке политеистичке религије. • моћи да наведе неке од карактеристика политеистичких религија и културе старог века 	<ul style="list-style-type: none"> • Религија и култура старог света • Човекова жеђ за Богом и вечним животом • Митови и легенде
<p>III - ОТКРИВЕЊЕ - СВЕТ БИБЛИЈЕ</p> <p>4. Божије Откровење</p> <p>5. Свето Писмо (настанак, подела)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Развити код ученика свест о Богу као личности која се открива човеку • Упознати ученике са појмовима Светог Предања и Светог Писма • Објаснити ученицима узрок и начин настанка Библије 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да уочи да се Бог откривао изабраним људима, за разлику од паганских божанстава; • моћи да објасни да је рођење Христово догађај који дели историју на стару и нову еру; • моћи да наведе неке од библијских књига, њихове ауторе и оквирно време настанка • моћи да разликује Стари и Нови Завет • бити подстакнут да се односи према Библији као светој књизи; 	<ul style="list-style-type: none"> • Божије Откровење • Свето Писмо (настанак, подела)

<p>IV - СТВАРАЊЕ СВЕТА И ЧОВЕКА</p> <p>6. Стварање света</p> <p>7. Стварање човека</p> <p>8. Прародитељск и грех</p> <p>9. Човек изван рајског врта</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Пружити ученицима знање да Бог из љубави ствара свет да би му дао вечно постојање; • Оспособити ученике за разумевање посебности улоге човека у свету, као споне између Бога и света. • Објаснити ученицима повест о првородном греху и његовим последицама; • Указати ученицима на начин на који се Бог стара о свету и човеку од Адама до Ноја; • Пробудити у ученицима осећај одговорности за свет који их окружује. 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да преприча библијску причу о постању и доживи је као дело љубави Божије • моћи да увиди да је Бог поред видљивог света створио и анђеле • моћи да преприча библијску приповест о стварању човека и уочи да је човек сличан Богу јер је слободан • бити подстакнут на развијање осећаја личне одговорности према природи; • моћи да наведе неке од последица првородног греха по човека и читаву створену природу; • моћи да преприча неку од библијских прича до Аврама; • моћи да повеже причу о Нојевој барци са Црквом • бити подстакнут на послушност као израз љубави према Богу; 	<ul style="list-style-type: none"> • Шестоднев • Стварање човека „по икони и подобију“ • Прародитељски грех • Човек изван рајског врта (Каин и Авел, Ноје, Вавилонска кула)
--	---	---	---

<p>V - СТАРОЗАВЕТН А ИСТОРИЈА СПАСЕЊА</p> <p>10. Аврам и Божији позив</p> <p>11. Исак и његови синови</p> <p>12. Праведн и Јосиф</p> <p>13. Мојсије</p> <p>14. Пасха</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Упознати ученике са старозаветним личностима и догађајима • Указати ученицима на везу између старозаветних личности и Христа • Указати ученицима на повезаност Пасхе и Христа • Указати ученицима на етичку вредност старозаветних списа • Развијање свести ученика о старању Божјем за свет кроз библијску историју; • Пружити ученицима знање о старозаветним мотивима у иконографији. 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да наведе неке од најважнијих старозаветних личности и догађаја • моћи да уочи везу старозаветних праотаца и патријараха са Христом • моћи да исприча да јеврејски народ прославља Пасху као успомену на излазак из Египта • моћи да извуче моралну поуку из библијских приповести • моћи да препозна старозаветне личности и догађаје у православној иконографији. 	<ul style="list-style-type: none"> • Аврам и Божији позив • Исак и његови синови • Праведни Јосиф • Мојсије • Пасха
--	---	--	--

<p>VI - ЗАКОН БОЖИЈИ</p> <p>15. На гори Синају</p> <p>16. Десет Божјих заповести</p> <p>17. Закон Божији као педагог за Христа</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Објаснити ученицима околности у којима је Бог дао Закон преко Мојсија; • Пружити ученицима основно знање о томе да се кроз заповести Божје остварује заједница између Бога и људи; • Пружити ученицима основ за разумевање да су Десет Божјих заповести водич и припрема за Христове заповести љубави 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да преприча библијски опис давања Десет Божијих заповести Мојсију; • моћи да наведе и протумачи на основном нивоу Десет Божјих заповести; • моћи да разуме да је од односа према Заповестима зависила и припадност Божијем народу; • бити подстакнут да примени вредности Декалога у свом свакодневном животу. 	<ul style="list-style-type: none"> • Добијање Божијих заповести на гори Синају • Садржај Десет Божјих заповести • Смисао Декалога као припреме за Христа
<p>VII - МЕСИЈАНСКА НАДА</p> <p>18. „Земља меда и млека“</p> <p>19. Цар Давид</p> <p>20. Соломон и јерусалимски храм</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Упознати ученике са појмом „обећане земље“ и њеним значајем за „изабрани народ Божији“ • Објаснити ученицима значај старозаветне Скиније и Храма • Указати ученицима на улогу старозаветних царева и пророка 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да препозна на слици Ковчег Завета и Скинију и да у једној реченици каже шта је мана • моћи да именује најважније личности јеврејског народа у Обећаној земљи • моћи да уочи да је Светиња над светињама посебно место Божијег присуства • знати да је цар Давид испевао Псалме у славу Божију 	<ul style="list-style-type: none"> • Насељавање Обећане земље (Исус Навин, Самсон...) • Цар Давид • Соломон и јерусалимски храм • Псалми Давидови • Старозаветни пророци • Месијанска нада

<p>21. Псалм и Давидови</p> <p>22. Старозаветн и пророци</p> <p>23. Месијанск а нада</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Указати ученицима на лепоту Давидових псалама • Објаснити ученицима појам Месије • Предочити ученицима специфичности библијског текста и омогућити им да доживе његову сликовитост 	<ul style="list-style-type: none"> • моћи да наведе неке од старозаветних пророка • моћи да уочи да су старозаветни пророци најављивали долазак Месије • увидети значај покајања и молитве као „жртве угодне Богу“ на основу одељака поучних и пророчких књига • моћи да уочи у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса у 5. разреду. 	
---	--	---	--

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:

1. Рад с подацима и информацијама-прикупљање података, анализа и презентација
2. Решавање проблема- ученици се оснажују да препознају проблеме и активно траже решења
3. Сарадња-интерактивни начин рада, групни рад, тимски рад
4. Дигитална компетенција-прикупљање података на интернету, израда ПП презентација
5. Компетенција за учење-развијање знања, вештина и ставова
6. Одговорно учешће у демократском друштву-ученици се оснажују и подстичу да одговорно и активно учествују у друштву
7. Комуникација-изношење сопственог мишљења, осећања, ставова на конструктиван начин
8. Одговоран однос према околини-бављење непосредним окружењем, уочавање проблема

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
<p style="text-align: center;">I УВОД</p>	<p>Катихизација као литургијска делатност је заједничко дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у Богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе: Настава се реализује кроз следеће облике наставе: 1) теоријска настава (35 часова) 2) практична настава (1 час). Место реализације наставе: 1) Теоријска настава се реализује у учионици; 2) Практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже.</p>
<p style="text-align: center;">II - РЕЛИГИЈА И КУЛТУРА СТАРОГ СВЕТА</p>	<p>Катихета (вероучитељ) треба да упозна ученике са основним елементима религије и културе старог века, најзначајнијим паганским митовима и легендама о вечном животу и да припреми ученике за сусрет са Правим и Истинитим Богом који нам се открива у личном односу, а о чему нам сведоче Свето Писмо и Свето Предање. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе(процењивање успешности</p>

	<p>реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: 1) процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; 2) провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање и посматрање понашања ученика;</p>
<p>III - ОТКРИВЕЊЕ - СВЕТ БИБЛИЈЕ</p>	<p>Катихета је позван да код ученика развија свест о Богу као Личности која нам се открива и да их упозна са појмовима Светог Писма и Светог Предања, као и са узроком и начином настанка Библије. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе(процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: 1) процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; 2) провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање и посматрање понашања ученика;</p>
<p>IV - СТВАРАЊЕ СВЕТА И ЧОВЕКА</p>	<p>Катихета (вероучитељ) треба да упозна ученике са истином да Бог ствара свет из љубави како би му дао вечно постојање, да их оспособи да увиде посебну улогу човека као споне између Бога и створеног света коју му је (човеку) Бог наменио, објасни им повест о прародитељском греху и упозна их са његовим последицама, укаже им на начин на који се Бог стара о свету и човеку од Адама до Ноја и пробуди у ученицима одговорност за свет који их окружује. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом</p>

	<p>динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе(процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: 1) процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; 2) провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање и посматрање понашања ученика;</p>
<p>V - СТАРОЗАВЕТНА ИСТОРИЈА СПАСЕЊА</p>	<p>Катихета (вероучитељ) треба да упозна ученике са старозаветним личностима и догађајима и њиховом повезаношћу са Христом, а посебно догађаја Пасхе, као и да им укаже на етичку вредност старозаветних списа, на библијску историју као сведочанство Божије бриге о свету и човеку, а осим тога и да их упозна са старозаветним мотивима у иконографији. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као</p>

	<p>простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе(процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: 1) процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; 2) провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање и посматрање понашања ученика;</p>
<p>VI - ЗАКОН БОЖИЈИ</p>	<p>Катихета (вероучитељ) треба да објасни ученицима околности у којима је Бог дао Закон преко Мојсија, да им пружи основно знање о томе да се кроз Десет Божијих заповести остварује заједница Бога и људи и да оне представљају водич и припрему за Христове заповести љубави. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе(процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: 1) процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; 2) провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање и посматрање понашања ученика;</p>

**VII - МЕСИЈАНСКА
НАДА**

Катихета (вероучитељ) треба да упозна ученике са појмом Обећана земља и његовим значајем за избрани Народ Божији, да им објасни значај Старозаветне Скиније и Храма, да им укаже на улогу старозаветних царева и пророка, лепоту Давидових псалама, да им објасни појам Месије и предочи им специфичност библијског текста и омогући да доживе његову сликовитост. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота. Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: 1) процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; 2) провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз: усмено испитивање; писмено испитивање и посматрање понашања ученика;

Назив предмета	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Циљ	Циљ наставе и учења предмета: Циљ наставе и учења грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.
разред	пети
Годишњи фонд часова	36

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:	САДРЖАЈИ
ЉУДСКА ПРАВА Права детета	<ul style="list-style-type: none"> --разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; --препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава; --штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; --учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; --аргументује потребу посебне заштите права детета; --на примеру препозна уграђеност права деце у основним документима која уређују рад школе; --наводи примере и показатеље остварености и кршења дечијих права; --наводи чиниоце који утичу на остварење дечијих права; --поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу/школи; --препозна ситуације кршења својих права и права других; --идентификује кршење људских права на примеру неког историјског догађаја; 	<p>Потребе и права</p> <p>Потребе и жеље. Потребе и права.</p> <p>Права и правила у учионици.</p> <p>Правила рада у учионици, доношење групних правила.</p> <p>Права детета у документима о заштити права</p> <p>Посебност права детета и људска права.</p> <p>Конвенција о правима детета.</p> <p>Врсте права.</p> <p>Показатељи остварености и кршења дечијих права. Конвенција о правима детета у документима која се односе на школу.</p>
ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Школа ка о заједница	<ul style="list-style-type: none"> --поштује правила одељенске заједнице и правила на нивоу школе; --поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва; --искаже свој став о значају правила у функционисању заједнице; --понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; --наводи начине демократског одлучивања; --препозна одговорност одраслих у заштити права деце; 	<p>Права и функционисање заједнице</p> <p>Моје заједнице. Школа као заједница.</p> <p>Одлучивање у учионици и школи.</p> <p>Гласање и консензус као демократски начини одлучивања.</p> <p>Одговорности и обавезе у заједници</p>

	<ul style="list-style-type: none"> -објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; -реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ; 	<p>Одговорност деце. Одговорности одраслих (родитеља, наставника). Кршење и заштита права Шта могу и коме да се обратим у ситуацијама насиља.</p>
<p>ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Сукоби и насиље</p>	<ul style="list-style-type: none"> -препозна и анализира сличности и разлике између ученика у групи; -прихвата друге ученике и уважава њихову различитост; -проналази примере моралних поступака у књижевним делима које чита, у медијима и у свакодневном животу; -наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције. -проналази примере нетолеранције и дискриминације у књижевним делима која чита; -у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; -препозна и објасни врсте насиља; -прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама; -заштити од дигиталног насиља; -анализира сукоб из различитих углова (препознаје потребе учесника сукоба) и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; -аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба; 	<p>Наши идентитети Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет). Стереотипи и предрасуде. Дискриминација. Толеранција. Сукоби и насиље Сукоби и начини решавања сукоба. Предности конструктивног решавања сукоба. Врсте насиља: физичко, активно и пасивно, емоционално, социјално, сексуално, дигитално. Реаговање на насиље. Начини заштите од насиља.</p>
<p>ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - препознаје примере грађанског активизма у својој школи и исказује позитиван став према томе; - идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - осмишљава акције, процењује њихову изводљивост и предвиђа могуће ефекте; - активно учествује у тиму, поштујући правила тимског рада (у групној дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин); 	<p>Планирање и извођење акција у школи у корист права детета Учешће ученика у школи. Избор проблема. Тражење решења проблема. Израда плана акције. Анализа могућих ефеката акције. Планирање и извођење акције. Завршна анализа акције и вредновање</p>

	- учествује у доношењу одлука у тиму/групи поштујући договорене процедуре и правила; - учествује у извођењу акције; - процењује ефекте спроведене акције и идентификује пропусте и грешке; - презентује, образлаже и аргументује изабрану акцију и добијене резултате за унапређивање живота у школи.	ефеката. Приказ и анализа групних радова.
--	--	---

Кључне речи по областима:

Људска права; права детета: права, потребе, правила, Конвенција

Демократско друштво; школа као заједница: заједница, демократско одлучивање, одговорност, кршење права

Процеси у савременом свету; сукоби и насиље: предрасуде, стереотипи, дискриминација, толеранција, насиље

Грађански активизам: проблем, план акције, тимски рад, презентација, евалуација

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: Оспособљавање ученика за активно учешће у грађанском животу и друштву

Специфичне предметне компетенције: Развијање знања, вештина и ставова који омогућавају активну улогу у грађанском животу и друштву

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:

1. Рад с подацима и информацијама-прикупљање података, анализа и презентација
2. Решавање проблема- ученици се оснажују да препознају проблеме и активно траже решења
3. Сарадња-интерактивни начин рада, групни рад, тимски рад
4. Дигитална компетенција-прикупљање података на интернету, израда ПП презентација
5. Компетенција за учење-развијање знања, вештина и ставова
6. Одговорно учешће у демократском друштву-ученици се оснажују и подстичу да одговорно и активно учествују у друштву
7. Комуникација-изношење сопственог мишљења, осећања, ставова на конструктиван начин
8. Одговоран однос према околини-бављење непосредним окружењем, учачавање проблема

Област/тема	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
<p>ЉУДСКА ПРАВА Права детета</p>	<ul style="list-style-type: none"> - увођење ученика у наставни предмет и упознавање са значајем грађанског васпитања; - упознавање ученика са садржајем наставног програма и давање јасних упутстава за рад; - повезивање постојећег знања са новим; - упознавање са Конвенцијом о правима детета у документима која се односе на школу; - препознавање својих права и права других, као и идентификација кршења истих;
<p>ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Школа као заједница</p>	<ul style="list-style-type: none"> - дефинисање правила одељенске заједнице и правила школе; - примена различитих интерактивних облика рада, као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада; - разумевање значаја правила у функционисању заједнице;
<p>ПРОЦЕСИ У СВРЕМЕНОМ СВЕТУ Права детета</p>	<ul style="list-style-type: none"> - осмишљавање и реализација различитих активности: радионица, симулација, играња улога, студија случаја, дебата, дискусија, пројеката, истраживања, промоција, ... - симулација примера из свакодневног живота: предрасуде, стереотипи, дискриминација и нетолеранција по различитим основама; - коришћење филмова, интернета, као и разговор о говору мржње, нетолеранцији и дигиталном насиљу; - развој конструктивног решавања сукоба;
<p>ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - идентификација примера грађанског активизма у школи и неговање позитивног става према томе; - прикупљање података о проблему на основу различитих извора и техника; - реализација одабраних акција, као и њихова анализа; - неговање тимског рада; - вредновање ефеката спроведених акција у школи.

ДОПУНСКА И ДОДАТНА НАСТАВА

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА				
Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
10	Падежи	индивидуални, групни, фронтални	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	оспособљавање ученика да препознају облике именских речи и да их правилно користе
7	Глаголски облици	рад у пару, фронтални	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	бољи резултати на проверама, побољшање говорне културе
8	Правопис	рад у пару, фронтални, индивидуални	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	побољшање писмене културе
6	Књижевно-теоријски појмови	текстуални, фронтални,	- презентује наставни садржај и прилагођава методе ученичким способностима	усвајање основних термина науке о књижевности
5	Стилске фигуре	текстуални, фронтални, индивидуални	- презентује наставни садржаји прилагођава методе ученичким способностима	развијање говорне и писмене културе

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Број часова	Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
24	Језик Граматика Правопис	-Презентује наставне садржаје; -Мотивише на закључивање; -Припрема за такмичења	- примењује претходно стечена знања; овладава новим граматичким и правописним законитостима (падежни систем, променљиве и непроменљиве речи, писање великог слова и одричне речце <i>не</i>); уочава на примерима; упоређује; -уз помоћ наставника решава тестове са ранијих такмичења.	- припрема ученика за школско, општинско, међуопштинско и републичко такмичење из Српског језика.
8	Књижевност - Школска лектира - Домаћа лектира	-Презентује наставне садржаје; -Мотивише на закључивање; -Припрема за такмичења	чита, анализира и интерпретира дела по избору ученика и на- уочава главне мотиве и песничке слике; запажа основне карактеристике ликовна. ставника;	увођење ученика у структуру и анализу дела; тумачење главних мотива и песничких слика у лирској песми; развијање осећања за аутентичне естетске вредности у књижевној уметности.
4	Култура изражавања - Говорно изражавање - Писмено изражавање	-Мотивише на стваралачки однос према језику; -Подстиче креативност у усменом и писменом изражавању.	усваја општа правила о писму као облику општења; увежбава технике у изради писменог састава и анализира стилске грешке оцењених радова.	развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и уверљиво усмено и писмено изражавање; богаћење речника.

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Садржај	Број часова	Начин и поступак остваривања	Исходи
Текстови -читање -разговор	2 1	Индивидуални разговори Самостални рад (анализа прочитаног текста)	Правилно читају и спелују речи и одговарају на питања Разумеју текст-превод
Глаголски облици	4	Индивидуални разговори Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање Самостално решавање примера	Правилно формирају глаголске облике(Present Simple and Continuous, Past Simple, Present Perfect and Future Simple Tense)
Компарација придева	1	Индивидуални разговори Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање Самостално решавање примера	Правилно формирају и примењују компаратив и суперлатив придева
Множина именица	1	Индивидуални разговори Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање Самостално решавање примера	Употребљавају правилне и неправилне множине именица у реченицама

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ ИСТОРИЈЕ

Садржаји програма за пети разред	Број часова	Начин реализације програма	Врсте активности у образовно-васпитном раду
Време и рачунање времена	2	Објашњавање временских јединица у историји и вежбање на примерима	Вежбају на примерима
Сналажење на историјској карти: Винча , Старчево, Лепенски Вир, Средоземно море, Мала Азија, Јерусалим, Рим, Стара Грчка, Крит, римске провинције на Балкану, Галија)	2	Задавање појмова и њихово налажење на различитим историјским каретама Учење читања историјске карте	Проналазе задате појмове на карти Сналазе се на карти: читају ознаке
Основе робовласничког друштва: роб, робовласник	2	Кроз објашњавање основних појмова роб, робовласник, кроз шему робовласничког друштва и анализу појединих Хамурабијевог законика приближити ученицима то време	Слушају објашњења Анализирају шему робовласничког друштва Анализирају чланове Хамурабијевог законика
Занимљива историја	2	Повећање заинтересованости за активности из историје кроз рад на цд-у, „Стари век“ и асоцијације Анализа познатих изрека и легенди које су се одржале кроз време: (Како су гуске спасиле Рим, Ханибал анте портас, О Амазонкама, Ахилова пета, Сизифов камен, Гордијев чвор, Дођох, видех, победих...)	Квизови, асоцијације, гледање цд-ова, анализа познатих изрека и легенди, које су и данас у употреби
Припремање за контролни	4	Прорађивање пређеног градива по целинама	Вежбање, проналажење на карти, одговарање на питања...

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ ИСТОРИЈЕ

Садржај	Број часова	Начин реализације	Врсте активности
Рачунање времена	2	Увежбавање стечених знања везаних за рачунање времена задавањем тежих задатака (рачунање по хришћанском, муслиманском, византијском, грчком, римском календару...)	Израда задатака Самостално задавање примера Показивање другима, који то не знају
Сналажење на историјској карти (Египат, Грчка, Крит, Рим, римске провинције на Балкану, Винча, Старчево и Лепенски Вир, Средоземно море, Дунав, освајања Александра Македонског..)	2	Задавање појмова и њихово налажење на различитим историјским каретама Учење читања историјске карте	Проналазе задате појмове на карти Сналазе се на карти: читају ознаке
Представљање градива кроз адекватне дијапозитиве, ППТ, филмове (Уметност Старе Грчке и Рима, познате личности, Старог века)	2	Гледањем дијапозитива обновити лекцију, или објаснити оно што није јасно	Посматрају дијапозитиве, филмове, ППТ, питају, одговарају на питања наставника
Занимљива историја	2	Израда асоцијација, квизова Гледање ЦД-ова (Стари век-3	Израда асоцијација и квизова и њихово решавање Гледање ЦД-ова и критичка анализа одгледаног

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

Садржаји програма	Начин и поступак остваривања	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	-дијалогска, -демонстрациона, -групни	-слушају, -питају, -разговарају	Боље разумевање, препознавање,
ВАСИОНА	-дијалогска, -рад у паровима, -демонстрациона	-питају, -слушају, -демонстрирају	Боље, брже учовање и разумевање и усвајање знања
ПЛАНЕТА ЗЕМЉА	-дијалогска, -илустративна	-питају, демонстрирају, -илуструју	Разумевање појмова, усвајање знања, повезивање и примена наученог

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

Садржај програма	Начин и поступак остваривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	Објашњава појмове и процесе, ,одговара на постављена питања ученика, мотивише, подстиче.....	Упознавање основних појмова, разговор	Осамостаљивање у учењу. Утврђивање знања
ВАСИОНА	Објашњава појмове и процесе, ,одговара на постављена питања ученика, мотивише, подстиче.....	Упознавање основних појмова , разговор	утврђивање знања, Осамостаљивање у учењу
ПЛАНЕТА ЗЕМЉА -	Објашњава појмове и процесе, ,одговара на постављена питања ученика, мотивише, подстиче.....	Упознавање основних појмова, Учвршћивање знања	Осамостаљивање у учењу, Утврђивање знања Активно учешће и улога у доношењу одлука,

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ МАТЕМАТИКЕ

Садржаји програма	Исходи	Начини и поступци остваривања програма
ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	<ul style="list-style-type: none"> - Схватају појам дељивости. - Знају да растављају бројеве на просте чиниоце - Умеју да одређују најмањи заједнички садржалац и највећи заједнички делилац. Знају да издвоје бројеве дељиве са 2,3,5 и 9 издатог скупа бројева - Умеју да формирају скуп и да га прикажу веновим дијаграмом - Умеју помоћу веновог дијаграма да одреде пресек, унију и разлику два скупа - Умеју да нацртају бројевну полуправу и знају елементе скупа природних бројева -Размишљају, одговарају,коментаришу,раде домаће... 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснити појам дељивости. - Демонстрирати дељивост са 2, 3, 4, 5 и 9 на адекватним примерима. - Објаснити појам простог и сложеног броја. - Растављати бројеве на просте чиниоце. Вежбати одређивање НЗС и НЗД). - Поновити дефиницију скупа и илустровати на очитим примерима - Утврдити правила скуповних операција - Поновити представљање скупа Веновим дијаграмом - Одговорати на питања ученика и отклањати њихове дилеме кроз решавање одабраних лакших задатака. Пратити активности ученика.
ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Схватају познате геометријске објекте - Пправе разлику између дужи, праве и полуправе Умеју да нацртају кружницу и да обележе основне елементе 	<ul style="list-style-type: none"> - Истаћи значајне појмове код скупова тачака. - Поновити потребне дефиниције. Решавати једноставније задатке
УГАО	<ul style="list-style-type: none"> - Умеју да преносе углове. - Правилно користе угломер. - Умеју да сабирају мере углова. Разликују врсте углова - Разликују упоредне, унакрсне, суседне углове Знају да одреде комплементан и суплементан угао датом 	<ul style="list-style-type: none"> - Поновити основне појмове код угла. - Демонстрирати преношење углова,упоређивање и сабирање. - Појаснити разлику између углова Обучити ученике да правилно користе угломер. поновити правило за комплементне и суплементне углове -Решавати једноставније задатке са упоредним, унакрсним и суседним угловима.
РАЗЛОМЦИ	<ul style="list-style-type: none"> - Умеју да сабирају и одузимају разломке - Знају да сабирају и одузимају бројеве у децималном запису Правилно решавају једначине и неједначине са сабирањем и одузимањем. - Правилно решавају задатке са множењем и дељењем разломака и децималних записа. Умеј уда прикажу решење неједначине на бројевној полуправој 	<ul style="list-style-type: none"> - Демонстрирати сабирање и одузимање разломака кроз одабране задатке. - Поновити сабирање и одузимање у децималном запису - Решавати једноставније једна чине и неједначине са сабирањем и одузимањем - Решавати једноставније задатке са множењем и дељењем разломака и дец. записа. Решавати једноставније једначине и неједначине.
ОСНА СИМЕТРИЈА	<ul style="list-style-type: none"> - Знају да конструишу симетралу дужи и угла. - Умеју да поделе дуж и угао на једнаке делове. 	<ul style="list-style-type: none"> - Демонстрирати конструкцију симетрале дужи и угла. - Решавати лакше задатке применом наведених конс

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ МАТЕМАТИКЕ

Садржаји програма	Исходи	Начини и поступци остваривања програма
<p>ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ</p>	<p>-познају дељивост природних бројева и основна правила дељивости и оперишу са појмом дељивости у проблемским ситуацијама -умеју да одређују најмањи заједнички садржалац и највећи заједнички делилац као и да их примене на текстуалне задатке постављање проблема за проналажење решења решавање сложених текстуалних задатака применом скупова решавање израза са више скуповних операција решавање сложеног бројевног израза решавање задатака са такмичења</p>	<p>примена правила дељивости на основу основних правила дељивости, изводити правила дељивости нза сложене бројеве примена на текстуалне задатке одговарајућих правила навођење на закључивања у којим ситуацијама се користи НЗС и НЗД - откривају решења као и више начина за решавање проблема -примењују знање из скупова на реалне ситуације -умеју графички да прикажу скупове, као и на основу графичког приказа да наведу елементе скупа уме да постави одговарајући бројевни израз и да га израчуна</p>
<p>ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ</p>	<p>-цртају и конструишу, по потреби, геометријске објекте (права, дуж, полуправа, раван, кружница, круг, угао и др.) уочавају положаје геометријских фигура</p>	<p>разликовање узајамног положаја правих указивање на узајамни положај кружница у зависности од централног растојања</p>
<p>УГАО</p>	<p>цртају, уочавају проблем и трагају за решењем</p>	<p>цртањем слика поставити пред ученике задатке које треба решити као и пружање помоћи</p>
<p>РАЗЛОМЦИ</p>	<p>-схватају појам разломка, умеју да га записују на разне начине и врше прелаз с једног начина на други али и да рачунају сложеније бројевне изразе са њима -умеју да упоређују разломке и да их представљају на бројевној правој -имају довољну увежбаност у извођењу основних рачунских операција с разломцима (у оба записа) могу да читају, састављају и рачунају једноставније бројевне изразе и да их користе у реалним ситуацијама -Умеју да решавају једначине и неједначине с разломцима -По потреби претварају и друге јединице мере, рачунајући са њима -Знају израчунати аритметичку средину бројева -Знају шта је размера и умеју да је примене</p>	<p>увежбавање приоритета рачунских операција решавање једначина и неједначина са разломцима израчунавање аритметичке средина и њена примена увежбавање множења и дељења у оба записа и истовремена употреба истих</p>

	Увиђају математички садржај у текстуалним задацима и изражавају га математичким језиком	
ОСНА СИМЕТРИЈА	-познају осну симетрију и њена својства, а умеју да конструишу и симетрале дужи, симетрале угла, конструишу симетричне тачке, симетричне фигуре у односу на дату праву као и нормале на дату праву кроз дату тачку примењују особина симетрала и конструишу тражене скупове тачака	- усвајање примене особина симетрале дужи и угла - конструисање оносиметричних фигура и скупа тачака увиђање примене у свакодневном животу и повезивање градива

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ БИОЛОГИЈЕ

Садржај програма	Начин и поступак оставривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
Порекло и разноврсност живота	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче на усвајање знања - мотивише за рад - охрабрује - похваљује - методе рада прилагођава карактеристикама и способности ученика 	<ul style="list-style-type: none"> - слушају - питају - уочавају - упоређују - разговарају 	<ul style="list-style-type: none"> - боље разумевање и уочавање - бољи резултати на проверама
Јединство грађе и функције као основа живота	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче на усвајање знања - мотивише за рад - охрабрује - похваљује - методе рада прилагођава карактеристикама и способности ученика 	<ul style="list-style-type: none"> - слушају - питају - уочавају - упоређују - разговарају 	<ul style="list-style-type: none"> - боље разумевање градива и уочавање разлика између животних средина
Наслеђивање и еволуција	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче на усвајање знања - мотивише за рад - методе рада прилагођава карактеристикама и способностима ученика 	<ul style="list-style-type: none"> - слушају - питају 	<ul style="list-style-type: none"> - боље разумевање
Живот у екосистему	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче да повезује и примењује стечена знања - мотивише за рад - методе рада прилагођава способностима ученика 	<ul style="list-style-type: none"> - посматрају - препознају - именују - разговарају 	<ul style="list-style-type: none"> - боље разумевање градива и уочавање разлика позитивног и негативног утицаја човека на жива бића и животну средину
Човек и здравље	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче да повезује и примењује стечена знања - мотивише за рад - методе рада прилагођава способностима ученика 	<ul style="list-style-type: none"> - посматрају - разговарају - цртају - уочавају 	<ul style="list-style-type: none"> - боље разумевање и уочавање промена у пубертету

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ БИОЛОГИЈЕ

Садржај програма	Начин и поступак оставривања програма	Врсте активности	Циљеви и задаци садржаја програма
Порекло и разноврсност живота	<ul style="list-style-type: none"> - демонстрира - прати и усмерава рад - методе рада прилагођава карактеристикама и интересовањима ученика - постиче развој критичког мишљења и истраживачког рада 	<ul style="list-style-type: none"> - наводе - слушају - повезују - примењују - упоређују - истражују - закључују 	<ul style="list-style-type: none"> - развијање радозналости и интересовања за истраживачки рад - проширивање и продубљивање знања
Јединство грађе и функције као основа живота	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче да повезују и примењују стечена знања - подстиче на усвајање знања - мотивише на рад - методе рада прилагођава карактеристикама и интересовањима ученика - упућује на коришћење додатних извора знања - подстиче истраживачки рад 	<ul style="list-style-type: none"> - посматрају - истражују - самостално и спонтано постављају питања - претражују и користе литературу и интернет - решавају тестове 	<ul style="list-style-type: none"> - развијање вештина , креативности , међусобне сарадње , радозналости и интересовања за истраживачки рад -изграђивање критичког мишљења и логичког закључивања - усвајање нових знања - припрема ученика за школско , општинско и окружно такмичење
Наслеђивање и еволуција	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче на усвајање знања - мотивише ученике за истраживачки рад - мотивише ученике за учешће на такмичењима 	<ul style="list-style-type: none"> - слушају - питају - истражују - закључују - представљају резултате рада 	<ul style="list-style-type: none"> - проширивање и продубљивање знања
Живот у екосистему	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче на истраживачки рад - методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму 	<ul style="list-style-type: none"> - слушају - посматрају - бележе - повезују - примењују - упоређују - истражују - закључују 	<ul style="list-style-type: none"> - развијање радозналости и интересовања за истраживачки рад - усвајање знања у већем обиму - припрема ученика за такмичење
Човек и здравље	<ul style="list-style-type: none"> - подстиче на истраживачки рад - методе рада прилагођава ученицима који показују интересовање за усвајање знања у већем обиму 	<ul style="list-style-type: none"> - слушају - посматрају - питају - цртају - истражују - закључују - решавају тестове 	<ul style="list-style-type: none"> - проширивање и продубљивање знања

ДОПУНСКА НАСТАВА ИЗ РУСКОГ

БРОЈ ЧАСОВА	НАЗИВ ТЕМЕ	НАСТАВНИ САДРЖАЈ
1	Привет, Россия!	Увежбавати: - речи везане за упознавање, градове, имена, хобије, омиљена јела - основне бројеве од 1 до 10 - правилан изговор самогласника и сугласника
1	Кафе «Планета»	Увежбавати: - речи везане за поздрављање, давање и прихватање предлога, наручивање јела и пића, - род именица (номинатив једнине) - номинатив множине именица - правила за писање после К, Г, Х - садашње време глагола БИТИ - интонацију у упитним реченицама
2	Школа №3	Увежбавати: - постављање питање - постављање питања у вези са тим ко шта радаи - опомињања некога, давање задатака - навођења места - исказивање онога о чему неко други мисли - језичких конструкција за разговор преко телефона - тражења решења за неки проблем - писања и одговарања на имејл - исказивања свиђања и несвиђања - промену глагола у првој и другој конјугацији - облика локатива иманица у једнини - употребу предлога В и На - акузатива једнине - редоследа речи код исказивања негације - редних бројева од 1 до 10 - назива дана у недељи

1	Семья Ирины	<p>Увежбавати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - представљања пуним именом - исказивања припадности - исказивања неправде и неслагања - давање предлога - позивање некога на јело - исказивања забринутости - исказивања старости у годинама - постављање питања у вези са тим шта неко ради - личне заменице - промене глагола имати - граматичког и природног рода именица - датива именица у једнини - генитива именица у једнини - основних бројева од 11 до 100 <p>званичног изражавања времена</p>
2	Свободное время	<p>Увежбавати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - како понудити некоме чај - разговор о слободном времену - предлагање заједничке активности - изражавање позитивних коментара о нечијим вештинама - разговора о изненадном проблему - разговора о слободном времену - описивања одеће - постављање питања о томе ко игра коју улогу <p>изражавања слагања са неким</p> <ul style="list-style-type: none"> - инструментала именица у једнини - повратних глагола у садашњем времену - промена придева тврде промене - разликовање категорија живо неживо <p>употреба глагола играти са предлозима</p>

1	Добро пожаловать в Москву!	<p>Увежбавати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разговора о превозу и превозним средствима - разговора о плановима - постављање питања о путовању и описивање пута - разговора о неком граду - глагола кретања - личне заменице этот, эта, это, эти - питања Как дойти до...? Где находится...?
1	Праздники	<p>Увежбавати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - навођење датума - разговор о празницима - честтитања - исказивања шта ко треба да ради - одбаирања нечега - назива месеци и годишњих доба - редних бројева од 11 до 31 - промену неправилног глагола хтети - присвојних заменица его, ее и их - прошлог времена

ДОДАТНА НАСТАВА ИЗ РУСКОГ				
Наставна тема и садржај	Број часова	Активности	Облици извођења	Циљеви и задаци садржаја програма
1.Природа и опстанак: -Билни и животињски свет који изумире; -Комуникација појединих врста животиња.	1	-слушање -допуњавање реченица, -читање, -препричавање, -рад у паровима и групама.	-демонстрација; -кооперативна; интерактивно.	-писање већих целина на основу датих елемената; -ступа у дијалог у оквиру 8 до 10 реплика; -разуме песме везане за обрађену тематику; -монолошки, без претходне припреме представља себе и друге.
2.Руска Федерација: -Обичаји и навике у Великој Британији и Ирској; -Приче и предања везане за ову земљу.	2	-спеловање; вежбе замене речи у граматичким целинама; представљање себе и других.	-демонстрација; -ди-јалог; -игра; -индивидуално.	-даље усавршава изговор гласова; -користи нове граматичке целине уз нови вокабулар; -пише кратка неформална писма разноврсног садржаја.
3.Руске реалије: -Знаменитости ових земаља; -Исказивање хронолошког следа.	1	-писање по диктату (познати текст); -писање писма захвалнице; -одговори на питања; -читање.	-кооперативно; -демонстрација; -интерактивно; -игра.	-разуме нови текст са мањим бројем непознатих речи; -пише нови текст слушањем истог; -од једне врсте речи прави другу са приложеним додацима.
4.Руска традиција: -Знаменитости земаља чији се језик изучава; -руска историја;	2	-спеловање; вежбе замене речи у граматичким целинама; представљање себе и других.	-кооперативно; -демонстрација; -интерактивно; -индивидуални рад.	-монолошки, без претходне припреме представља себе и друге; -правилно казује реченице у зависности од времен дешавања; -ради краћи научни рад; -пише дуже саставе.
5.Остало: -Историјски догађаји; -Наука и технологија; -Празници.	2	-групно и појединачно читање; -препричавање про-	-индивидуални рад; -дијалог; -кооперативно;	-правилно користи врсте речи у монолозима и дијалозима; -упознаје основна правила фонетике и

		читаног; - истраживачки радови о темама занимљив ученицима.	-интеракција.	морфологиј -правилно казује реченице у зависности од времен дешавања; -ради краћи научни рад.
6. Граматичке целине: - Управни и неуправни говор;	16	-индивидуални одговори; -рад у групама;	-фронтално -групни рад;	-правилно спелује; -зна да користи врсте речи;
Множина именица; -Пасивна реченица; -Заменице (присвојне, рела- тивне); Предлози; Кованице; Кондиционали; Везници; Конективи Прилози. -Грађење речи		-одговори на питања; -квиз.	-дијалог; -кооперативно.	-добро се служи синтаксом; -правилно користи заменице и детерминаторе.
7. Остало: Припреме за такмичење	10	-индивидуални одговори уч писаним путем.	-индивидуални рад.	-самостално се сналази у проблемима за правилно решење граматичких целина; -правилно процењује дати временски период за решење задатака.

Назив предмета	ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ
Циљ	Емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика одељења, у складу да његовим развојним потребама и интересовањима;
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
ОДЕЉЕЊСКА ЗАЈЕДНИЦА	Одељењска заједница консистуисана, јаке кохезивне везе унутар заједнице.	конституисање, односи и тешкоће у одељењу, обележавање важних датума
ЗДРАВИ ЖИВОТНИ СТИЛОВИ	Ученици знају који су здрави стилови живота, на који начин да избегавају ризичне облике понашања и које су последице ризичних облика понашања.	превенција болести зависности и ризичних облика понашања
ПУБЕРТЕТ	Поседују свест о пубертету, упознати са развојним карактеристикама тог доба.	вршњачка група, породица, развојне карактеристике
ДЕЧЈА ПРАВА, ОДГОВОРНОСТИ И ЛЕПО ПОНАШАЊЕ	Знају дечија права, али и своје одговорности и обавезе.	Буквар дечијих права, одговорности из Закона, Статута, Правилник о понашању ОШ „Раде Кончар“
ПРЕВЕНЦИЈА НАСИЛНИХ ОБЛИКА ПОНАШАЊА	Учествују у мерама и акцијама превенције и интервенције у случају насиља. Упознати са Интерном заштитном мрежом. Ученици упознати са јасним корацима и процедуром када су у питању насилне ситуације и мере превенције и интервенције у случају насиља.	Упознавање са облицима насиља; упознавање са интерном заштитном мрежом;
РАЗВОЈ КОМУНИКАЦИЈСКИХ ВЕШТИНА	Усвојен ненасилни говор, ученици шаљу „Ја поруке“. Пријављују насилнике и осуђују такав вид понашања.	(превазилажење конфликта на конструктиван начин)
РАДНЕ НАВИКЕ И ТЕХНИКЕ УЧЕЊА	Познају технике учења и усвајају и развијају радне навике.	Упознавање са техникама учења, организацијом учења и слободног времена.
ПРИХВАТАЊЕ РАЗЛИКА И СЛИЧНОСТИ У ОДЕЉЕЊУ	Одељењска заједница је група хетерогених јединки, и ученици се слажу и прихватају једни друге са свим различитостима.	инклузивно образовање
РАЗВИЈАЊЕ АЛТРУИЗМА И ПОТРЕБЕ ЗА ПОМАГАЊЕМ ДРУГИМА	Предузете мере за решавање акутних проблема заједнице Развијен је осећај хуманости и солидарности.	помоћ друговима у учењу, хуманитарне акције, помоћ новом ученику

Слободне активности

Формирају се према интересовању ученика. Наставник сачињава посебан програм узимајући у обзир материјалне и просторне услове рада, узрастне карактеристике и способности ученика. Уколико је неопходно, секције се могу формирати према полу ученика. Ученик се у сваком тренутку може се укључити у рад секције.

Слободне наставне активности школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Ученик бира једну активност са листе од три слободне наставне активности које Школа нуди, а понуђени су у V : Драмска секција , Фолклорно ритмичка секција, Географска секција, Историјска секција,Одбојкашка секција и тд .

Назив предмета	ЧУВАРИ ПРИРОДЕ
Циљ	Развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, усвајање и примена концепта одрживог развоја и остваривање образовања о квалитету живота. Циљ се остварује кроз низ међупредметних корелација.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
	По завршетку наставне теме ученик ће бити у стању да:	
<i>Положај и улога човека у природу</i>	- препознају основе појмове и наставне теме из програма	-основни појмови у екологији -одрживи развој -акцији у заштити и очувању животне средине
<i>Природна богатства(ресурси) и одрживо коришћење</i>	- развију вредности,ставове, вештите и понашање у складу са одрживим развојем - науче нда примењују рационално коришћење природних ресурса	-Обновљиви и необновљиви природни ресурси -Одрживо коришћење природних ресурса
<i>Извори и последице загађивања животне средине</i>	- процени прикупљене податке и дискутује о истим -препознају загаживаче животне средине -уче последице загађивања	-појам,извор и врста загађивања -глобалне промене и глобалне последице -смањење загађења од отпада,рециклажа
<i>Биодиверзитет-биолошка разноврсност</i>	- критички размишља, аргументује и залаже се за сопствене ставове - ангажују у заштити и очувању животне средине - у различитим медијима налази податке о биодиверзитету и о угрожавања биолошке разноврсности	-биодиверзитет -нестајање врста и заштита

ОПШТЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Образовање ученика за заштиту животне средине, као и примена стечених знања о здравом стилу живота. Равијање свести о личном ангажовању у заштити природе и биодиверзитета.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. **Рад с подацима и информацијама**-прикупљање података, анализа и презентација
2. **Одговоран однос према околини**- бављење заједницом и уочавање проблема
3. Решавање проблема- ученици се оснажују да препознају проблеме и активно траже решења
4. **Дигитална компетенција**-прикупљање података на интернету.
5. **Сарадња**-интерактивни начин рада, групни рад, тимски рад
6. **Компетенција за учење**-развијање знања, вештина и ставова
7. **Комуникација**-изношење сопственог мишљења, осећања, ставова на конструктиван начин

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Садржаји програма изборног предмета чувари природе имају тенденцију појачаног развијања знања у односу на први циклус, програмск континуитет и даљу развојну концепцију заштите животне средине и одрживог развоја. Наведени садржаји програма поред основог теоријског приступа поседују и активан приступ који је усмерен ка практичној реализацији ван учионице и ка изради малих пријеката. Овако конципиран програм даје велике могућности наставницима и ученицима да га на креативан начин реализују сходно условима, могућностима и времену. Улога наставника је да уз примену различитих метода рада подстичу и усмеравају интересовање и креативност ученика у покушају да самостално објасне узроке и последице човековог дејства на животну средину. Оперативна разрада програмских садржаја препуштена је наставницима који сами креирају време, место извођења и број часова за одређене теме.

Назив активности	СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ
Циљ	Циљ изучавања предмета је проширивање знања из области опште културе и оспособљавање ученика да, кроз упознавање с начином живота људи у прошлости, боље разумеју свет и време у коме живе и развију свест о континуитету и укоренености. Ученици би требало да се упознају са специфичностима динамике културних промена и да науче како да сагледају себе у контексту "другог", да би сопствени идентитет што потпуније интегрисали у шири контекст разуђене и сложене садашњости
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
УВОД	Разумевање појма свакодневни живот Разумевање појма прошлост Разумевање значаја проучавања свакодневног живота у прошлости	Појам свакодневног живота (односи у породици, исхрана, становање, одевање, школовање, лечење, производња, забава, разлика између политичке историје и историје свакодневног живота...) Значај проучавања свакодневног живота у прошлости (прошлост не припада само владарима, војсковођама и државницима, већ и обичним људима, којима се можемо приближити једино истраживањем њихове свакодневице).
ИГРЕ У ПРОШЛОСТИ	Идентификовање актуелних дечјих игара Упознавање са дечјим играма у прошлости Увидети разлику између игара некад и сад	Појам и феномен игре (место и улога игре у развоју појединца и друштва). Играчке (врсте и значај). Дечје игре у садашњости (карактеристике и функције). Дечје игре у прошлости (врсте и функција - од нашег времена до праисторије). Традиционалне игре у Србији (Жмурке, Скакање у цаковима, Труле кобиле, Јањине, Ђушкање, Клис или Пинцике, Потезање конопца, Бацање камена с рамена, Рвање, Ходање на штулама, Дери-гаће, Сардине, Мотање, Тутумиш, Штапоња, Шуге, Радибаба, Цар говедар, Јелечкиње, барјачкиње, Дајем ти талир, Елем, белем, цедило, Стари чика, Газда и пчеле, Пошто, секо, млеко, Коларићу, панићу, Ринге, ринге, раја...) Играчке у прошлости (врсте и функција - од нашег времена до праисторије). Дечје игре и игре одраслих (сличности и разлике). Олимпијске игре у античкој Грчкој (основ спортских игара савременог доба).
СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У	Упознавање са свакодневним животом људи у праисторији	Свакодневни живот људи у праисторији Свакодневни живот праисторијских заједница (археолошки локалитети, утицај појаве риболова, земљорадње, сточарства и коришћења метала на промене у свакодневном животу).

<p>ПРАИСТОРИЈИ И СТАРОМ ВЕКУ</p>	<p>Упознавање са животом Старих Грка, Римљана и народа Старог Истока</p>	<p>Начин исхране и одевања у праисторији (врсте хране, њена припрема и чување, одевни материјали, алатке...). Становање у праисторији (насеља и стамбени објекти: пећине, земунце, надземни објекти, сојенице...).</p> <p>Употребни предмети и накит (оруђе, оружје, посуђе, намештај, огњишта, пећи, начин обраде, умеће израде...). Изуми (ватра, једро, точак, удица, лук и стрела...).</p> <p>Веровања (загробни живот, култ предака и плодности и култни предмети: жртвеници, ритони, зооморфне и антропоморфне фигурине...). Најзанимљивији археолошки налази и локалитети (Оци - ледени човек, Пазирик - човек с тетоважама, Костјенки - куће од кљова мамута, Сунгир - покојник прекривен перлама, мегалити, Стоунхенџ, архитектура на Лепенском виру, фигурине из Винче, организација насеља у Чатал Хијуку...).</p> <p>Свакодневни живот народа Старог истока</p> <p>Начин исхране у старом Египту и Месопотамији (сакупљање и припремање намирница, лов и риболов, јеловник, земљорадња, виноградарство, пића).</p> <p>Одевање у старом Египту и Месопотамији (материјали, сировине и начини обраде, накит, бојење, шминка и лична хигијена). Становање у старом Египту и Месопотамији (грађевински материјали, начин градње, оруђа за рад, изглед објеката и организација простора).</p> <p>Породични односи у старом Египту и Месопотамији (положај мушкарца, жене и детета). Образовање у старом Египту и Месопотамији (писмо, техника писања, школе...).</p> <p>Обавезе становништва (порез, присилни рад - изградња путева, канала за наводњавање, насипа, утврђења, храмова, пирамида...). Друштвени живот у старом Египту и Месопотамији (игре на табли - сенет, плес уз музику, музички инструменти - флаута, харфа, ударалке, фрула, систрум...).</p> <p>Употребни предмети у старом Египту и Месопотамији (оруђе, оружје ратника, посуђе, кућни инвентар, печати, новац, техника и умеће израде).</p> <p>Лечење (болести и лековите биљке).</p> <p>Путовања и трговина код народа Старог истока.</p> <p>Изуми у старом Египту и Месопотамији (сунчани и водени часовник, стакло, систем за наводњавање, шадуф...).</p> <p>Веровања у старом Египту и Месопотамији (загробни живот, балсмовање, хороскопи, астрологија, ритуални обреди и предмети). Најзанимљивији археолошки налази и локалитети (Тутанкамонова гробница и њен инвентар, бродови поред пирамида, краљевска гробница у Уру, библиотека у Ниниви...).</p> <p>Свакодневни живот старих Грка</p> <p>Начин исхране старих Грка (експлоатација природних ресурса, узгајање биљака и животиња, припремање и чување хране, јеловник...). Одевање код старих Грка (материјали - лан и овчија вуна, начин обраде и бојење, накит, парфеми...).</p>
--------------------------------------	--	--

	<p>Становање у старој Грчкој (материјали од којих се градило, зидови од ћерпича, кровови покривени глиненим цреповима, прозори с дрвеним капцима...).</p> <p>Породични односи у старој Грчкој (положај мушкарца, жене и детета, свадбени обичаји, однос према старијима...).</p> <p>Образовање у старој Грчкој (школовање дечака - улога граматиста, китариста, софиста, педотриба, значај физичке културе и музике, абакус, спартанско васпитање...).</p> <p>Друштвени живот у старој Грчкој (игра котабос, трке двоколица, гозбе, хетере, позоришта...). Употребни предмети у старој Грчкој (оруђе, посуђе, оружје ратника, новац, занати...).</p> <p>Путовања и трговина.</p> <p>Медицина и наука у старој Грчкој (болести и лечење, Хипократ са Коса...).</p> <p>Веровања старих Грка (пророчишта, загробни живот, подземни свет...).</p> <p>Најзанимљивији археолошки налази и локалитети (атински Акропол, Делфи, Ефес, Микена...).</p> <p>Свакодневни живот старих Римљана</p> <p>Начин исхране у старом Риму (експлоатација природних ресурса, узгајање биљака и животиња, припремање и чување хране, јеловник...).</p> <p>Одевање у старом Риму (материјали, тога, пурпурна боја - боја царевог одела, козметика, фризура, лична хигијена, латрине...). Становање у старом Риму (грађевински материјал, начин градње, изглед објеката и организација простора, инсуле, аквадукти, купатила...).</p> <p>Породични односи у старом Риму (положај мушкарца, жене и детета, свадбени обичаји, адопција - усвајање као прилика за социјалну афирмацију, слављење рођендана оца породице у част његовог духа заштитника - генија).</p> <p>Образовање у старом Риму (школовање дечака - улога "дојкиње", "педагога" и "граматичара", значај беседништва...). Друштвени живот у старом Риму (забава, гозбе, позориште, колске трке, борбе гладијатора, плес, музика, музички инструменти...). Употребни предмети и накит (оруђе, оружје, новац, прстење, наруквице, огрлице...).</p> <p>Римска војска (легије и опрема легионара).</p> <p>Путовања и трговина (изградња путева, поморска трговина...).</p> <p>Веровања и ритуални обреди у старом Риму (свештеници и свештенице, приношење жртве боговима, као и кућним божанствима - ларима и пенатима, ношење хране на гробље, апотеоза...).</p> <p>Лечење у старом Риму (медицински инструменти и лековито биље - жалфија, рузмарин, слачица, морач, бели лук...).</p> <p>Најзанимљивији археолошки налази и локалитети (Сирмијум, Сингидунум, Наисус, Виминацијум - војни логор, Гамзиград - царска палата, Трајанов мост, римски Форум, Колосеум, Картагина, Помпеји...).</p>
--	---

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

На крају основног образовања кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ : Дигитална компетенција, Естетичка компетенција, Компетенција за учење, Комуникација, Одговоран однос према околини, Одговорно учешће у демократском друштву, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Сарадња, Одговоран однос према здрављу.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
УВОД	Програм за пети разред је концепцијски тако постављен да представља смисаону целину која истовремено отвара могућности за даљи развој и надоградњу садржаја у програмима овог предмета за шести, седми и осми разред. Састоји се из три тематске целине. Прва целина се може одредити као базична, јер сви програми за овај предмет од петог до осмог разреда њоме започињу.
ИГРЕ У ПРОШЛОСТИ	
СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРАИСТОРИЈИ И У СТАРОМ ВЕКУ	Садржаји у оквиру ове теме намењени су прецизнијем одређивању битних појмова као што су прошлост, хронологија, свакодневни живот, као и објашњавању значаја проучавања свакодневног живота људи у прошлости. Друга је фокусирана на само један садржај свакодневног живота. У петом разреду то је игра, која се обрађује полазећи од садашњости која је ученицима позната, ка све даљој прошлости. Трећа тематска целина се бави различитим аспектима свакодневног живота у одређеном временском периоду, у петом разреду то су праисторија и стари век, чиме се обезбеђује веза са проучавањем историјских догађаја у оквиру обавезног предмета историја и утире пут хронолошком развоју предмета. Поделом на поменуте тематске целине, ученицима је омогућено да се у било ком разреду опредељују за овај изборни предмет по први пут, а да пропуштени програм(и) не представљају озбиљнију препреку. Они ученици који изаберу да током читавог другог циклуса похађају овај предмет овладаће најважнијим појмовима и појавама свакодневног живота људи у распону од праисторије до савременог доба, а са садржајима четири теме (по једна за сваки разред) биће детаљније упознати. Иако је цео програм окренут прошлости, неопходно је да се током рада са ученицима врши стална компарација са савременим добом чиме се потенцира схватање континуитета у развоју људи и друштва. Такође, садржаји се обрађују и кроз димензију локално - глобално, где ученици имају прилику да свој завичај боље проуче у односу на задату епоху.

У садржају програма дате су основне тематске целине, а наставник има слободу да креира коначну верзију програма за сваку групу са којом ради, уважавајући интересовања ученика и циљеве и задатке предмета. Почетни часови, кад се ученици међусобно боље упознају јер најчешће припадају различитим одељењима, погодан су тренутак да се са њима разговара о избору садржаја. Наставникова је обавеза да створи такву атмосферу (наводећи историјске чињенице које побуђују ученичку радозналост) у којој је кроз форму питања (како су у прошлости људи поправљали зубе, како су знали колико је сати...?) наведено што више потенцијалних тема, а наставникова је одговорност да их уобличи и претвори у конкретне тематске садржаје, који ће бити обрађивани на часовима. Тако добијени материјал основ је за даљи рад наставника, планирање активности и припрему за час. Пожељно је да наставник постигне да планиране активности имају дефинисану структуру, коју одликују флексибилност и адаптивност. У припремној фази наставник треба да прикупи довољан број информација о садржајима на којима ће радити са ученицима, али ће коначни обим информација бити одређен ученичким потребама и могућностима да их припреме и приме. Наставник је тај који не дозвољава да доминира претерана фактографија, а да се постигне функционалност знања и повезаност чињеница у смисаоне целине. Он на различите начине подстиче осамостаљивање ученика у прикупљању и сређивању историјских података, усмерава их на различите изворе информација и подучава их како да се према њима критички односе. На тај начин се негује истраживачки дух, љубав према науци и подстиче мишљење засновано на провереним чињеницама и аргументима.

Основни приступ у раду је интердисциплинарност и савлађивање нових и непознатих чињеница уз помоћ блиских и познатих. У оквиру овог предмета постоје велике могућности за интеграцију школског и ваншколског знања ученика, за излазак из оквира школских уџбеника и учионице, укључивање родитеља и суграђана који поседују знања, колекције, књиге, филмове и друго што може да помогне у реализацији програма.

Наставник свакој наставној јединици приступа као посебном образовном и дидактичком проблему за који заједно са ученицима проналази одговарајућа решења. Увек треба тежити комбиновању различитих метода рада, који могу бити, на пример, кратка предавања, гледање филмова, читање књига, дискусије, анализе слика, посете локалитетима или прављење употребних предмета из прошлости. Посебно је прикладно организовати ученике у тимове где се централни задатак решава тако што свако има свој појединачни радни задатак и улогу у тиму.

У извођењу наставе, активност ученика је најважнија, без обзира на изабране методе рада. Наставникова је улога да организује наставу, пружи помоћ ученицима у раду (од давања информација до упућивања на изворе информација) и да подстиче и одржава ученичка интересовања за предмет. У току свих активности требало би подстицати сталну размену информација, како између ученика и наставника, тако и између

самих ученика.

Наставу би требало обогатити различитим наставним средствима као што су илустрације (слике, дијапозитиви, шеме, графикони), документарни и играни видео и дигитални материјали, археолошки материјал или копије налаза, посете културно-историјским споменицима, компјутерске игрице које се заснивају на реконструкцији друштва из прошлости и др.

Домаћи задаци имају своје оправдано место у реализацији овог програма. Уколико се добро поставе, неће додатно оптеретити ученике, нити код њих изазвати одбојност. Разлог за увођење домаћих задатака не произилази из малог фонда часова и обимног градива, већ из самог циља предмета. Домаћи задаци ће у великој мери допринети да се ученици осамостале у истраживачким активностима и прикупљању података, посебно када се ускладе с интересовањима ученика (не треба сви ученици да имају исти домаћи задатак). Многе домаће задатке ученици могу радити у пару или мањој групи, уз помоћ породице, за време распуста, што су недовољно искоришћени модалитети у раду с ученицима.

Као и код других изборних предмета где оцена не утиче на школски успех, оцењивање добија нешто другачију димензију. За овај предмет класично писмено и усмено испитивање знања није погодно. Свака активност је прилика да се ученик оцени. Наставник прати целокупни рад ученика и награђују све његове аспекте. Поред стеченог знања о свакодневном животу људи у прошлости, наставник треба да награди и учешће и посвећеност активностима независно од постигнућа. Оцена је одраз индивидуалног напредовања детета и подстицај за његов даљи развој.

Како је садржај предмета повезан са свим областима живота (исхрана, одевање, образовање, лечење, производња, забава...), ученици имају прилику да обрађивањем програма овог предмета добију бројне информације значајне за њихов будући професионални развој. Наставник треба да има у виду и овај аспект предмета и уколико препозна код неког ученика посебно интересовање за одређене садржаје, треба да му укаже којом професијом би се могао бавити, односно у којој средњој школи се стичу знања и звања за одређену област.

Да би се задаци наставе што потпуније остварили, требало би да постоји корелација с другим обавезним и изборним наставним предметима као што су историја, географија, српски језик, ликовна и музичка култура, цртање, сликање и вајање, шах, верска настава и грађанско васпитање. Ученици који су у првом циклусу основног образовања и васпитања обрадили програме изборног предмета народна традиција могу бити драгоцене помагачи наставнику јер по начину рада, а делимично и по садржају, постоји сродност између ова два предмета.

На крају школске године, као могућност да се систематизује и рекапитулира усвојено знање, може се организовати изложба/приредба којом би ученици показали стечено знање, као и материјале и предмете које су прикупили изучавајући овај изборни предмет. Овакве изложбе/приредбе захтевају од наставника да планира часове на крају школске године за њихову припрему.

Назив активности	ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ, ВАЈАЊЕ
Циљ	<p>Циљ васпитно- образовно рада овог изборног предмета јесте да додатно подстиче развој и практичних и теоријских знања ученика која су важна за њихово слободно, спонтано и креативно комбиновање ликовних елемената у области: цртања, сликања, вајања, графике, примењених уметности и визуелних комуникација, а у циљу развоја њиховог креативног мишљења.</p> <p>да омогућава и подстиче развој учениковог спонтаног и креативног мишљења у областима ликовне културе; омогућава и подстиче ученике на савладавање технолошких поступака ликовног рада у оквиру одређених средстава и медијума;</p> <p>мотивише ученике на упознавање основних елемената и законо- мерности ликовног језика;</p> <p>развија способности и веће осетљивости ученика за опажање квалитета свих ликовних елемената: линије, облика, боје;</p> <p>стварање услова да ученици на часовима у процесу реализације садржаја користе различите технике и средства и да упознају њихова визуелна и ликовна својства;</p> <p>развој способности ученика за визуелно памћење и повезивање опажених информација као основе за увођење у визуелно мишљење;</p> <p>развијање осетљивости за ликовне и визуелне вредности, које се стичу у настави, а примењују у раду и животу;</p> <p>развијање моторичких способности ученика и навике за лепо писање;</p> <p>подстицање интересовања и стварање потребе код ученика за посећивањем музеја, изложби, као и за чување културних добара и естетског изгледа средине у којој ученици живе и раде;</p> <p>стварање услова да се упознавањем ликовних уметности боље разумеју природне законитости и друштвене појаве;</p> <p>омогућавање разумевања и позитивног емоционалног става према вредностима израженим и у делима различитих подручја уметности;</p> <p>развијање способности за препознавање основних својстава традиционалне, модерне и савремене уметности.</p>
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

Р. бр. теме	Бр. часова	Садржај програма	Активности ученика	Активности наставника	Основни облици извођења програма	Оперативни задаци извођења програма
1.	12.	Цртање	<ul style="list-style-type: none"> - усвајање и систематизација изложеног градива као и његова практична примена - разговори са наставником - вежбање основних цртачких техника на задату тему - припрема за час - самосталан рад са наглашеном индивидуалношћу - рад у групама са поделом задатака - естетска анализа, -самовредновање и оцењивање од самих ученика 	<ul style="list-style-type: none"> - показивање основних цртачких техника - проширивање досадашњих сазнања о основним ликовним елементима са акцентом на линији и свим њеним карактеристикама,перспективи (жабљој, птичијој, линеарној), пропорцијама и одн. величина - објашњавање и демонстрација технике лепог писања, употребе одговарајућег прибора и материјала, значај и улога - креирање задатака- рад по природи како би се постепено обогаћивало ликовно- графичко изражавање - коректуре и естетске анализе - посете културн.институцијама 	<ul style="list-style-type: none"> -Индивидуални -Фронтални -Групни -У пару 	<p>Ученици треба да проширују искуства у ликовном изражавању и развију ликовно-естетски сензибилитет за: линију, шрафуру, лепо писање, и калиграфију, затим компоновање више ритмичких целина у простору, користећи се линијом као основм и примарним ликовним средством.</p> <p>Ученици треба да схвате важност трајност цртежа и цртања, као и универзалност овог ликовног елемента.</p>
2.	11.	Сликање	<ul style="list-style-type: none"> - вежбање различитих сликарских техника - перцепција и аперцепција- равијају асоцијације слика у низу - сакупљање репродукција, формирање збирки 	<ul style="list-style-type: none"> - објашњавање, разговор - демонстрирање основних сликарских техника и материјала- врсте акварел, гваш,темпера пастели, комбиноване технике и врсте сликарских подлога 	<ul style="list-style-type: none"> -Индивидуални -Фронтални -Групни -У пару 	<p>Развијање осетљивост према боји, пиктуралности, контрасту и комплементарности. Оспособљавају се за стваралачко преношење визуелно- ликовних искустава у природно-</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - припрема за час - естетска анализа и самовредновање - припрема сценографије за школске манифестације - израда паноа, плаката - посета галерији, музеју 	<ul style="list-style-type: none"> - илустративни метод- показивање репродукција познатих сликара ради проширивања скале појединих боја - креирање вежби и њихова примена (рад по моделу, илустрација, стрип) - коректуре и естетске анализе - рад по природи и рад из маште 		<p>друштвена научна подручја и тако развијају интересовање за оплемењивање и заштиту природе и смисао за унапређивање културе живљења</p> <p>Ученици треба да упознају основне елементе ликовне организације и припреме се за самостално и колективно преобликовање одређеног простора</p>
3.	12.	Вајање	<ul style="list-style-type: none"> -практична примена различитих форми, усвојеног градива, кроз израду плитког рељефа, слободне скулптуре и ситне пластике - самосталан рад са наглашеном индивидуалношћу у моделовању, рад у групи, рад у пару - припрема за час - естетска анализа, самовредновање и оцењивање од самих ученика 	<ul style="list-style-type: none"> - кроз разговор и објашњавање упознавање ученика са основним вајарским материјалима и техникама - репродукције 2д и 3д уметничких дела и уочавање разлика- конвексно, конкавно; отворено, затворено) - демонстрација рада у појединим материјалима- глина, глинамол... - индивидуални, рад у пару и групи са ученицима - рад по природи - коректура и естетска анализа 	<ul style="list-style-type: none"> -Индивидуални -Фронтални -Групни -У пару 	<p>Развијање способности за уочавање и разликовање облика, као и њихово приказивање.</p> <p>Развијање смисла за тродимензионалност предмета, рељефност, монументалност, и постављање облика у простор, као и однос према културном наслеђу своје земље, и света.</p> <p>Ученици треба да се оспособе да повезују ликовни рад с литерарним сценским изразом, звуком и покретом</p> <p>- упознају вредности споменика културе и своју културну баштину.</p>

4.	1	Провера остварености циљева учења	Усвајање и систематизација изложеног градива и његова практична примена;	Проверавање и анализа остварености прописаних стандарда	Индивидуални	Стварање разноврсних могућности да кроз различите облике и садржаје рада, сврха, циљеви и задаци наставе буду у пуној мери реализовани
----	---	-----------------------------------	--	---	--------------	--

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ :Кроз наставу цртања сликања и вајања ученици стичу функционална знања и умења и развијају способности, навика и вредносних ставова, а који омогућавају целовит развој ученика и припремају их за живот у савременом свету.

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)	
Цртање	Основни разлог за увођење наставног предмета цртање, сликање и вајање је недовољан фонд часова на којима даровити и заинтересовани ученици могу да у целости изразе своје креативне потенцијале и тако у потпуности искористе планиране	
Сликање		садржаје програма ликовне културе.
Вајање		
Провера остварености циљева учења	<p>Изборна настава одмереним задацима систематично развија различите психичке и ликовне способности ученика, а нарочито оне способности које подстичу њихово индивидуално и креативно изражавање.</p> <p>Она додатно мотивише ликовне педагоге на усавршавање и примену савремених метода учења (ослањајући се и на савремена искуства дечије психологије) ради подстицања спонтаног и слободног изражавања ученика.</p> <p>Због тога ова настава омогућава препознавање и развој даровитости ученика и њихових индивидуалних способности и омогућава постепено увођење ученика у област професионалне оријентације ка широком пољу ликовних делатности.</p> <p>С обзиром да постоје иницијативе за већом подршком даровите деце овим предметом, остварена је могућност да се на време подстиче препознавање ове деце у чему би учествовали родитељи и васпитачи (педагози, психолози) у складу са индивидуалним способностима и њиховом дидактичко-методичком третману.</p> <p>Изванредна постигнућа или могућности за велика постигнућа углавном се користе под називом даровитост (општи потенцијал) и талентованост (манифестована даровитост), под којима се подразумева бистрина, изузетност, супериорност, бриљантност, способност лаког и брзог учења. У редовним васпитно-образовним институцијама наставник има равноправан дидактичко-методички однос према заинтересованим и талентованим ученицима, ослањајући се на савремена искуства психологије која инсистира на развоју индивидуалних способности, што се односи и на образовање даровите деце.</p> <p>Концепција овог изборног предмета посебан нагласак ставља на подршку даровитој деци која имају могућност да продубе знања у оним садржајима који се не могу реализовати у редовно-часовном систему. Стога је за израду овог програма стручна комисија ослонце тражила пре свега у програму обавезног предмета ликовна култура, како би се наставила корелација и продубила започета реализација садржаја. У реализацији ове наставе треба у складу са могућностима школе и креативностима наставника, инсистирати на већој афирмацији примењених уметности и визуелних комуникација.</p> <p>Наставници су дужни да прате даровито дете и да га подржавају у раду инсистирајући на формирању збирке радова (мапе) и у сарадњи са родитељима у време наставе воде дневник и прате развој детета. Очувањем тежње даровитих ученика ка креативном изражавању заједно са овладавањем материјалима (развој техничке спретности и сензибилитета) доприноси се даљем ликовном образовању.</p> <p>Смисао планирања садржаја програма изборног предмета цртање, сликање и вајање је да се утврде задаци на сваком часу који би најпотпуније развијали све ликовне способности ученика, нарочито способности које подстичу стварање, као и оне које омогућују стварање. Стога, градиво треба планирати тако да се постигне:</p> <p>виши ниво опажања; оспособљеност примања; одговарајући ниво разумевања; способност поступања</p>	

Назив предмета	ХОР И ОРКЕСТАР
Циљ	<p>Циљ наставе и учења предмета: Општи циљ васпитно-образовног рада овог изборног предмета јесте развијање интересовања за музичку уметност и упознавање музичке традиције и културе свога и других народа. Остали циљеви и задаци су:</p> <ul style="list-style-type: none"> -да код ученика развија музичке способности и жељу за активним музицирањем/певањем и цуделовањем у школским ансамблима; -да подстиче креативне способности ученика и смисао за колективно музицирање; -да развија навике слушања музике, подстиче доживљај и оспособљеност за разумевање музичких порука; -да подстиче стваралачка ангажовања у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање музике); -да развија критичко мишљење.
Разред	пети
Годишњи фонд часова	36 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА	ИСХОДИ	САДРЖАЈИ
Извођење музике	<p>Усвоји и систематизује градиво Разговара са наставником Куца, тактира Изводи ритам на ритмичким ударачким инструментима Свира такт, ритам, мелодију, паузу Пева песме Учи певања по слуху Учи песме са нотног текста Повезује садржаје са осталим наставним предметима Препознаје и свира делова песама Стиче појам основне појмове музичке писмености. Савладава тонске висине Свира и пева песме у функцији овладавања музичке писмености Понавља задати мелодијски мотив</p>	Извођење музике

Слушање музике	Стиче искуства у звучном разликовању звучних боја Буде навикнут на пажљиво слушање музике Изражава о слушаном делу Упознаје музичко дело уметничког и народног стваралаштва Уочава и објашњава текст, инструменталну пратњу и начин како је музика дочарала текст	Слушање музике
Стварање музике	Саставља мелодије од понуђених двотактних мотива Импровизује мелодије на задани текст Импровизује дијалог на инструментима Орфовог инструментаија Слободно импровизује на инструментима Импровизује дечје мелодије на предложен стих Осмишљава покрет уз мелодију	Стварање музике

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве.

Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима.

Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње.

Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета.

Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ: -компетенција за учење ,комуникација ,естетичка компетенција , сарадања ,рад са подацима и информацијама ,одговоран однос према здрављу

ОБЛАСТ/ТЕМА	НАЧИН И ПОСТУПЦИ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА (по областима)
Извођење музике	<p>Фронтални, индивидуални, групни, рад у пару</p> <p>У програму изборног предмета истакнуто место има активно музицирање (певање и свирање). Основи музичке писмености и музичко-теоретски појмови у оваквом приступу планирани су у функцији бољег разумевања музике.</p> <p>Основни принцип у остваривању циљева и задатака треба да буде активно учешће ученика на часу. При томе треба обухватити сва подручја предвиђена за тај разред и комбиновати разне методе у настави.</p> <p>Настава изборног предмета оставрује се кроз: певање, свирање, основе музичке писмености и дечије музичко стваралаштво.</p> <p>Да би све остварио процес праћења напредовања и степена постигнућа ученика у настави изборног предмета, неопходно је да наставник упозна и идентификује музичке способности сваког ученика.</p> <p>Праћење ученика у настави обухвата посебан развој сваког ученика, његов рад, залагање, интересовање, став, умешност, креативност и слично. Наставник прати развој личности у целини и објективно одређује степен на којем је ученик савладао програмске захтеве.</p> <p>Смисао праћења наставе изборног предмета треба сагледати тако да се сваком ученику омогући развој у оквиру васпитно-образовног рада.</p> <p>Методе рада: Монолошка, дијалогска, текст-метода, илустративна (метода показивања) и метода практичних активности-извођење музике.</p> <p>Технике рада: Техника учења, техника памћења (симболизација и упрошћавање, асоцијативна техника).</p>
Слушање музике	<p>Фронтални, индивидуални, групни, рад у пару</p> <p>У програму изборног предмета истакнуто место има активно музицирање (певање и свирање). Основи музичке писмености и музичко-теоретски појмови у оваквом приступу планирани су у функцији бољег разумевања музике.</p> <p>Основни принцип у остваривању циљева и задатака треба да буде активно учешће ученика на часу. При томе треба обухватити сва подручја предвиђена за тај разред и комбиновати разне методе у настави.</p> <p>Настава изборног предмета оставрује се кроз: певање, свирање, основе музичке писмености и дечије музичко стваралаштво.</p> <p>Да би све остварио процес праћења напредовања и степена постигнућа ученика у настави изборног предмета, неопходно је да наставник упозна и идентификује музичке способности сваког ученика.</p> <p>Праћење ученика у настави обухвата посебан развој сваког ученика, његов рад, залагање, интересовање, став, умешност, креативност и слично. Наставник прати развој личности у целини и објективно одређује степен на којем је ученик савладао програмске захтеве.</p>

	<p>Смисао праћења наставе изборног предмета треба сагледати тако да се сваком ученику омогући развој у оквиру васпитно-образовног рада.</p> <p>Методе рада: Монолошка, дијалошка, текст-метода, илустративна (метода показивања) и метода практичних активности-извођење музике.</p> <p>Технике рада: Техника учења, техника памћења (симболизација и упрошћавање, асоцијативна техника).</p>
Стварање музике	<p>Фронтални, индивидуални, групни, рад у пару</p> <p>У програму изборног предмета истакнуто место има активно музицирање (певање и свирање). Основи музичке писмености и музичко-теоретски појмови у оваквом приступу планирани су у функцији бољег разумевања музике.</p> <p>Основни принцип у остваривању циљева и задатака треба да буде активно учешће ученика на часу. При томе треба обухватити сва подручја предвиђена за тај разред и комбиновати разне методе у настави.</p> <p>Настава изборног предмета оставрује се кроз: певање, свирање, основе музичке писмености и дечије музичко стваралаштво.</p> <p>Да би све остварио процес праћења напредовања и степена постигнућа ученика у настави изборног предмета, неопходно је да наставник упозна и идентификује музичке способности сваког ученика.</p> <p>Праћење ученика у настави обухвата посебан развој сваког ученика, његов рад, залагање, интересовање, став, умешност, креативност и слично. Наставник прати развој личности у целини и објективно одређује степен на којем је ученик савладао програмске захтеве.</p> <p>Смисао праћења наставе изборног предмета треба сагледати тако да се сваком ученику омогући развој у оквиру васпитно-образовног рада.</p> <p>Методе рада: Монолошка, дијалошка, текст-метода, илустративна (метода показивања) и метода практичних активности-извођење музике.</p> <p>Технике рада: Техника учења, техника памћења (симболизација и упрошћавање, асоцијативна техника).</p>

Предмет: **Вежбањем до здравља**

Разред: ПЕТИ

Наставни фонд часова : 1

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ, ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА-5.разред

МЕСЕЦ

		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	Обрада	Остали облици	Свега
1.	ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА	5	4									7	2	9
2.	ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ			4	5							8	1	9
3.	ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД					2	3	4				3	6	9
4.	У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ								3	4	2	2	7	9
	УКУПНО													36

ПЛАН РАДА – ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Школска

Разред: Пети

Недељни фонд часова: 1

Наставна тема	Редни број	Наставна јединица	Облик рада
ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА	1.	Уводни час – упознавање са планом и програмом слободне наставе активности – вежбањем до здравља	Обрада

	2.	Људско тело и вежбање – кости, мишићи и зглобови	Обрада
	3.	Вежбање уз музику, значај вежбања на чистом ваздуху	Обрада
	4.	Правилно и неправилно вежбање – вежбе обликовања	Увежбавање
	5.	Вежбање и имунитет	Обрада
	6.	Вежбање и очување животне средине – еколошки час	Обрада
	7.	Повреде при вежбању и прва помоћ	Обрада
	8.	Повреде при вежбању и прва помоћ	Увежбавање
	9.	КПР	Обрада
ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ	10.	Основне поставке правилне исхране	Обрада
	11.	Темељне чињенице о саставу хране	Обрада
	12.	Правилна и неправилна исхрана	Обрада
	13.	Планирање исхране	Обрада
	14.	Дневник исхране	Обрада
	15.	Моје тело и храна	Обрада
	16.	Поремећаји исхране	Обрада
	17.	Како побољшати навике и исхрану	Обрада
	18.	Тест – исхрана и вежбање	Проверавање
ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД	19.	Идеал физичког изгледа некад и сад.	Обрада
	20.	Кружни тренинг снаге	Увежбавање

	<p>21. Аеробни тренинг</p> <p>22. Правилно држање тела и физички изглед</p> <p>23. Штафетне игре</p> <p>24. Елементарне игре</p> <p>25. Претерана употреба дигиталних технологија и последице на здравље и физички изглед</p> <p>26. Кружни тренинг снаге</p> <p>27. Аеробни тренинг</p>	<p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p>
У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ	<p>28. Унутародељенски турнир у тимским спортовима</p> <p>29. Унутародељенски турнир у тимским спортовима</p> <p>30. Родна (не)равноправност у вежбању и спорту. Мали фудбал - одбојка</p> <p>31. Родна (не)равноправност у вежбању и спорту. Мали фудбал - одбојка</p> <p>32. Корективна гимнастика</p> <p>33. Корективна гимнастика</p> <p>34. Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови прилагођени њиховим могућностима.</p> <p>35. Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови прилагођени њиховим могућностима.</p> <p>36. Завршни час – полигон спретности</p>	<p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Обрада</p> <p>Увежбавање</p> <p>Увежбавање</p>

5.РАЗРЕД

Циљ учења слободне наставне активности ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Учењем наставног предмета физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота.

МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Од општих међупредметних компетенција, програмом су предвиђене:

1. Компетенција за учење (везано за учење моторичких радњи, и теоретских знања везаних за вежбање и здрав начин живота , као и за основе спортова и плесова)
2. Естетичка компетенција (везано за допринос физичког вежбања лепшем и здравијем изгледу)
3. Комуникација (везано за функционисање у групи и тимски рад, договор...)
4. Одговоран однос према околини и здрављу
5. Сарадња (односи се на рад у групи и зависност успеха од сарадње појединаца у групи и заједничког деловања)
6. Решавање проблема
(везано за брзо деловање у непознатим ситуацијама и решавање истих)
7. Дигитална компетенција
(увођење и примена дигиталних ресурса и апарата у спорту и физичком вежбање)

ИСХОДИ:

- дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље;
- упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта;
- разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима;
- има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању;

- препозна ситуације у којима не сме да вежба;
- препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље;
- повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет;
- поштује еколошка правила у средини где вежба;
- правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању;
- критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање;
- користи поуздане изворе информација о утицају исхране и вежбања на здравље и физички изглед;
- разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела;
- препозна ризике гојазности и мршавости;
- наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу;
- критички се односи према рекламираним производима животних намирница;
- аргументовано дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета;
- доведе у везу вежбање са правима детета;
- аргументује значај вежбања после болести и неких повреда;
- поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере равноправности и неравноправности у спорту;
- преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу

физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

ОСНОВНИ НИВО

Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексне вежбе обликовања, примењује програме за развој моторичких способности, зна основну технику индивидуалних и колективних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током вежбања је понаша дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршеног разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.

СРЕДЊИ НИВО

Зна да физичка активност и спорт позитивно делују на психофизички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежбе обликовања и сложеније техничко – тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа

НАПРЕДНИ НИВО

Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ЕКСКУРЗИЈА ПО РАЗРЕДИМА

ПЕТИ РАЗРЕД

План екскурзија је саставни део Годишњег плана школе.